STRIP SCHRIFT

Prijs f8,50
Bfr.180

GERRIT DE JAGER
CHARLES BURNS
HERGÉ

288 - JAARGANG 29 NUMMER 1 - 'S WERELDS OUDSTE STRIPINFORMATIEBLAD - VERSCHIJNT 10x PER JAAR

STRIPSCHRIFT JAARGANG 28 door Arco van Os

N.B. Overal waar twee getallen door een 'slash' worden gescheiden staat het eerste getal voor het nummer van Stripschrift binnen de 28e jaargang en het tweede voor de pagina in dat nummer waarop het artikel/de recensie een aanvang neemt. Diverse rubrieken - zoals 'Actualiteiten', 'En verder ...' en 'Stars & Strips' - zijn niet in deze index opgenomen.

ARTIKELEN/INTERVIEWS

Andreas (ps): zie Martens, Andreas
Aristokatten, De (*Van Willigen*) 04/14
Barbera, Joe (*Lefevere*) 05/20
Baudoin, Edmond (*Van Oudheusden/Pols*) 07/04
Bosschaert, Jan (*Bex*) 08/04
Derib (ps): zie Ribeaupierre, Claude de
Di Sano, Bruno (*Mievis*) 02/24
Disney, Walt (*Van Willigen*) 04/04
Disneyana (*Van Willigen*) 04/32
Disney-klassiekers (*Van Willigen*) 04/19
Disney-themaparken (*Van Willigen*) 04/24
Donald Duck (*Van Willigen*) 04/16
Egmond, Uco (*Nieuwenhuis*) 08/20
Ferry (ps): zie Vosselen, Ferry van
Gall, Frank le (*Poncet/Morin/Wibier*) 03/14
Geerts, André (*Mievis*) 01/22
Gelderman, Arnold (*Van Willigen*) 04/30
Gummbah (ps): zie Leeuwen, Gertjan van
Hartjes, Maaike (*Sanders*) 07/22
Hausman, René (*Mievis*) 06/04
Ik denk er het mijne van ...: Televisie-programmamakers (*Kuijpers*) 03/25
Klanknabootsingen (*Meesters*) 06/18
Kruis, Jan (*Van der Nol*) 10/04
Lawrence, Don: zie Storm
Leemans, Hec (*Welkenhuyzen/Wibier*) 08/12
Leeuwen, Gertjan van (*Mirck*) 02/19
Lodewijk, Martin: zie Storm
Magda (ps): zie Seron, Magda
Manga (*Bijnsdorp*) 08/22
Marchand, Bruno (*Bagchus*) 05/04
Martens, Andreas (*Sanders*) 10/14
Matena, Dick: zie Storm
Muylwijck, Mr. Jesse van (*Wibier/Sanders*) 09/04
Neuray, Olivier (*Bagchus*) 06/16
Nightmare before Christmas, The (*Van Willigen*) 04/28
O'Donnell, Peter (*Van der Nol*) 02/04
Paape, Eddy (*Dumonteil*) 03/04
Plijnaar, Wilbert (*Sanders*) 07/16
Pratt, Hugo (*Mirck*) 06/02
Ribeaupierre, Claude de (*Cance/Welkenhuyzen*) 06/12
Ritstier, Willem: zie Soeperman
Romero, Enrique (*Keijzer*) 02/12
Seron, Magda (*Mievis*) 09/14
Sneeuwwitje (*Van Willigen*) 04/12
Soeperman (*Kroder*) 10/19
Steeman, Jan (*Van der Nol*) 07/20
Storm (*Mirck*) 07/18
Stripdocumentatiecentrum Rotterdam (*Bijnsdorp*) 02/22
Stripmuseum, Stichting Het Nederlands (*Mirck*) 03/26
Uilenbroek, René: zie Soeperman
Veerkamp, Joost (*Mirck*) 05/10
Vosselen, Ferry van (*Van Oudheusden*) 01/04
Wesseling, Jan (*Van der Nol*) 01/16
Wesseling, Jan (*Van der Nol*) 05/18
Wozniak, Olivier (*Mievis*) 09/14

STRIPS

Bars ('89, ½ blz.) (Henk Kuijpers) 05/36
Bars ('95, ½ blz.) (Henk Kuijpers) 05/36
Dr. Vuist: De nucleaire huisvrouw ('95, 4 blz.) (Aart Clerkx) 09/19
Duel op zee ('85, 4 blz.) (Ferry) 01/12
Gleevers dagboek: Het ontslag II ('94, 2 blz.) (Gerard Leever) 03/12
Gregor ('65, 1 blz.) (Jan Kruis) 10/40
Ouwe Pinguïngrappen 1 ('95, ¼ blz.) (Bert van der Meij) 02/03
Ouwe Pinguïngrappen 2-5 ('95, 4 x ¼ blz.) (Bert van der Meij) 07/36
Ouwe Pinguïngrappen 6-9 ('95, 4 x ¼ blz.) (Bert van der Meij) 08/01
Ouwe Pinguïngrappen 10-13 ('95, 4 x ¼ blz.) (Bert van der Meij) 09/36
Overpeinzingen van een vlakgom 5: De Meester ('95, ¼ blz.) (Peter de Smet) 01/33
Overpeinzingen van een vlakgom 6: De Meester ('95, ¼ blz.) (Peter de Smet) 02/29
Overpeinzingen van een vlakgom 7: De Meester ('95, ¼ blz.) (Peter de Smet) 03/29
Overpeinzingen van een vlakgom 8: De Meester ('95, ¼ blz.) (Peter de Smet) 04/V
Overpeinzingen van een vlakgom 9: De Meester ('95, 1 blz.) (Peter de Smet) 05/02
Overpeinzingen van een vlakgom 10: De Meester ('95, ¼ blz.) (Peter de Smet) 06/31
Overpeinzingen van een vlakgom 11: De Meester ('95, ¼ blz.) (Peter de Smet) 08/19
Overpeinzingen van een vlakgom 12: De Meester ('96, ¼ blz.) (Peter de Smet) 09/29
Overpeinzingen van een vlakgom 13: De Meester ('96, ¼ blz.) (Peter de Smet) 10/35
Schimmentheater ('86, 6 blz.) (Edmond Baudoin/Frank Pé) 07/10
Soeperman: Soeperoerman ('94, 6 blz.) (René Uilenbroek/Willem Ritstier) 09/29
Trouwe Herder (Landspel 1995), De ('95, 1 blz.) (Aart Clerkx) 01/36

RECENSIES: BOEKEN

Abraham Stone 2: De bron van het kwaad (Kubert, Arboris)(*Nadorp*) 06/27
Adler 5: Black Bounty (Sterne, Lombard)(*Wibier*) 10/12
Alexander Nevsky (Teng/Volkoff, Lombard)(*Mirck*) 03/29
Al's Baby 1: De eerste weeën (Ezquerra/Wagner, Arboris)(*Fabery de Jonge*) 09/25
Andere spoor, Het (Lax/Bertois, Dupuis)(*Wibier*) 08/30
Anita Bomba 1: Al zolang ik me herinner ... (Cromwell/Gratien, Casterman)(*Wibier*) 08/32
Anita Bomba 2: Al heb ik geen rooie cent ... (Cromwell/Gratien, Casterman)(*Wibier*) 08/32
Aria 17: De tuin van Satan (Weyland, Dupuis)(*Clessens*) 08/31
Arme Lampil 7 (Lambil/Cauvin, Dupuis)(*Lefevere*) 08/29
Baard en Kale 42: De moordenaar van de drie zustersteden (Sikorski/Lapière, Dupuis)(*Booms*) 02/26
Batman Special 23: Bloodstorm (Jones/Beatty/Moench, Baldakijn)(*Mirck*) 06/24
Betty Page (De Boer/Van Achterwiel, Astrid)(*Wibier*) 09/25
Biebel, De draagbare 1: Niets lukt (Legendre, Standaard)(*Pols*) 03/28
Bizu 4: De werveling der wolven (Fournier, Dupuis)(*Rutten*) 02/27
Blood Club (Burns, Loempia)(*Nadorp*) 10/26
Brieven van Krivtsov, De (Jigounov, Lombard)(*Ummels*) 06/26
Caboto (Mattotti/Zentner, Sherpa/Oog & Blik)(*Kroder*) 09/23
Calypso (Baltus/Peeters, Dupuis)(*Van der Hoeven*) 06/23
Carla (Baudoin/Lob, Sherpa)(*Sanders*) 09/23
Dagboek, Het (Juillard, Casterman)(*Van Oudheusden*) 08/27
Dekselse Zonnebloem (Algoud, Casterman)(*Brok*) 03/29
Dragger 1: De zandgravers (Mandrafina/Trillo, Arboris)(*Clessens*) 05/23
Dubbel M 1: De schat van de Kartuizers (Meynet/Roman, Dargaud)(*Van Winden*) 03/30
Duistere wateren (Lenaerts/Renard, Lombard)(*Booms*) 09/26
Eigenwijze zon, De (Mattotti/Kramski, Big Balloon)(*Van Oudheusden*) 10/26
El Gaucho (Pratt/Manara, Casterman)(*Meesters*) 08/30
Eva en Adam 1 (Bercovici/De Jager, Big Balloon)(*Kroder*) 10/29
Flopsy 1: Herrie in Dufstad (Taymans/Di Giorgio, Casterman)(*Waslander*) 09/26
Flopsy 2: Zoekt een huis (Taymans/Di Giorgio, Casterman)(*Waslander*) 09/26
Garage Isidoor 1: Potten en pannes (Olis/Gilson, Dupuis)(*Van Winden*) 08/28
Godfried van Bouillon 1: De erfenis (Cayman/Rappé, Arboris)(*Swane*) 09/25
Haagse Harry 1: Kap nâh!! (Rueb, Doen Promotions/Martin Rueb)(*Waslander*) 01/27
Harry Dickson 4: Het onvindbare rijk (Zanon/Vanderhaeghe, Art & BD)(*Clessens*) 01/28
Hooglied 2/3 (Van der Meij, Sherpa)(*Pols*) 01/26
Isabelle Avondrood 7: Allemaal monsters! (Tardi, Casterman)(*Mirck*) 03/24
Jack Pott 1: Het vergeten eiland (Oosterveer/Ritstier, Boemerang)(*Ligger*) 02/27
Jan Kruis (Wiggers/Swildens e.a., Joop Wiggers)(*Van der Nol*) 10/11
Jimmy van Doren 8: Het gezicht van God (Desorgher/Desberg, Dupuis)(*Lefevere*) 10/28
Jojo 6: Het verbond (Geerts, Dupuis)(*Schulte*) 01/24
Joop Klepzeiker 10 (Schreurs, CIC)(*Ligger*) 09/23
Katamarom, De 27: De schipbreukelingen van de Chastang (Gos, Dupuis)(*Booms*) 10/27
Klaagzang van de verloren gewesten, De 2: Blackmore (Rosinski/Dufaux, Dargaud)(*Ummels*) 06/22
Kobe de koe 1: Een streek onder water (De Moor/Desberg, Casterman)(*Ummels*) 10/26
Koene Ridder, De 19: De verloofde van Arthus (Craenhals/Dewamme, Casterman)(*Rutten*) 06/28
Kogaratsu 6: In de maalstroom van het leven (Michetz/Bosse, Dupuis)(*Bosch*) 06/26
Kronieken van Panchrysia, De 1: De vlucht (Ferry, Lombard)(*Booms*) 06/23
Kuifje in de nieuwe wereld (Tuten, Arbeiderspers)(*Brok*) 01/28
Leven van Boeddha, Het (Shakya/Shakya/Hulskramer, Binkey Kok)(*Booms*) 08/28
Lieve heme!! (Gaga, Wonderland Half Vier)(*Booms*) 08/29
Luc Orïënt 18: Afspraak om 20 uur in de hel ... (Paape/Greg, Lombard)(*Booms*) 01/28
Madila 4: Zelda en ik (De Spiegeleer, Lombard)(*Pols*) 08/31
Margo en Oscar Pluis 1: Luizebol (De Brab/Zidrou/Falzar, Casterman)(*Bijnsdorp*) 05/23
Margo en Oscar Pluis 2: De bende van Rimpelvel (De Brab/Zidrou/Falzar, Casterman)(*Bijnsdorp*) 05/23
Markies, De 1: De vergeten gangster (Delvaux/Oleffe, Lefrancq)(*Van Winden*) 09/24
Marsupilami 7: Het goud van Boavista (Franquin/Batem/Yann, Big Balloon)(*Immel*) 02/28
Mazdabende, De 6: Slaat op hol (Darasse/Tome, Dupuis)(*Verschoor*) 02/27
Melisande 1: Betoveringen (Clarke/Gilson, Dupuis)(*Wibier*) 06/26
Mister Black 1 (Griffo/Dufaux, Dupuis)(*Ummels*) 06/22
Modesty Blaise (Giordano/O'Donnell, DC Comics)(*Van der Nol*) 02/10
Muriël en Schroefje 1: Een spin aan het plafond (Ers/Dugomier, Lombard)(*Van Winden*) 08/33
Noortje 1 (Steeman/Klein, Geïllustreerde Pers)(*Booms*) 03/28
Onnoembaren, De 4: De schedel van Vader Zé (Conrad/Yann, Dargaud)(*Pols*) 01/26
Paul Auster's City of Glass (Mazzuchelli/Karasik, Avon Books)(*Moors*) 08/27
Piet Pienter en Bert Bibber 45: Susan bij de Knobbelgilde (Pom, Standaard)(*Lefevere*) 07/25
Pin-up 1 (Berthet/Yann, Dargaud)(*Van der Hoeven*) 01/27
Poolster, De 1: Het midden van de hemel (Delaby/Delisse, Lombard)(*Clessens*) 02/29
Prins van de nacht, De 1: De jager (Swolfs, Glénat)(*Bagchus*) 02/26
Red Road 3: Bad Lands (Derib, Lombard)(*Mirck*) 06/25
Ripley 1: Kota Base (Raven, Tistjen Dop/Gallïer/Studio Raven)(*Bijnsdorp*) 06/29
Saint-Exupéry. De laatste vlucht (Pratt, Casterman)(*Sanders*) 07/25
Sam 6: Circus Campioni (Bosschaert/Legendre, Standaard)(*Pols*) 08/30
Sarah Spits 10: De blauwhelmen (Wasterlain, Dupuis)(*Van Oudheusden*) 07/26
Sarajevo-Tango (Hermann, Dupuis)(*Mirck*) 09/09
Sigmund 1: Eerste sessie (De Wit, Plaatjesmaker)(*Rutten*) 06/22
Spectator Cartoon Book, The (Heath, John Murray)(*Nieuwendijk*) 10/27
Storm 21: De Genesis-formule (Lawrence/Lodewijk, Big Balloon)(*Van der Hoeven*) 10/28
Stripmakers in the picture (Verburg, HoutHaven)(*Waslander*) 10/29
Suske en Wiske 243: De averechtse aap (Geerts, Standaard)(*Wibier*) 03/28
Suske en Wiske 245: De 7 Schaken (Geerts, Standaard)(*Van der Hoeven*) 08/32
Thunderhawks 2: Het spook van de Sierra (Wilson/Suro/Corteggiani, Arboris)(*Booms*) 08/31
Uit liefde voor de kunst 2: De ringen van Babel (Le Tendre/Rey/Pierre/David, Dargaud)(*Verschoor*) 05/23
Urbanus 50: De hete Urbanus (Linthout/Urbanus, Loempia)(*Ligger*) 02/26
Vanity Benz 1: Cuba-Cola (Bonnet/Van Cauwelaert, Dargaud)(*Verschoor*) 08/29
Verbaasde analfabeet, De (Gummbah, Harmonie)(*Sanders*) 02/21
Verhalen uit de Mega-steden 5: Vendetta in Gotham (Grant/Wagner/Kennedy, Arboris)(*Verdegaal*) 06/27
Vermaledijde Daders, De (Van den Heuvel, Schaar)(*Ligger*) 06/24
Voyageurs, De 1: Athabasca (Kas/Macleod, Lombard)(*Van Winden*) 07/26
Walt Disney (Eliot, Arena)(*Van der Hoeven*) 04/III
Winnaar, De (Van der Meij/Wobbes, Sherpa)(*Pols*) 08/28
Woestijnschorpioenen, De 4: Zeewind (Pratt, Casterman)(*Moors*) 06/23
Writer's Block (Kamagurka, Harmonie/Loempia)(*Bijnsdorp*) 06/25

RECENSIES: VIDEO'S

Batman en de Geest (Warner)(*Verdegaal*) 07/27
Best of Tex Avery, The 1 (MGM/UA)(*Sanders*) 10/30
Dappere broodroostertje, Het (Buena Vista)(*Lefevere*) 04/VII
Duimelijntje (Warner)(*Lefevere*) 05/24
Legend of the 4 kings, The 1 & 2 (Polygram)(*Wibier*) 08/34
Lois & Clark. The new adventures of Superman (Warner)(*Lefevere*) 05/24
Lucky Luke (Sony)(*Lefevere*) 02/28
Pink Panther 6 (MGM/UA)(*Sanders*) 10/31
Smurfen, De (EMI)(*Lefevere*) 02/28
Superman Cartoon 1 & 2 (Warner)(*Lefevere*) 03/30
Thunderbird 6 (MGM/UA)(*Berwers*) 08/34
Videoballoon 1 (Crawfurd)(*Mirck*) 10/31
Winnie de Poeh (Buena Vista)(*Lefevere*) 09/12
Wraak van Jafar, De (Buena Vista)(*Apeldoorn*) 04/VI
X-men: De nacht van de Sentinels 1 & 2 (Polygram)(*Lefevere*) 03/30

COVERS

De covers van de nummers 1, 6, 7, 9 en 10 werden speciaal voor Stripschrift gemaakt.

01 Ferry
02 Enrique Romero
03 Eddy Paape
04 The Walt Disney Company
05 Bruno Marchand
06 René Hausman
07 Edmond Baudoin
08 Jan Bosschaert
09 Peter de Smet
10 Jan Kruis

COLUMNS

01 t/m 10 Ben Bits

EXTRA INFO

Van de Disney-special - nummer 4 - verscheen ook een editie voor het Noordbrabants Museum met een 250-grams gesatineerde kaft, maar zonder de pagina's I t/m VIII.

STRIP SCHRIFT

Jaargang 29 maart 1996 nummer 1 (288)

Verschijnt 10 maal per jaar
Stripschrift wordt samengesteld door een onafhankelijke redactie in opdracht van Het Stripschap. De verantwoordelijkheid voor de artikelen berust bij de auteurs

Redactie
Tijs Bagchus, Arco van Os, Rik Sanders, Harry Wibier

Redactie-assistentie
Michiel Kroder

Medewerkenden
Ger Apeldoorn, Rob Becker, Olav Beemer, Ben Bits, Kees Bosch, Bert van der Meij, Jeroen Mirck, Hans Pols, Peter de Smet, Rudy Vrooman, Jempi Welkenhuyzen

Redactie-adres
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam
Telefoon: 010 - 220 10 63, telefax: 010 - 421 06 08
Buzzer (tijdens kantooruren): 06 - 59 54 23 25
CompuServe: 75464,2224
Internet: 75464.2224@compuserve.com
WWW: http://ourworld.compuserve.com/homepages/Stripschrift

Uitgever
Uitgeverij Stripstift
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam

Abonnementen
Abonnementen-administratie Stripschrift
t.a.v. Ton Schuringa
Postbus 11335
1001 GH Amsterdam
Telefoon: 020-685 22 29, telefax: 020-618 91 42
Abonnementsprijs ƒ59,50 / Bfr.1190
Leden van Het Stripschap ƒ2,50 / Bfr.45 korting
Nederland: Giro 209948 of
Bank 82.67.01.523
ten name van Stripschrift, Amsterdam
België: Bank 721-520.62.74-81
ten gunste van Het Stripschap, Turnhout
Opzeggingen alléén schriftelijk en uiterlijk twee maanden voor het aflopen van een abonnementsjaar
Foreign subscriptions on request

Reprorecht
Het overnemen, evenals het vermenigvuldigen van artikelen en illustraties is slechts geoorloofd na schriftelijke toestemming van de redactie

Advertenties
Voor de opgave van advertenties en het opvragen van de tarieven kunt u contact opnemen met:
De Groene Amsterdammer
t.a.v. Herman Feddema
Postbus 353
1000 AJ Amsterdam
Telefoon: 020-524 55 12, telefax: 020-622 14 21

Druk
Drukpartners, Amsterdam

Distributie
Het Raadsel, Amsterdam; Geknipt Papier, Gent

Omslag
Gerrit de Jager & Hanneke Bons (inkleuring)

ISSN 0165-845X

Redactioneel

Dagelijks worden wij bestookt met honderden beelden. Het journaal, reclame, foto's in de krant, plaatjes in een stripverhaal en noem maar op. En voor ieder beeld heeft een fotograaf, een tekenaar of een cameraman vreselijk zijn best gedaan. Ieder van een hen hoopt dat zijn beeld op een of andere manier blijvende indruk op de kijker maakt. Dit lukt slechts in enkele gevallen.

Quentin Tarantino lukte het met zijn gewelddadige beelden in 'Pulp fiction'. Andy Warhol met zijn afbeeldingen van blikjes Campbell-soep. En natuurlijk Hergé. Talloze fragmenten uit zijn verhalen en coverillustraties staan op ons netvlies gegrift; drie mannen op een houtvlot, een rode jeep die door de woestijn rijdt, de yeti die over een sneeuwvlakte tuurt. Iemand die zulke krachtige beelden weet te maken is een fenomeen.

Althans, zo dacht Huib van Opstal erover, want hij gebruikte deze term in de titel van zijn boek. En Charles Burns moet er ook een dergelijke mening op na hebben gehouden, want hij nam de backcover van de Kuifje-albums – die waarop de held voor een aanplakbord staat – als basis voor een prent op de achterkant van zijn 'Blood Club'. Gerrit de Jager deed hetzelfde om zijn albums aan te prijzen op de backcover van enkele van zijn Doorzon-albums. Van alle miljoenen beelden die de wereld zijn ingeslingerd bleek er dus eentje zo sterk dat ie maar liefst in twee versies opduikt in dit nummer van Stripschrift.

Inhoud

2 **INDEX JAARGANG 28** Arco van Os
4 **GERRIT DE JAGER** Harry Wibier
15 **AGENDA**
16 **CHARLES BURNS** Hans Pols
23 **BITS & PIECES** Ben Bits
24 **ESSAY RG** Harry Wibier
26 **BOEKEN**
28 **BRIEVEN**
28 **VIDEO**
30 **ACTUALITEITEN**
31 **OVERPEINZINGEN VAN EEN VLAKGOM** Peter de Smet
42 **STARS & STRIPS** Olav Beemer
44 **OUWE PINGUINGRAPPEN** Bert van der Meij

Iedereen is bekend met De familie Doorzon. **Daarom wordt** *Gerrit de Jager* **er zo vaak naar gevraagd. En daarom zal** Stripschrift **hem er niet naar vragen. Er zijn al genoeg artikelen en interviews gepubliceerd over karakters als John, Ronnie, Arie, Emiel en Doortje. Wat volgt is een gesprek over media, motivatie en inspiratie, gehouden in het souterrain van De Jagers huis in Amsterdam. Want waar haalt De Jager al die afleveringen van** Sneek, Roel en zijn beestenboel, Liefde en geluk **en** Eva en Adam **toch vandaan? Uit welke koker komen de Bijenkorfbeer Bob, de tekeningen voor het veilig vrijen en de afleveringen van de Teleacserie** Consument en milieu**? Bij deze het antwoord op al die vragen.**

Waarom teken je strips?

Gerrit de Jager: Omdat het een snelle, goedkope en simpele manier is om m'n ideeën vorm te geven. Bij communicatiemiddelen als video, schilderkunst en tekenfilm is de afstand tussen je ideeën en de uitvoering daarvan zo groot dat er van alles mis kan gaan. Je kunt halverwege blijven steken of zelfs niet eens aan een begin toekomen omdat je de nodige middelen niet tot je beschikking hebt.

Het mooie van het striptekenen zoals ik dat doe – en zo als ik dat al heb gedaan vanaf mijn prilste jeugd – is dat ik niet alleen een illustrator ben die ergens een ballonnetje boven plakt. Ook zal ik geen balloontje schrijven en daar dan een poppetje aan vast tekenen. Het gaat bij mij allemaal tegelijk. Tekst en tekeningen vormen een eenheid. Daarom vind ik mijzelf een echte striptekenaar.

Een heleboel stripmakers van de oude garde zijn begonnen als illustrator. En hoeveel tekenaars zijn er niet die alleen maar op teksten van anderen kunnen werken? Ik denk dat dat een wezenlijk

Gummetjes smijten met GERRIT DE JAGER®

door
HARRY WIBIER

verschil is met mijn manier van strips maken.

Emoties

Je zei dat het tekenen van strips een makkelijke manier is om je ideeën vorm te geven. Wat zijn dan jouw ideeën?
Mijn meninkje. Dat is het. In mijn strips zit altijd mijn meninkje. Daarnaast verwerk ik er altijd in wat ik meemaak. Dat kan heel erg verborgen of op de achtergrond zijn. Zelfs grote emoties kan ik terugbrengen tot een flauw grapje. Als ik na jaren een album teruglees weet ik precies wat er toen gebeurd is.
Ik geloof dat humor een manier is om heftige serieuze emoties een beetje af te laten koelen en te relativeren. Als je ze op die manier verwerkt heb je er later veel meer plezier van, dan van een emotionele dagboekaantekening waarbij je precies hebt opgeschreven wat er is gebeurd en wat je voelde. Dat blijkt achteraf in 99% van de gevallen uiterst gênant. Ik vind dat ik mijn emoties op een prettige manier heb vastgelegd. En alleen ik weet ze te herkennen. Het is mijn dagboek.

Strips zijn voor jou een combinatie van een uitlaatklep en jouw mening.
Nou ... Ja. Het is een vreselijk woord: 'uitlaatklep', maar dat is het in feite wel.
Ik denk dat de meeste kunstenaars de neiging hebben om vast te leggen wat ze voelen. Onder andere hier blijkt de verwantschap tussen stripcultuur en popmuziek. Neem bij voorbeeld dat liedje uit de vroege jaren zestig, *Da doo ron ron* van *Crystals*. Daarin wordt een wereld geschapen waar verliefdheid beter voelbaar is dan in welk romantisch klassiek muziekstuk dan ook. Dat is grote kunst. *Da doo ron ron* is daarom voor mij één van de grote mijlpalen in de kunstgeschiedenis. Het is de vorm waar ik ook naar streef.

Emoties voelbaar maken in de strip?
Ja. En ze zo voelbaar maken dat het voor iedereen verteerbaar wordt. Dus ook voor mensen die op dat moment toevallig niet die emotie meemaken. Zij moeten weer iets anders in mijn strip kunnen lezen. Dat is waar ik naar streef.
Ik ben ook met andere media bezig. Bij voorbeeld met televisie. Maar waar ik huiverig voor ben is dat ik daar niet zo goed in ben als in het maken van strips. Het hele verhaal dat ik net vertelde over het overbrengen van een gevoel, dat lukt me nog niet bij andere media. Bij strips heb ik dat volledig in mijn vingers. Ik hoef tijdens het maken van een strip ook helemaal niet na te denken over hoe ik ergens vorm aan ga geven. Als ik iets heftigs meemaak gaat het vanzelf. Onherkenbaar voor de lezer. Een hele platte aflevering van *De familie Doorzon* kan voor mij een hele grote emotionele waarde hebben. Maar ik ga nu niet uitleggen hoe dat precies zit. Dat gaat niemand wat aan, ook de lezers van *Stripschrift* niet.

Waarom lukt je dat niet bij andere media?
Omdat ik het te weinig heb gedaan. En zo kom ik weer terug bij je eerste vraag: je kunt op je vijftiende jaar beginnen met het tekenen van strips en dan kun je lekker aan de gang. Als je andere uitingsvormen zoekt gaat dat veel moeilijker. Neem muziek. Daar gaat veel meer studie aan vooraf. Het maken van strips is een kunstvorm waarmee je heel snel met je talent tot resultaten kunt komen. Je hoeft niet zo veel moeite te doen om de techniek onder de knie te krijgen. Daarom teken ik al tientallen jaren strips. Met andere media werk ik nog maar een jaar of tien. De achterstand die ik daarbij heb is enorm. Zo ben ik helemaal niet vergevorderd in het gitaarspelen. Ik kan best in een bandje meekomen. Dat is het punt niet. Maar de muziek die mij aanspreekt zal ik nooit kunnen maken.

Soms maak ik een strippagina waarvan ik zeg: 'Ik kan dat nu niet beter'. Later, als ik hem terug zie, denk ik daar anders over, maar op dat moment ben ik zeer tevre-

den. Bij het bespelen van de gitaar - wat ik ook al sinds mijn achttiende doe - kan ik wel een riedeltje spelen, maar het is toeval als er iets raaks zit tussen de vijfentwintig akkoorden die ik speel. Als ik mijn mening of gevoel kwijt wil pak ik een pen, teken een strip en dan komt er wèl wat moois.

Plot en karakter

Je begint aan een strip, maakt iets van een scenario ...

Ik zet nooit verhaallijnen uit. Ik begin gewoon. Daarom is het van mij ook zo gemakzuchtig om te blijven striptekenen. Ik kom altijd goed uit. Dat is zuiver vakmanschap.

Vandaag heb ik bij voorbeeld een klus gedaan voor de pensioenmaatschappij van Hewlett-Packard. Er moesten vijftien illustraties komen over saaie onderwerpen als pensioenen en vervroegd uittreden. Dat kan ik heel goed – al zeg ik het zelf – omdat ik in die vijftien tekeningen een stripverhaal kan maken. In dit geval heb ik het leven van twee mensen beschreven. Dat gaat me heel makkelijk af. Andere dingen kosten me gewoon te veel moeite. Als je zoals ik bij striptekenen de mogelijkheid hebt om wat je wil zeggen over te brengen, dan is de gedrevenheid om iets anders te gaan doen niet zo groot.

Ik doe nu verschillende dingen: televisie, een film (werktitel *Vrekken*, De Jager werkt aan het script. HW) ... Maar als je me zou vragen wat mijn grootste ambitie is, dan zou ik antwoorden dat ik hetzelfde uit mijn gitaar wil halen als wat ik uit mijn pen haal.

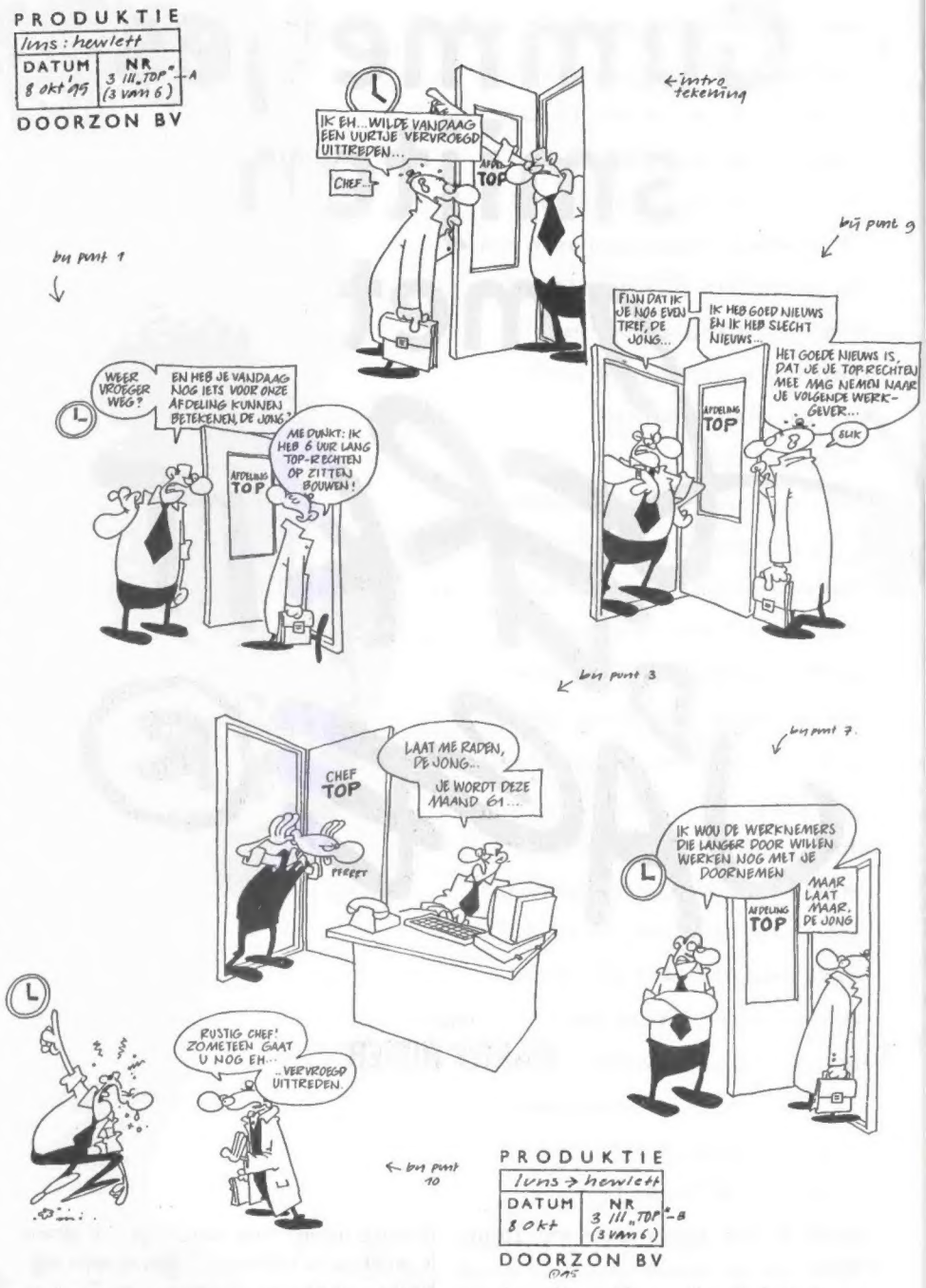
PRODUKTIE
Ivns : hewlett
DATUM 8 okt '95
NR 3 ill. „TOP" (3 van 6)
DOORZON BV
←intro tekening
IK EH... WILDE VANDAAG EEN UURTJE VERVROEGD UITTREDEN...
CHEF...
TOP
bij punt 9
bij punt 1
FIJN DAT IK JE NOG EVEN TREF, DE JONG...
IK HEB GOED NIEUWS EN IK HEB SLECHT NIEUWS...
HET GOEDE NIEUWS IS, DAT JE JE TOPRECHTEN MEE MAG NEMEN NAAR JE VOLGENDE WERKGEVER...
SLIK
AFDELING TOP
WEER VROEGER WEG?
EN HEB JE VANDAAG NOG IETS VOOR ONZE AFDELING KUNNEN BETEKENEN, DE JONG?
ME DUNKT: IK HEB 6 UUR LANG TOP-RECHTEN OP ZITTEN BOUWEN!
bij punt 3
bij punt 7
CHEF TOP
LAAT ME RADEN, DE JONG...
JE WORDT DEZE MAAND 61...
FFFEET
IK WOU DE WERKNEMERS DIE LANGER DOOR WILLEN WERKEN NOG MET JE DOORNEMEN
MAAR LAAT MAAR, DE JONG
RUSTIG CHEF! ZOMETEEN GAAT U NOG EH... ...VERVROEGD UITTREDEN.
bij punt 10
PRODUKTIE
Ivns → hewlett
DATUM 8 okt
NR 3 ill. „TOP" (3 van 6)
DOORZON BV

Maar dat zou meer voor je zelf zijn dan voor een publiek.

Ja, maar het tekenen van strips begon ook voor mezelf. Pas later, toen het goed ging, werd het een middel waarmee ik iets kon bereiken. Ik kon mensen aan het lachen maken en daar heb ik nooit moeite voor hoeven doen. Ik heb nooit hoeven te leuren met mijn pagina's.

Je zei net dat je voor je strips nooit een scenario maakt. Dat moet een behoorlijke handicap zijn geweest toen je voor televisie ging schrijven.

Ja, want daar moet je dat wèl doen. Je moet al bij voorbaat het eerste, het tweede en het derde bedrijf in je hoofd hebben. Bij voorbeeld: mijn albums bestaan uit losse gags, maar er zit altijd wel een lijn of een thema in. Zo'n thema sluipt er gewoon in. Bij mijn strips gaat dat vanzelf. Voor een televisieserie moet ik daar echter vreselijk hard over nadenken of er een thema met de haren bijslepen. Ik zou daarom het liefst beginnen aan een televisieserie die eindeloos kan doorgaan. Dan zou ik bij aflevering vijftig zonder nadenken een tweede verhaallijn kunnen aanbrengen. Dat is dus ook weer het grote voordeel van strips. Je kunt je dat soort dingen permitteren. Het is allemaal niet zo duur. Voor *Nieuwe Revu* heb ik de eerste drie jaar lekker kunnen oefenen. Ik heb kunnen kijken waar ik met de strip naartoe wilde en wat ik ermee kon uitdrukken.

Dat geldt trouwens voor elke strip weer opnieuw. Twee jaar geleden begon ik met **Philippe Bercovici** aan *Eva en Adam*. Toen ben ik ook gaan kijken wat ik met die strip aan extra's zou kunnen uitdrukken. Het zou fout zijn geweest als de plots elkaar voor de voeten waren gaan lopen. Als ik bij voorbeeld voor *Eva en Adam* iets zou hebben bedacht waarvan ik dacht: 'Goh, dat is zonde. Dat is eigenlijk wel een goede Doorzon.' Op zo'n moment had ik met die strip moeten stoppen.

In het begin van *Liefde en geluk* had ik dat heel vaak. Ik bedacht zes dagstrookjes die ik zo had kunnen uitbuiten voor Doorzon. Maar na zo'n veertig pagina's was het er. Er waren thema's en ik kon plots maken op het karakter van de figuren. Ik

hoefde niet steeds opnieuw een situatie te creëren. Dat zou slopend zijn geweest. Sommige striptekenaars zijn al jaren en jaren bezig en die moeten nog steeds elke week opnieuw een situatie bedenken. Dat is geen doen. Het werk is dan niet leuk. Bij een goeie strip ontstaat de situatie uit de karakters van je figuren en de interactie tussen de personages. Als je figuren geen karakters hebben, dan blijf je maar bulldozers, neerstortende vliegtuigen en onbewoonde eilanden aanslepen.

Kuifje heeft niet echt een karakter ...

Maar het gaat om de interactie tussen Kuifje en Haddock. Kuifje is niet voor niets vlak. Dat is door de maker bewust gedaan. Doordat Kuifje vlak is kan Haddock scoren. Ik vind de albums zonder Haddock lang niet zo leuk als de albums die na de introductie van Haddock zijn verschenen. Kuifje werd in het begin ook wel eens als een slechte komiek gebruikt. Dan deed hij ook wel eens iets geks.

Bobbie was ook wel eens de grapjas.

Ik denk dat **Hergé** gewoon te weinig aan hem had. De grappen van de interactie tussen mens en hond waren wellicht gewoon op.

Maar Kuifje is eigenlijk geen goed voorbeeld, want daarin gaat het niet om situaties, maar om thema's. De strips die ik bedoel worden gemaakt door mensen die voor de gag-strip hebben gekozen en dan elke week weer zitten te zweten. De situatie bij Kuifje is elke keer weer 62 pagina's dezelfde. En daar komen allemaal zijlijnen bij. Dat is leuk. Daarom heb ik in het begin – toen ik nog zo afhankelijk was van situaties – ook zo vreselijk allerlei situaties uitgemolken. Want dan had ik een situatie en dan probeerde ik er alles uit te halen wat er in zat. Dat kan door sommige mensen worden uitgelegd als gemakzucht, maar dat is onterecht. Dat uitmelken had als functie dat de karakters zich beter gingen ontwikkelen en scherper werden. Dat weet ik overigens nu pas. Toen ik er aan begon had ik daar geen idee van.

Als de huisbaas in Roel en zijn beestenboel **voor de zoveelste keer binnenkomt en door Bokkie wordt uitgekleed heeft dat natuurlijk ook een herkenningseffect.**

Dat herkennen is leuk voor lezers. Ze weten al wat er gaat gebeuren en dat gaat dan ook ècht gebeuren. Dat is fantastisch. Maar daarnaast is het ook een spelletje. Kijken hoelang je ermee kunt doorgaan. Ik heb periodes gehad dat ik pa Doorzon vast liet groeien aan de heg omdat hij vreselijk in de knoei zat met het overlijden van de buurvrouw. Dan belde de redactie van *Nieuwe Revu*: 'Nu niet meer. HOUD OP!!' En dan perste ik er toch nog eentje uit. Dat vonden ze bij *Nieuwe Revu* dan vreselijk, maar als je de albums nu leest valt dat eigenlijk best mee. Het klopt wel. Pa Doorzon zat in een crisis en het is logisch dat die een pagina of twaalf duurt. Dat is een goed voorbeeld van hoe je dingen in strips kunt verwoorden. Die geschiedenis met die heg had namelijk ook weer te maken met een persoonlijke situatie. Een behoorlijk ellendige situatie was dat – die verder niemand wat aangaat – maar ik weet zeker dat honderden mensen er om hebben dubbel gelegen door wat ik ervan gemaakt heb. Dat is toch prachtig?

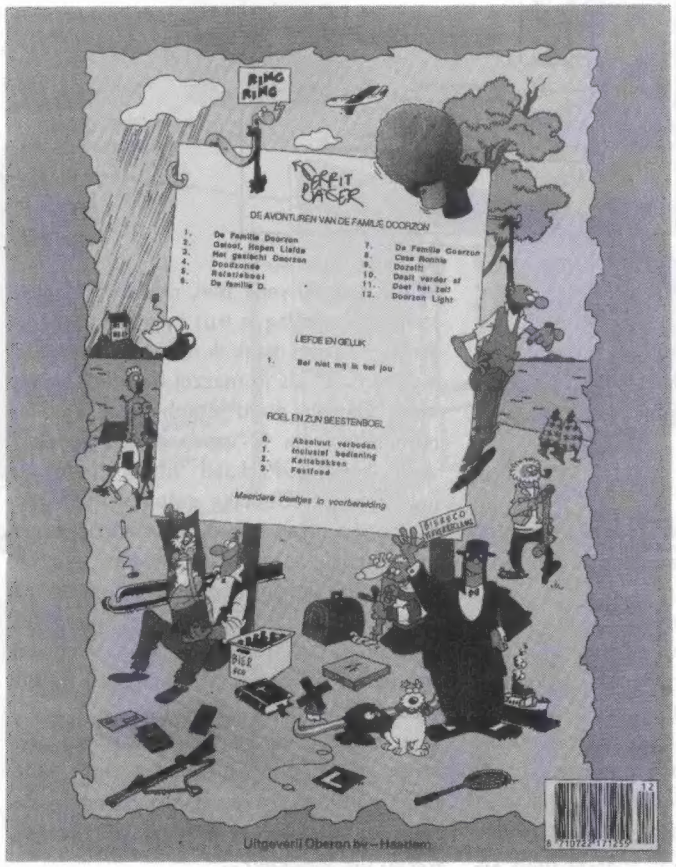

***Linksboven*, Grappen voor Hewlett-Packard.**

***Linksonder*, Het begin van een stripserie: Roel en zijn beesten verhuizen naar een nieuwbouwflat. De huisbaas daar duldt geen dieren. Er ontstaat een conflict dat albums lang zal duren.**

***Rechtsboven*, Pa Doorzon vastgegroeid aan de heg.**

Hiernaast, Achterkant van *Doorzon light*, Gerrit de Jager werd geïnspireerd door Hergé's *Kuifje*-achterkanten (zie ook: artikel Charles Burns).

Teevee

En dat lukt je niet bij de televisie?

Nee. Dat is me tot dusver niet gelukt. En als het me wel lukte om een beetje van mezelf in een scenario kwijt te kunnen, dan kwam er wel weer een acteur die de plank volledig missloeg. Daarnaast heb je ook nog een regisseur die bepaalde ideeën heeft. Dat is ook weer zo'n groot voordeel van het medium strip. Ik kan overal de baas over zijn. Ik zoek de acteurs zelf en het regisseren doe ik ook zelf.

Vind je het schrijven voor televisie plezierig om te doen?

Niet bijzonder. Ik heb voor de VARA een gewone recht-toe-recht-aan-comedy gemaakt. Dat vond ik niet leuk. Daarna heb ik gewerkt aan een serie voor Teleac over het milieu met **Michiel Romeyn**. Daar heb ik wel veel plezier aan beleefd. Iets dergelijks doe ik nu weer voor Teleac. Het wordt een serie over huurders en verhuurders. Het is een cursus, maar de vorm waarin het gebracht wordt is humor. *Consument en milieu* was nog comedy. Dit (werktitel *Huurders/verhuurders*. HW) zal de kant van sketches opgaan. Dat is leuk. Ook vind ik het aardig dat ik bij voorbaat al een thema krijg aangereikt. Er is informatie die in zo'n sketch moet en daar moet ik dan mee gaan puzzelen.

Heb je nu wel invloed op de keuze van de acteurs?

Nu wel. Dat had ik ook al bij die reeks over het milieu. Toen zijn mijn medeschrijver **Hans Claessen**, regisseur **Theo Uitenboogaard** en ik de theaters afgegaan en hebben we audities gedaan. Op *Huurders/verhuurders* heb ik ook weer heel wat invloed. Ik denk dat ik ook wel kan regisseren. Dus het begint al in de buurt te komen. De randvoorwaarden zijn erg goed.

Dit is de derde serie en ik ben benieuwd

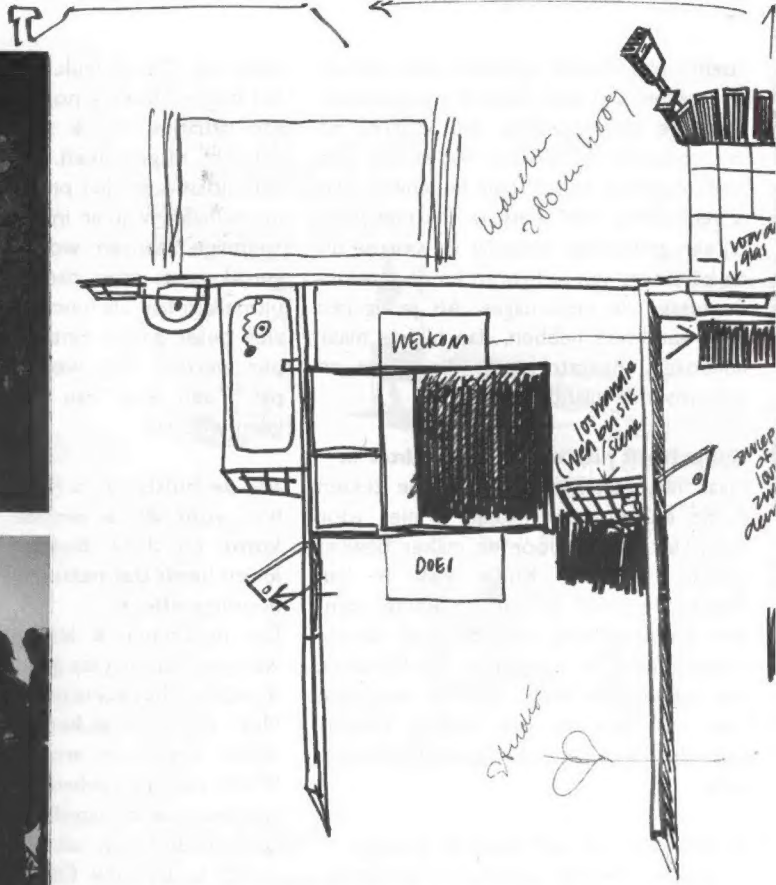

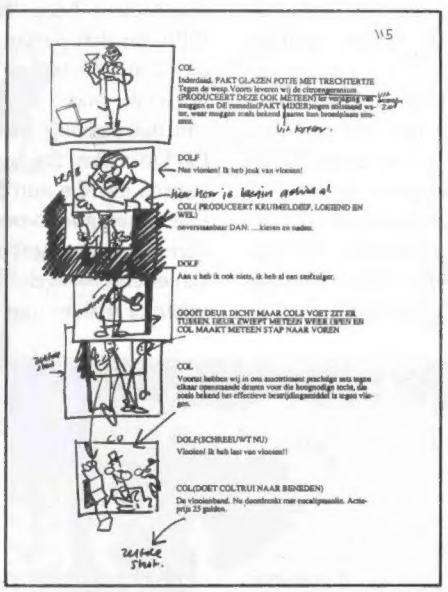

Door Gerrit gemaakte decorschetsen en een pagina uit het storyboard/script voor de Teleacmilieu-comedy *Hoeksteen & Groenstrook* (met Michiel Romeijn en John Buysman) en drie foto's van het uiteindelijke resultaat.

of ik na afloop iets geleerd heb. Daarmee bedoel ik of het me hierna lukt om datgene wat ik kwijt wil ook weet over te brengen in deze discipline.

Je hebt in je eerste Teleacserie gekozen voor Michiel Romeyn**. Hij is bekend van** *Jiskefet***, ook een spontane serie die je niet echt een comedy kunt noemen. Is dat de vorm waar je uiteindelijk naar toe wil?**

Ik geloof het wel. De comedyvorm boeit me niet zo. We hadden het net al over verhaallijnen. Die interesseren mij geen bal. Ik maak vaak de vergelijking met muziek omdat die altijd zo goed opgaat: je hebt toch cd's of lp's die conceptalbums zijn? Dat heb ik altijd je reinste flauwekul gevonden, want een goed album heeft al samenhang. Die is ontstaan door het simpele bezig zijn van de muzikanten. Voor iedere luisteraar is die samenhang weer anders. Dat gaat denk ik ook op voor televisie. Bij deze nieuwe serie is de samenhang er van nature al, maar als ik dat kan brengen middels losse sketches, dan heb ik veel vertrouwen in een goed eindresultaat.

Strips maken

Je vertelde net dat je in een strip die ene emotie wil vangen. Geldt dat ook voor reclamestrips?

Voor mij is er geen verschil tussen reclamewerk en eigen strips. Alleen: bij reclamestrips krijg je onderwerpen opgegeven waar je die anders zelf moet bedenken. Dat is wel makkelijk, want dat bedenken van onderwerpen is niet zo eenvoudig.

Wat ik doe is associaties leggen. Hier heb je het onderwerp en daar heb je dat wat jezelf bezig houdt. Als je mazzel hebt zit daar een overlap in.

Je moet trouwens niet denken dat elke strip een verslag is van mijn persoonlijke leven – zoveel maak ik nou ook weer niet mee – maar als je mazzel hebt kun je die twee dingen goed combineren. In die tekeningen die ik vandaag heb gemaakt voor Hewlett-Packard zitten toch wel een paar persoonlijke grappen. Bij voorover mijn eigen zakelijke constructies en de belachelijke aspecten daarvan.

Ik ben niet iemand die altijd van die grote emoties heeft. Bovendien: wat is emotie? Emotie is ook jezelf opnaaien over iets dat je op de radio hoort. Ook al is het maar het file-probleem.

Ik streef er overigens ook naar dat mijn strips een soort tijdsbeeld zijn. Vanaf 1980 kun je in mijn strips zien hoe de jaren zijn verlopen en wat de dingen waren die speelden ...

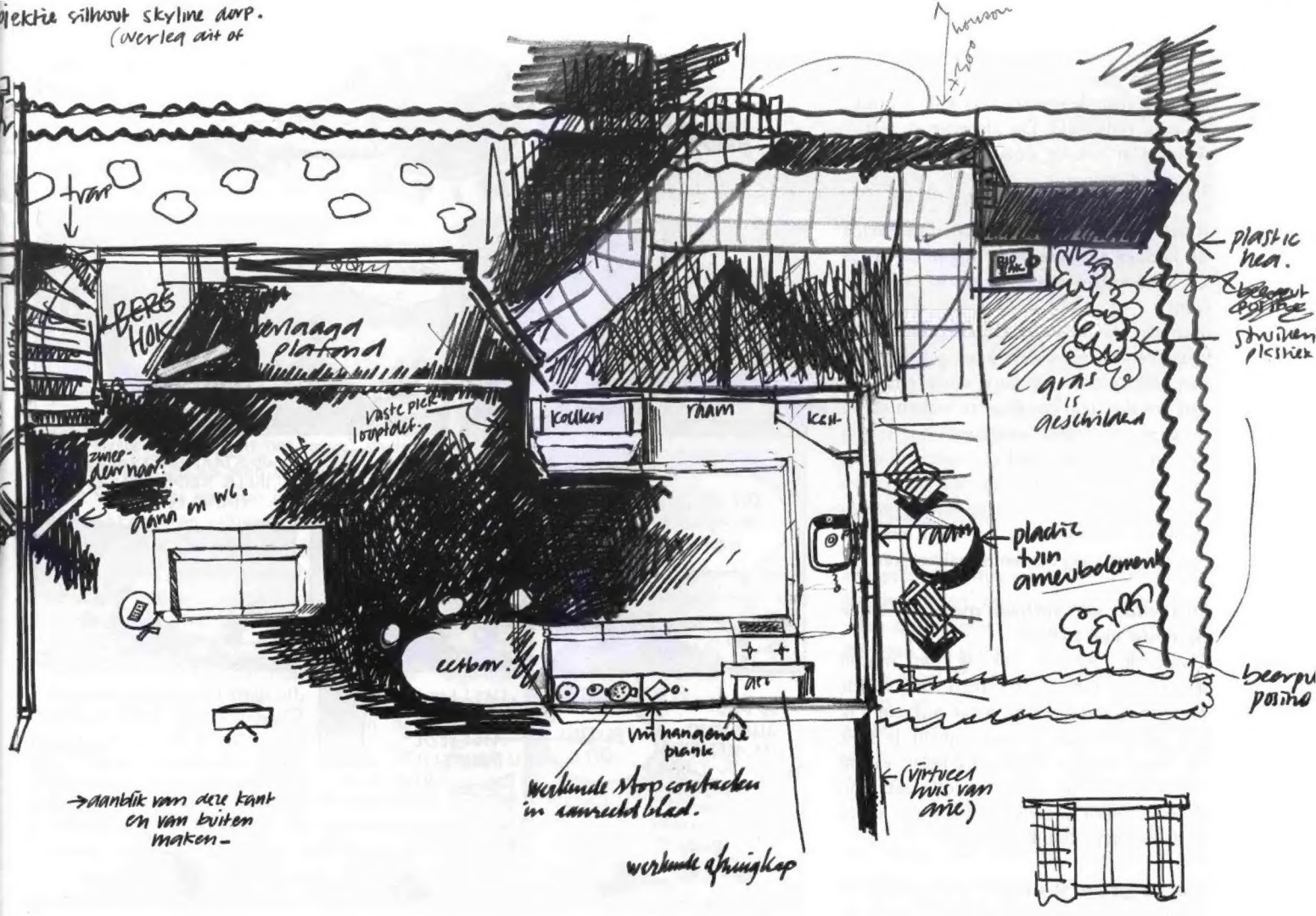

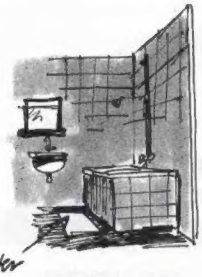

algemeen over de kleuren: (zie voorbeelden in bijgaand stripalbum)
keuken in zachtgroen
kamer in zachtrose
gang in zachtgeel
sl. kamer in zachtblauw
badkamer in zachtpaars

de spullen die buiten staan zoveel mogelijk wit, evenals de deuren, etc.

de tuin is wel groenig, maar de lucht is zachtgeel of zachtrose.

er zouden ook schetsen moeten komen in de basis kleuren, zodat bij medium shots of close up (maar soms ook in totalen eventueel) de acteurs alleen mag een kleur achter zich hebben (geen spullen of ramen).

Ook in Bob, **de berenstrip van de Bijenkorf?**
Nee.

Of in de PTT-krant?
Mwoah. Meer dan in *Bob. Bob* is eigenlijk het ten gelde maken van mijn vakmanschap. Het zijn goed betaalde opdrachten die maar weinig mensen zouden kunnen

doen. En daar maak ik gebruik van. De klant zit niet te wachten op mijn emoties en mijn tijdsbeeld. De klant krijgt wat-ie wil ... Dat wordt ook wel eens 'werk' genoemd, geloof ik.

Klopt het dat je voor sommige strips de kaders al klaar hebt liggen zodat je ze alleen nog maar hoeft in te tekenen?
Nee, dat zijn indianenverhalen. Wel is het misschien twee of drie keer gebeurd dat een strip werd afgekeurd en ik geen zin had om die strip opnieuw te maken en de tekst gewoon heb weggewit. Zo heb ik een heel nieuw verhaal met dezelfde tekeningen gemaakt. Maar dit soort dingen komt amper voor. Het is niet gebruikelijk en bovendien is het heel moeilijk. Een nieuwe strip maken is makkelijker.

Dus voor elk verhaal maak je weer opnieuw een kader?
Natuurlijk. Anders zou ik het mezelf alleen maar moeilijker maken. Dan wordt het geen vakmanschap, maar puzzelen. ik zou beknot raken in mijn vrijheid. Je stelt de vraag alsof ik me er makkelijk van af zou maken. Maar in de eerste plaats zou ik het mezelf moeilijk maken en in de tweede plaats doe ik het nooit.

Dat hangt van je manier van werken af ... Sjors en Sjimmie **verschijnt al jaren in dezelfde kaders.**
Ik zou dat verschrikkelijk vinden. Zo zou ik niet kunnen werken. Ik vind het ook niet goed meer. Volgens mij is het een te lang volgehouden gimmick die de makers alleen maar beperkt.

Het zou bijdragen tot een soort toneeleffect ...
Dat is het verhaal dat er later bijverzonnen is. Flauwekul. Zouden mijn plaatjes omdat ze verschillende groottes hebben dan geen toneeltjes zijn?

Jij werkt met close-ups, dat heeft een toneel niet en Sjors en Sjimmie **heeft dat ook niet.**

***Bob*, de bijzonder ontwikkelde beer van het warenhuis De Bijenkorf.**

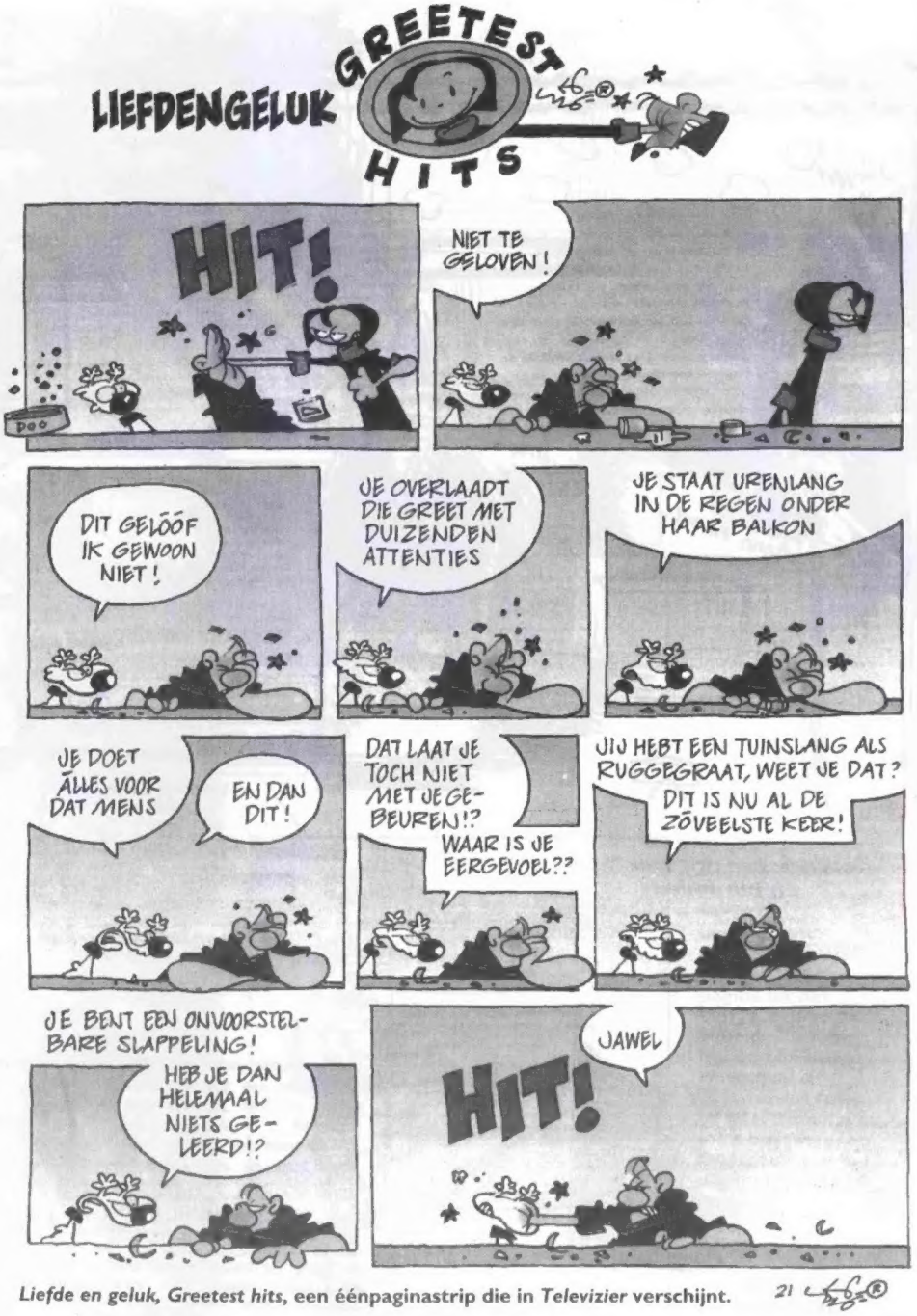
LIEFDENGELUK
GREETEST HITS
HIT!
NIET TE GELOVEN!
DIT GELÓÓF IK GEWOON NIET!
JE OVERLAADT DIE GREET MET DUIZENDEN ATTENTIES
JE STAAT URENLANG IN DE REGEN ONDER HAAR BALKON
JE DOET ÁLLES VOOR DAT MENS
EN DAN DIT!
DAT LAAT JE TOCH NIET MET JE GEBEUREN!?
WAAR IS JE EERGEVOEL??
JIJ HEBT EEN TUINSLANG ALS RUGGEGRAAT, WEET JE DAT?
DIT IS NU AL DE ZÓVEELSTE KEER!
JE BENT EEN ONVOORSTELBARE SLAPPELING!
HEB JE DAN HELEMAAL NIETS GELEERD!?
JAWEL
HIT!

***Liefde en geluk, Greetest hits*, een éénpaginastrip die in *Televizier* verschijnt.** 21

Maar in een film zitten ook close-ups en long-shots. Dat is óók een manier om naar de wereld te kijken. Het enige wat je zou kunnen zeggen is dat, doordat je steeds hetzelfde kader hebt, het eigenlijk een vast omlijnd schouwtoneel is waar je op kijkt. Maar wat heeft dat voor zin? Ik vind het alleen maar ontzettend vervelend om naar te kijken. Saai en ouderwets is het. Wat Sjors en Sjimmie ook doen met rare kapsels en trainingspakjes, het blijft gewoon een ouwe-lullenstrip. Dat komt door die vormgeving. Er zit geen vernieuwing in.
Kijk, **Robert van der Kroft** moet alle lof hebben voor zijn werk voor *Zone 5300*. Hij heeft zoveel in zich en toch blijft hij werken met die rare kaders van hem. Ik snap er niks van. Waarom legt hij dat zichzelf op?

Waar zie je wel vernieuwing?
In *Sjosji* vind ik *Spekkie Big* erg leuk. Er zit ontzettend veel humor in de opbouw en de tekeningen, maar er zit jammergenoeg geen humor in de plotjes. Toch vind ik de stripjes erg leuk. Ze zijn een beetje verwant aan *Maaike's Dagboekje*. Het zijn strips die in tegenstelling tot *Sjors en Sjimmie* gewoon lekker worden getekend: 'Wat maakt het uit? We doen het toch voor onze lol?' Fantastisch!

Invloed

Is het mogelijk om de vinger te leggen op de media die jou in je werk beïnvloed hebben? Pop-art, Pep, **popmuziek ...**
Pep. Dat is het allerbelangrijkste. Wat me vooral is bijgebleven is dat het blad zo modern was. Alles wat je daarvóór gewend was – *Donald Duck*, *Jip en Janneke*, knutselboeken, *Sjors van de Rebellenclub* – was in één keer ouderwets.
Als je zo visueel bent ingesteld als ik, dan heb je enorme mazzel als je bent opgegroeid in de jaren zestig. Want vanaf 1962 zijn allerlei beelden in sneltreinvaart ver-

anderd: het straatbeeld, de grafische ontwerpen, de kranten. Zelfs de manier van nieuwsvoorziening veranderde. Dat heeft allemaal invloed op mij gehad. Het was niet alleen **Andy Warhol**. Het waren ook de lp-hoezen van *The Beatles* en vooral de titels ervan. *Rubber soul* en *Revolver* waren woorden die je niet gewend was. En het woord *Revolver* stond dan ook nog in zo'n waterdruppelletter waar je niets van snapte en die je gelijk probeerde na te maken.

Gelijk met *Pep* kwam de televisie bij ons in huis. Een tijdschrift dat ik met niemand hoefde te delen! Het was het begin van de welvaart. 'Nu begint het leven', dacht ik toen. Mensen als mijn broer – die net even wat ouder zijn dan ik en zijn opgegroeid in de jaren vijftig – hebben vreselijke pech gehad. Mijn broer heeft minstens zoveel talent als ik, maar hij heeft die beweging gewoon gemist. Hij heeft het later wel opgepakt, want hij was degene die met *Rubber soul* en *Revolver* thuis kwam. Maar hij had dat ook wel eerder willen meemaken denk ik.

Ja, tot 1974 was het heel leuk in de wereld ...

Kun je een rechte lijn trekken van de heftige korte impulsen uit de jaren zestig en jouw behoefte om nu een emotie in één strippagina of één gitaarakkoord te pakken?

Ja. Als je alles wilde weten en alles in je op wilde nemen leerde je in die tijd dat je overal bij moest zijn. Je moest snel zijn en je kon nergens in blijven hangen. Op het ene moment was je lekker aan het striptekenen en even later kwam er plotseling iemand met een gitaar langs. 'Jezus!', dacht je dan, 'Kan dat ook?!'. Of je ging ineens tekenfilms maken in die boekjes. 'Nu snap ik hoe het werkt!' Het was allemaal vreselijk opgefokt. Want je moest ook nog naar school. En je was ook nog gewoon jong dus je ging ook naar voetballen. Zo heb ik vreselijk hard leren werken. Vanaf mijn zesde had ik al een rooster. School. Tussendoor gitaar spelen.

Illustratie bij *Lonneke wil geen beugel*, uit *Stom!*, het kinderboek dat De Jager samen met Gerrit Mollema schreef.

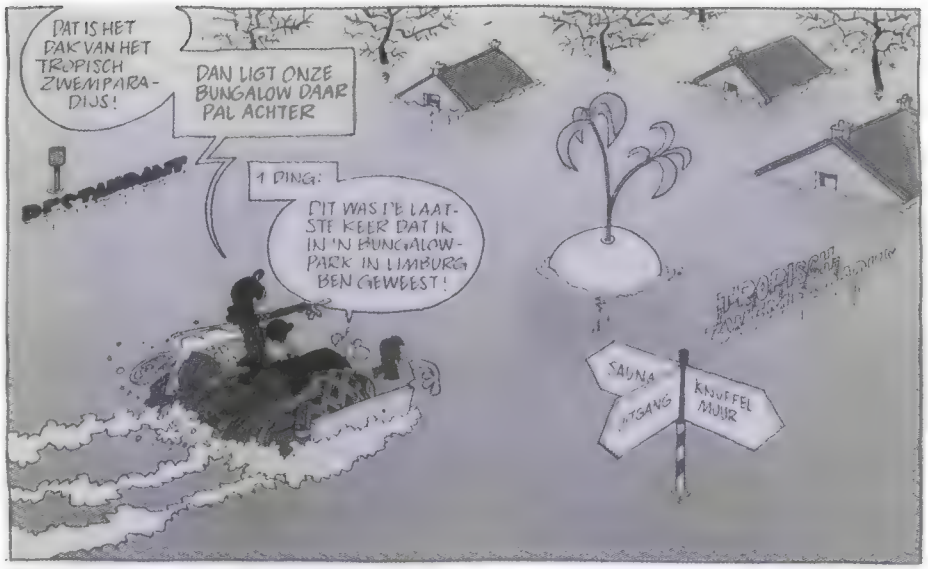
DAT IS HET DAK VAN HET TROPISCH ZWEMPARADIJS!
DAN LIGT ONZE BUNGALOW DAAR PAL ACHTER
1 DING:
DIT WAS IE LAATSTE KEER DAT IK IN 'N BUNGALOWPARK IN LIMBURG BEN GEWEEST!
SAUNA
INGANG
KNUFFELMUUR

Tijdsbeeld in *De familie Doorzon*.

Drie keer in de week trainen. Huiswerk. En elke minuut die er tussen viel werd gevuld met tekenen. Tekenen, tekenen en tekenen.

Eigenlijk werk ik nog steeds zo. Ik ben de hele dag door bezig met allerlei dingen – afwassen, met mensen lullen, telefoneren, plaatje draaien, weer bellen, filmpje kijken – en dat tekenen doe ik er tussendoor. Bij wijze van spreken teken ik met één bil op de stoel. Maar dat bellen en dat afwassen is het werk! Daar ben ik pas onlangs achter gekomen. Ik kon me daar behoorlijk schuldig over voelen. Zo van: 'Shit! Ik had ook de hele dag kunnen tekenen.' Maar die dingen om dat tekenen heen is het werk. Daar doe je het. Daarna hoef je het alleen nog maar op het papier te kwakken. Dat gaat dan vanzelf.

Er zijn tekenaars die wel de hele dag kunnen tekenen. Die maken dan één pagina per week en zitten een dag op een strook te ploeteren. Vreselijk lijkt me dat. Die mensen haten hun werk.

***Pruts Pruts Private Kreye International* verscheen eind jaren zeventig in *De Vrije Balloen*.**

Zou je überhaupt iets moois kunnen maken als je niet zoveel lol had in je werk?

Ik zou het niet kunnen. Ik heb ook wel eens een tijd dat ik er geen lol in heb. Niet dat ik dan depressief ben of zo, maar

Stom!

In 1995 verscheen het kinderboek Stom! *van* **Gerrit de Jager** *en* **Gerrit Mollema**. *Dat was na televisie, gitaar en strip dus weer iets nieuws waar de Jager zich op stortte.*

'Gerrit Mollema en ik waren bij elkaar in de buurt. Hij gaat binnen Nieuwe Revu *over Doorzon. We kunnen om dezelfde dingen lachen en we vinden dezelfde dingen belachelijk. Zo konden we elkaar helpen. Ik hem met zijn tv-serie, hij mij met mijn vakantieboek.*

Toen uitgeverij Leopold mij vroeg of ik een kinderboek wilde maken, had ik na een tijdje een bepaald beeld voor me. Ik zag tekst en ik zag illustraties. Dat was mijn idee van een kinderboek. Toen heb ik Gerrit gevraagd om mee te gaan naar die uitgeverij want ik dacht niet dat ik het tekstschrijven in mijn eentje voor elkaar zou krijgen.

Later zijn wij samen na gaan denken over het thema van het boek. Het leek ons het beste om iets te schrijven over een onderwerp dat ons als kind zelf bezig hield. We kwamen toen op de situatie dat je leuk aan het spelen was en alles lekker ging en dat dan ineens iemand tegen je zei: 'Goh, wat heb jij een stomme meidentrui aan.' Die trui had je dan net van je moeder gehad en daar was je apetrots op. Maar ineens was het een stomme trui. Of stomme schoenen, of een stom hoofd, of een stomme sport. Het is schokkend als je je ineens realiseert dat je stom kunt zijn. Toen hadden we een statement. Daar hebben we veertien situaties bij verzonnen en daar zijn er zes van overgebleven. Zo schrijf je een kinderboek.'

dat zijn van die periodes dat ik echt geen tijd heb. Dan moet ik nachten doorwerken om iets af te krijgen.

Merk je dat aan de kwaliteit van je werk?
Ik denk dat buitenstaanders het niet door hebben, maar voor mij is het niet bevredigend. Mensen die me kennen zeggen dat ik altijd glimlach tijdens mijn werk. Ik weet zeker dat ik dat dan niet doe.
Het tekenen op zich is enorm rustgevend. Als ik een uurtje heb getekend kan ik er echt weer tegen. Ik zou het nooit kunnen missen.

Gummetjes smijten

Toch even terug naar je werkwijze. Het is toch wel vreemd dat iemand met zo'n hoge produktie als jij, relatief zo weinig tijd in tekenen stopt.
Och ... Eén van de mooiste cadeaus die ik ooit heb gekregen is het chronologische opnameproces van *The Beatles*. Nou, die groep heeft toch briljante dingen gedaan. Maar het echte doen was voor hen ook maar een kwestie van een uurtje of twee. Daarvoor zitten ze ook de hele dag stom te lullen en ouwe rock-'n-rollnummers te spelen. Dat is de manier waarop alle mensen werken die iets maken dat hout snijdt. Toen ik met **Henk Spaan** en **Harry Vermeegen** werkte en we drie dagen per week bij elkaar zaten, deden we geen moer. Dat dacht ik tenminste. Gummetjes smijten. Schreeuwen. Ruzie maken met andere mensen. En dat had toch allemaal een functie. Al was het alleen maar dat ze zo hun karakters ontwikkelden voor televisie. Dat is ook zo'n proces geweest. Maar goed, dat werkt natuurlijk niet altijd op die manier. Het komt voor dat je iets moet maken en dan komt er niets. Dan maak je gewoon iets op de routine. Je hebt pieken, maar die dalen komen ook.
En je weet het hè? Je kunt je top ook rekken. Dan ga je gewoon door met werken. Weken lang. Tot het moment dat je denkt: 'Ja, ik houd er maar eens mee op.' En dan voel je het gewoon uit je wegglijden. Dat is dan maar goed ook. Anders zou het geen leven zijn. Maar ik snap wel dat mensen naar de heroïne grijpen. Zij willen gewoon die top houden. Maar die top moet je uit jezelf halen. Ik heb onderhand geleerd om mij in mindere periodes op andere zaken te concentreren. Dan pak ik weer wat vaker de gitaar ...

We hebben het nu over invloeden op jouw werk: The Beatles, Pep, **gummetjes gooien. Een meer concretere invloed is** *Ger van Wulften* **geweest.**
Ja het is wel leuk om een keer wat positiefs over Ger te zeggen. Hij was iemand die, zonder dat hij ook maar iets van strips wist, een sfeer wist te creëren waarin alles kon. Dat was echt een voedingsbodem voor ons. Zo konden we onbeperkt experimenteren en die experimenten kwamen nog ergens terecht ook. Alles, maar dan ook werkelijk alles wat je maakte wist Ger wel ergens in te krijgen. Als het niet in *Nieuwe Revu* was, dan was het wel in één of ander vakantieboek dat-ie had bedacht. En anders wist-ie wel een plekje in een buitenlands blad. Mocht dat dan ook niet lukken, dan maakte hij wel een scheurkalender of een kwartetspel. Maar zo bleef de schoorsteen altijd roken. Als je iets doet en mensen hebben daar geld voor over, dan is dat een enorme stimulans. En daar zorgde hij voor. Dan moet je natuurlijk wel heel erg sterk in je schoenen staan als je drie jongens (**Hein de Kort**, **Eric Schreurs** en **Gerrit de Jager**. HW) de gelegenheid geeft om heel veel geld te verdienen en jezelf op vijftien procent blijft zitten. Dat was de deal. Om dan wat meer te pakken is wel begrijpelijk, maar het hoort niet.
Ger heeft trouwens mazzel gehad. Op dit moment lopen er in de nieuwe lichting niet èn een Schreurs èn een De Kort èn een De Jager rond. Ik weet nog dat Eric mij voor het eerst *Adrianus* liet zien. Ik wilde toen dat ik dat had gemaakt. Nu zie ik zoiets nooit meer. Het is echt niet zo dat wij niets konden toen we bij Ger binnen kwamen en hij er voor heeft gezorgd dat we het wel konden. Toen we bij hem begonnen konden we het al. Hij heeft de commerciële basis gelegd. En die voedingsbodem ...

Was die voedingsbodem van Van Wulften vergelijkbaar met het gummetjes gooien bij Spaan en Vermeegen?
Daarom ben ik met Spaan en Vermeegen gaan werken. Ik kon destijds het hele gedoe met Van Wulften missen als kiespijn, behalve toen de grote eenzaamheid op mij neerdaalde en ik voor mezelf die sfeer moest gaan creëren. Nu kan ik dat. Maar toen niet. Ik vereenzaamde. Ik kon mijn verhaal niet kwijt. Bij Spaan en Vermeegen had ik ineens die voedingsbodem weer. Het gebeurde heel vaak dat ik bij ze vandaan kwam met een idee voor een strip.

NEE, JE KRIJGT 'T OOK NIET VAN TONGZOENEN, JORIS...
GA HET NOU NIET METEEN OVERDRIJVEN, JORIS!
DUS JE KRIJGT 'T NIET VAN UIT GLAZEN DRINKEN, OP DE WC ZITTEN, TONGZOENEN, NIET VIA ZWETEN, TRANEN OF SPEEKSEL, NIET ALS JE IEMAND EEN HAND GEEFT OF AANRAAKT!
IS DAT ZO?
GOH...
DUS JE KRIJGT HET ALLEEN VAN NEUKEN MET IEMAND DIE BESMET IS...?
TJONGE, DAT IS 'N HELE OPLUCHTING...
IK HEB ONTZETTENDE ZIN OM NOG EEN KEERTJE WAANZINNIG VEILIG MET JE TE VRIJEN, DOOR!
NU NIET, JORIS...
IK VOEL ME NIET ZO LEKKER
N...NIET ZO LEKKER?!!
W...WAT HEB JE DAN?!
IS...IS HET...? TOCH NIET...?
GEWOON HOOFDPIJN, JORIS!!

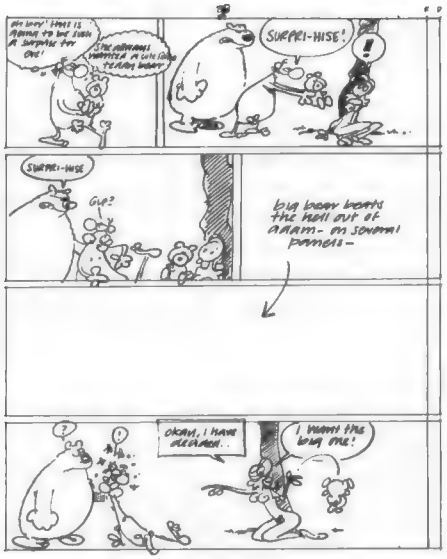

layout aan/roel/arc

yo. have a good weekend.

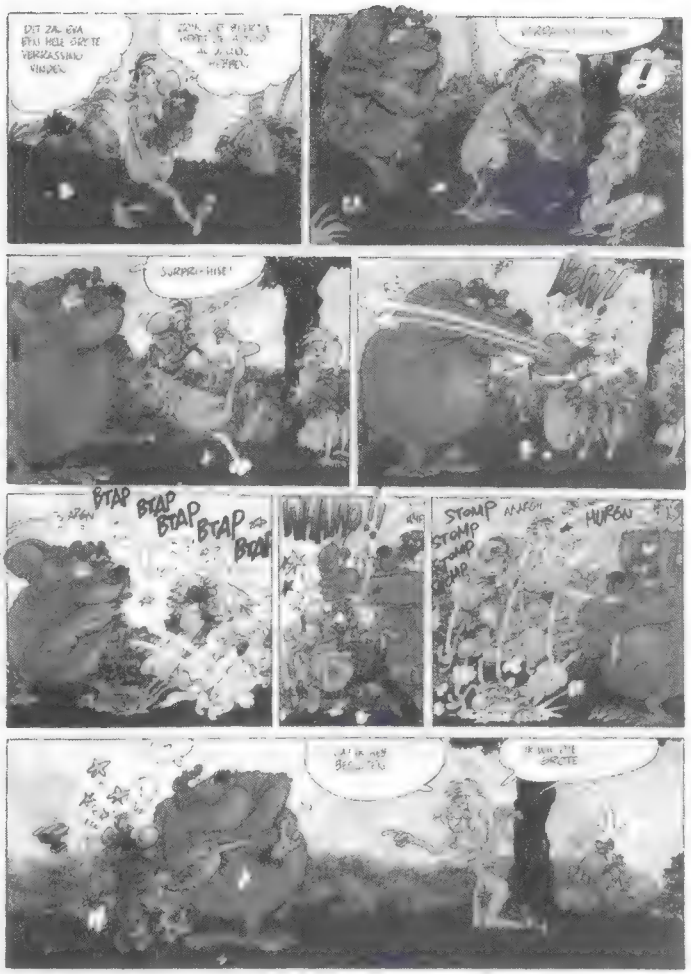

***Linksboven,* De slang Sneek beleefde na een woordgrap in *De familie Doorzon* een indrukwekkende solocarrière.**

***Linksonder, Stop Aids, vrij veilig,* een voorlichtingsstrip.**

***Links,* Scenario/schets van Gerrit voor *Eva en Adam* met *Rechts,* de definitieve strip zoals Bercovici die heeft uitgewerkt.**

***Rechtsonder, Aangetekend, veranderen bij PTT Post,* een strip uit de interne krant van PTT Post.**

Eva en Adam

Je bent nu met iets nieuws bezig. Vind je het leuk om aan Eva en Adam **te werken?**

Nee. Het is echt zwoegen aan het begin van een nieuwe reeks. Je bent onzeker. Je weet niet waar het naar toe gaat en of het überhaupt wel iets wordt. Je zweeft heen en weer tussen superenthousiasme en een houding van 'hm, is het eigenlijk wel wat?'. Zo'n begin is altijd heel onzeker. Ik had eigenlijk alleen bij 'Liefde en geluk' van het begin af aan het gevoel dat het goed zat. Dat ging over mezelf en daardoor was het simpel. In die dagstrip tekende ik gewoon iedere dag wat er met mezelf gebeurde. Dat is het mooiste wat er is.

Maar over *Eva en Adam*: ik liep al een tijd met het idee voor die strip rond. Een paar jaar geleden ontmoette ik Bercovici. Op een keer zaten we in het café hier op de hoek. We zaten vreselijk om elkaar heen te draaien. Ik zat steeds zijn werk te roemen en hij zat mij voortdurend veren in mijn reet te steken. Mijn vriendin zat er bij en zij riep toen: 'Jullie moeten nu òf samen iets gaan doen, òf ophouden met dat gezemel, maar hier word ik gek van! Dat bedoelen jullie toch?' 'Ja, ja, ja', zeiden we toen, want we durfden het geen van beiden aan elkaar te vragen. Het is in zo'n geval net alsof je voor het eerst een meisje vraagt. Toen de kogel door de kerk was, waren we zo opgelucht dat we een half jaar niets meer van elkaar vernomen hebben. Daarna nam hij contact met me op. Toen ik daarna aan mensen vertelde dat ik het idee had opgepakt om iets met Adam en Eva te doen bleken er al tien mensen mee aan de gang te zijn. Daarom heb ik het direct goed aangepakt. Ik heb meteen tien pagina's gemaakt en die hebben we in no time verkocht. Werk van de anderen die er mee bezig waren – bij voorbeeld **Peter de Wit** en **Jan Bosschaert** – heb ik nooit meer gezien.

Ik ben er achter gekomen dat het thema van *Adam en Eva* best wel gevoelig ligt. Dat had ik eerst niet door. Ik zag de strip absoluut niet als iets godsdienstigs. Het had voor mij eerder te maken met *The Flintstones*. Later kreeg ik van de Belgische *Panorama* allemaal reacties als 'Ohlala' en 'Goedendag'. Zeker als God erin voorkwam. Het is raar dat je dan voor jezelf het idee hebt met een braaf stripje aan de gang te zijn, terwijl andere mensen erdoor geschokt raken.

Jij levert het scenario?

Ik lever niet alleen het scenario, ik schets ook. Maar het zijn geen schetsen waar Philippe zich aan hoeft te houden hoor! Ik schets omdat ik een striptekenaar ben en het voor mij makkelijker is een poppetje te tekenen dan op te schrijven: 'Eva peutert in haar neus, gaapt en gaat zitten'. Philippe doet de lay-out. Ook verzint hij grappen. Naar aanleiding van wat ik maak, tekent hij situaties die vaak heel erg leuk zijn. Hij is altijd afhankelijk geweest van scenarioschrijvers. Bij mij is hij veel vrijer. Het is een fantastisch leuke samenwerking. Heel stimulerend ook.

Is het niet vervelend dat je een plotje verzint en dat iemand anders – met een hele andere tekenstijl – het dan mag uittekenen?

In het begin was dat zelfs frustrerend. Je denkt altijd dat je het zelf beter kan. Maar daar ligt weer een heel ander verhaal aan ten grondslag. Mijn strips verkopen namelijk niet goed in Frankrijk. Bij Dupuis hebben ze zich het hoofd gebroken over de vraag hoe dat nou komt. Ze zijn uitgekomen op mijn 'absurde humor'. Tja. Dat is dus iets waar ik niets mee kan. Wat is nou 'absurd'? Het lijkt me sterk dat ik geen humor kan brengen die de Fransen aanspreekt.

De drijfveer is natuurlijk dat ik er gewoon de pest over in heb dat mijn strips in Frankrijk niet verkopen. Prijzen winnen doe ik wel, maar verkopen ho maar. Daarom ben ik gaan analyseren en ik ben uitgekomen op mijn tekeningen. Volgens

DOOR VERPAKGEMAK KOMT DE BESTELLER OOK BIJ U BINNEN!
@#%&!
HET DEFECTE OBJECT GAAT IN DE SPECIALE KRAT, EN WIJ BRENGEN HET NAAR HET REPARATIECENTRUM
IK KAN ECHTER NIET GARANDEREN DAT ZE HEM OOK NAKIJKEN. MAAR.
IK KAN HET ALTIJD PROBEREN.

mij is dat kale en dat esthetische niet zo aan die Fransen besteedt. Het moet lollig zijn en een wereld scheppen – net alsof ik geen wereld kan scheppen – en ik kon me daar wel iets bij voorstellen.
Ik wilde per se succes in Frankrijk. Nu het een beetje in mijn bereik is gekomen, interesseert het mij overigens veel minder. Ook wilde ik ze daar een beetje in de maling nemen: 'Jullie willen mijn strips niet? Nou ik weet wel wat jullie mooi vinden.' Aan Adam en Eva hoef je niets meer uit te leggen en dat is noodzakelijk voor die Fransen. Er kan een boel seks in en daar houden Fransen ook van. Bovendien speelt het zich af in een jungle en dat levert leuke plaatjes op.
Ik wilde deze strip niet zelf gaan tekenen want a) dan zou ik natuurlijk geen mooie jungle kunnen tekenen en b) dan zouden mijn blote vrouwen weer niet geil genoeg zijn voor die Fransen. Nou, Bercovici is één van de best verkopende tekenaars in Frankrijk. Dat kwam er ook bij kijken. Nu gaat het zoals ik verwachtte: het verkoopt.
Soms beginnen ze in Frankrijk te piepen als ik plotjes op karakter maak, als ik de diepte in ga en 'Eva en Adam' daardoor dus echt leuk begint te worden. Een keer begonnen ze te klagen over wat volgens mij de drie beste plots waren die ik ooit had gemaakt. Toen gooide ik er gewoon vijf platte seksgrappen tegenaan en daarop vonden ze me weer geniaal. Het is dus een beetje zoiets als 'ik zal jullie wel krijgen'. Zet hier wel even tussen haakjes achter 'lacht'. (lacht)

Dat is geen motivatie om lange tijd een strip mee te maken.
Natuurlijk niet. Nu is de motivatie dat het gewoon een vreselijk leuke strip is. Maar als drijfveer voor het begin was die instelling prima. Je moet toch ergens je energie vandaan halen? En nu is het ook best wel leuk om dingen met seks te doen. Het is gewoon een goede strip. Het irritante is alleen dat, als ik extra verhaallijntjes aan wil brengen, het te moeilijk wordt voor de Franse lezers. Ze snappen daar niet dat je dat wel moet doen om je serie leuk te houden. Maar ook dat is weer een uitdaging om mee te leren omgaan. Ik roei met de Franse riemen die ik heb ...

Blijft het probleem dat een ander met zijn stijl jouw grappen tekent.
Je zou het zelf altijd anders hebben gedaan, maar als Philippe iets doorfaxt moet ik altijd vreselijk lachen. Ik geef bij voorbeeld aan: 'Adam rost over verschillende plaatjes de slang in elkaar'. Dan ben ik benieuwd wat hij daar van gaat maken, want hij is briljant in het tekenen van hoe iets in elkaar wordt gerost. Het doet echt zeer als je het ziet. Maar op het gebied van lay-out denk ik wel eens dat het wat avontuurlijker kan. Maar ja, aan de andere kant heb ik hem uitgekozen om wat hij is en vervolgens de hemel in geprezen.
Het is mooi dat Philippe kan samenwerken met andere scenaristen dan **Raoul Cauvin**. Hij is erg blij met onze samenwerking. En ik heb de indruk dat het een kleine klapper kan worden ...

Ook in Nederland?
Ja hoor. De mensen die ik zie lezen, zie ik lachen. Maar ik kan dat natuurlijk moeilijk beoordelen. Bij het eerste deel van *De familie Doorzon* hadden we niet het gevoel dat er iets brandde waar iedereen op zat te wachten en dat de schappen uit zou vliegen. Mijn *Roel en zijn beestenboel*-albums verkopen daarentegen niet goed. Ik vind dat vreemd, want daar zitten albums bij die behoren tot het beste wat ik ooit gemaakt heb. *Kattebakken*, *Fast food* en *TGV*. Dat zijn complete albums. Plot na plot na plot is goed. Er gebeurt veel in. **Martijn Daalder** noemde ze een handboek plotschrijven en daar was ik het wel mee eens. Zo maakte ik ze ook. Heel klassiek. Alle bekende thema's van gagstrips kwamen er in voor - dat kwam ook omdat het bij Dupuis verscheen. Ik heb er prijzen mee gewonnen. In Frankrijk – deel 4 geloof ik – voor het beste album. Iedereen uit de stripwereld is er lyrisch over. Maar dat is helaas niet waar ik naar streef. Ik wil dat de lezers het geweldig vinden en niet dat de stripkenners het geniaal vinden.
Zo langzamerhand begin ik wel eens te denken dat ik die strip niet serieus genoeg heb genomen. Te vaak heb ik de pagina op het laatste moment gemaakt. Mijn vrienden en kennissen vonden het resultaat mooi, maar misschien maakte ik die strips wel meer voor hen dan voor de lezer. Wat dat betreft ben ik misschien niet zo ver meegegaan in de Dupuis-stijl.

Voor Dupuis maak je Roel en zijn beestenboel **en je past de plots aan voor de uitgever.** De familie Doorzon **maak je voor** Nieuwe Revu **en dat is ook duidelijk geënt op het blad. Wat zou er gebeuren als je gewoon een album met gags zou maken zonder voorpublikaties?**
Ik zou dat niet kunnen. Ik begrijp niet dat mensen zomaar een album op de markt brengen. Voor mij is dat proces dat het ergens in staat belangrijk. Ook bij *Eva en Adam*. Elke week komt die *Panorama* binnen en elke week is er de spanning of je eigenlijk wel leuk bent. Je leest het blad en kijkt of je strip erin past.
Maar als je zo maar aan een album begint zonder dat het ergens in staat heb je totaal geen feed-back. Ik zou me in zo'n situatie ook totaal niet op een bepaald publiek kunnen richten.

WEET JE WAT JIJ MOEST DOEN PUCK!!?
JIJ MOEST MAAR WEER 'S GAUW NAAR JE MAMMIE TOE!!
JAJA... DAT ZOU JE WEL LEUK VINDEN HÈ?!
KLOOTZAK!
P8 28

Puck

Waar De familie Doorzon, Roel en zijn beestenboel *en* Liefde en geluk *een herkenbare De Jagerstijl hebben, daar lijkt de strip Puck, die ontstond in de eerste helft van de jaren tachtig, een vreemde eend in de bijt. De strip verscheen in het blad* Club.
'In die strip heb ik me echt verslikt. Het was overmoedigheid. Ik dacht: 'Dat doe ik wel effetjes.' Ik had toen een strip op mijn bureau liggen met de titel Rue de l'Espoir. *De maker heette geloof ik* **Gilette**. *Dat was een fantastische dagstrip die zich afspeelde in Parijs rond een meisje van een jaar of twintig. Het was briljant getekend en ik dacht: 'Dat wil ik ook!' Maar ik kwam er al snel achter dat het maken van een dergelijke strip veel meer tijd kostte dan dat wat ik doorgaans deed.*
Daarna begon mijn schuldgevoel mee te spelen. De strip was erg populair bij de meisjes die Club *lazen. Daarom kregen de mensen van de redactie een hartstilstand toen ik vertelde dat ik er over dacht om met de strip te stoppen. Zo kwam het dat ik er steeds mee ben doorgegaan. Van de periode dat ik er aan heb gewerkt vond ik het misschien tien procent van de tijd leuk om te doen. De rest van de tijd vond ik het vreselijk. Ik wil het liever niet meer over die strip hebben ...'*

AGENDA

t/m 30 maart
Expositie 'Loustal: zijn kleuren', Mekanik Strip, St-Jacobsmarkt 73, Antwerpen, België, info: (+32) 03-2342347.

t/m 31 maart
Expositie 'Dwars door de hemel' over de burgerluchtvaart, Kinepolis, Eeuwfeestlaan 1, Brussel, België, info: (+32) 02-4742600.

t/m 31 maart
Lentefeest, Bloementapijten van beroemde stripfiguren, Bruparck The Village, Eeuwfeestlaan 20, Brussel, België, info: (+32) 02-4770377.

t/m 7 april
Expositie '100 jaar strips in de U.S.A.', Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, info: (+32) 02-2191980.

t/m 11 april
Expositie 'Grènzeloos getekend!' met cartoons uit Vlaanderen en Nederland, Vlaams Cultureel Centrum De Brakke Grond, Nes 45, Amsterdam, info: (+31) 020-6229014.

t/m 15 april
Expositie 'La bande des six nez' met schatten uit privéverzamelingen, Radisson SAS Hotel, Wolvengracht 47, Brussel, België, info: (+32) 02-2192828.

t/m 18 april
Expositie Luuk Bode, Matthias Giesen, Robert van der Kroft en Jeroen de Leijer, Galerie De Kunst Kelder, Witte de Withstraat 19a, Rotterdam, info: (+31) 010-2130665.

t/m 28 april
Expositie Hans Borrebach, 'Bobs bootje krijgt een stuurman', Museum Jannink, Haaksbergerweg 147, Enschede, info: (+31) 053-4319093.

t/m 30 april
Expositie 'Victor Sackville en de mooiste steden van Europa', Eurovillage, Karel De Grotelaan 80, Brussel, België, info: (+32) 02-2308555.

t/m 15 september
Expositie 'De Marsupilami, een nieuwe soort voor de wetenschap', Museum voor Natuurwetenschappen, Vautierstraat 29, Brussel, België, info: (+32) 02-6274233.

t/m 15 september
Museum met ballonnetjes, Een ludieke en geanimeerde tocht langs voorwerpen die een inspiratiebron vormden voor strips: de fetisj van het Gebraken Oor, de mummie van Raskar Kapak enzovoort, Koninklijke Musea voor Kunst en geschiedenis, Jubelpark, Brussel, België, info: (+32) 02-7417211.

27 maart
'Strips in België, een geregionaliseerd onderwerp? Strips, een medium voor kinderen?', Tweetalig colloquium over historische, ideologische en grafische analyses. Faculteit Letteren, K.U. Leuven, Blijde Inkomststraat 21, Leuven, België, info: (+32) 016-284611.

28 maart
Signeersessie Vicente Segrelles, Atomik, Wyckerbrugstraat 59, Maastricht, info: (+31) 043-3261631.

29 maart
Signeersessie Vicente Segrelles, Yendor, Korte Hoogstraat 16, Rotterdam, info: (+31) 010-4331710.

30 maart
Signeersessie Gerrit de Jager, Professor Ich, Anegang 42, Haarlem, info: (+31) 023-5310168.

30 maart
Signeersessie Vicente Segrelles, De Jacobijn, Jacobijnestraat 8-10, Haarlem, info: (+31) 023-5320782.

30 maart t/m 6 oktober
Expositie 'De Metropole en het Brouckereplein, striphelden' over hoe het hotel en het plein striptekenaars door de jaren hebben geïnspireerd, Hotel Métropole, Brouckereplein 21, Brussel, België, info: (+32) 02-2172300.

31 maart
9e Suske en Wiske Verzameldag, Zaal Bellevue, Bosscheweg 34, Boxtel.

31 maart
Stripbeurs Nijdrop-Opwijk, Marktstraat 67a, Opwijk, België.

1 t/m 30 april
Expositie 'De provincienamen in strips en de Naamse stripauteurs', Kasteel, 2 rue Massart, Thy-Le-Chateau, België, info: (+32) 081-408010.

1 april t/m 31 juli
Expositie 'Strips in de hoogte' over teletransport in strips, Parc de Mont-Fat, rue en Rhée, Dinant, België, info: (+32) 082-222783.

1 april t/m 3 november
Expositie 'Strips in Darwins hofvijver', Een striproute met Nero en Suske en Wiske rond het water en de evolutietheorie, Antwerpse Zoo, Koningin Astridplein 26, Antwerpen, België, info: (+32) 03-2024540.

1 april t/m 30 november
Expositie 'Strips, ruimte, toekomst', De verschillende imaginaire werelden uit de strip, Eurospace Center, Transinne-Redu, België, info: (+32) 061-656465.

1 april t/m 31 december
Expositie 'De ballons van het Atomium' over hoe het Atomium sinds de Expo '58 striptekenaars heeft geïnspireerd, Atomium, Eeuwfeestlaan, Brussel, België, info: (+32) 02-4770977.

1 april t/m 31 december
Expositie 'Geschiedenis van België: feiten en balloons', Congreshotel, Congresstraat 40, Brussel, België, info: (+32) 02-2171890.

4 t/m 30 april
Expositie Eric Joris, 'Les cuisiniers dangereux', Een artistieke ontmoeting tussen een tekenaar en enkele beroemde hedendaagse Vlaamse schrijvers, Mekanik Strip, St-Jacobsmarkt 73, Antwerpen, België, info: (+32) 03-2342347.

5 t/m 28 april
Expositie Jean-Pol, Cultureel Centrum 'Den Blank', Overijse, België, info: (+32) 058-518810.

5 april t/m 5 mei
Expositie 'Dwars door de hemel' over de burgerluchtvaart, Metropolis, Groenendaallaan 394, Antwerpen, België, info: (+32) 03-5443600.

8 april
8e Delftse Stripdag, Zaalencentrum Delfstede, Phoenixstraat 66, Delft, info: (+31) 015-2126097

9 april t/m 2 juni
Expositie 'Hommage aan de Antwerpse dichter Paul van Ostayen', Middels het werk van Christian Verhaeghe en Ronny Matton, Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, info: (+32) 02-2191980.

13 en 14 april
Internationale Verzameldagen, Jaarbeurs, Utrecht, info: (+31) 030-2952950.

14 april
Stripdag, Refter 't Klepperke, Boudewijnlaan 15, Balen, België.

14 april t/m 19 mei
Expositie 'Strips, een band tussen de generaties', Kasteel, Parc Communal, Nismes, België, info: (+32) 081-408010.

16 april t/m 26 mei
Expositie 'Chaland in België', Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, info: (+32) 02-2191980.

17 april t/m 8 juni
Expositie 'Sarajevo-Tango', De originele pagina's, Radisson SAS Royal Hotel, Wolvengracht 47, Brussel, info: (+32) 02-2192828.

19 t/m 28 april
5e Luzerner Comix Festival, Luzern, Zwitserland.

19 april t/m 4 mei
Expositie 'Stripvrouwtjes en 9e Kunst: vrouwen die strips maken', Originelen van onder anderen Chantal de Spiegeleer, Dominique David en Jeanine Rahir, Association 29, 'Mouvements de Femmes', Blanchestraat 29, Brussel, België, info: (+32) 02-5384773.

23 t/m 28 april
Expositie '100 jaar stripgebeurtenissen', Tentoonstellingspark, Paleis 113, Brussel, België, info: (+32) 02-6463890.

26 april t/m 12 mei
Expositie 'Strips in Waals Brabant: strips voor grote kinderen' met onder anderen werk van Dupa en De Groot, Chateau de l'Ermitage, 23 rue de l'Ermitage, Wavre, België, info: (+32) 010-230355.

28 april
6e Brabant Strip Ruilbeurs + stripveiling, Martelarenlaan, Kessel-Lo (vlakbij station Leuven), België, info: (+32) 052-351822.

28 april t/m 12 mei
Expositie 'Strips in Henegouwen', Plan Incliné de Ronquières, Henegouwen, België, info: (+32) 067-555245.

30 april
Strips in debat: het beeld van de vrouw in de strip - Strips een mannenwereld?, Association 29, 'Mouvements de Femmes', Blanchestraat 29, Brussel, België, info: (+32) 02-5384773.

1 mei t/m 30 juni
Expositie 'De vreemde wereld van Carland Cross', Eurovillage, Karel de Grotelaan 80, Brussel, België, info: (+32) 02-2308555.

4 en 5 mei
2e Stripfestival van Brussel, met als eregast Kobe de Koe, Autoworld, Jubelpark, Brussel, België, info: (+32) 071-845825.

8 mei
'The Brit through the Belgian comics', Een conferentie-debat door het British Council naar aanleiding van het vieren van de bevrijding, Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België, info: (+32) 02-2193600.

10 mei t/m 9 juni
Expositie 'Dwars door de hemel' over de burgerluchtvaart, Kinepolis, Universitetslaan 394, Hasselt, België.

11 en 12 mei
7e Stripfeest van Ganshoren, Kasteeldreef 66, Ganshoren, België, info: (+32) 02-4203727.

13 mei t/m 16 juni
Expositie 'Rommelgem' in het kasteel dat model stond voor Franquins verbeelding, Château de Skeuvre, rue Skeuvre, Natoye, België, info: (+32) 081-408010.

16 mei t/m 9 juni
Expositie Jean Raba, Cultureel Centrum des Roches, Rochefort, België, info: (+32) 084-212537.

18 mei
4e Grote Stripbeurs, Brabanthallen, 's-Hertogenbosch, info: (+31) 040-2521009.

18 mei
Signeersessie Peter de Smet, Professor Ich, Anegang 42, Haarlem, info: (+31) 023-5310168.

19 mei
Boeken- en stripbeurs, Kunstijsbaan, Eindhoven, info: (+31) 0413-342009.

25 t/m 27 mei
9e Stripfestival van Kortrijk, Grote Markt, Kortrijk, België, info: (+32) 056-217141.

25 mei t/m 28 juli
Expositie 'Heer Bommel en Tom Poes', Teylers Museum, Spaarne 16, Haarlem, info: (+31) 023-5319010.

26 mei t/m 24 juni
Expositie 'Wild Vlees' met werk van onder anderen Charles Burns, Joe Coleman, Dominique Goblet, Kamagurka en Peter Pontiac, De Vishal, Grote Markt 20, Haarlem, info: (+31) 023-5317032 (Michiel Hogenboom).

30 mei t/m 23 juni
Expositie Pieter Holstein, Galerie Tanya Rumpff, Spaarnwouderstraat 74, Haarlem, info: (+31) 023-5359565.

1 en 2 juni
Stripdagen Haarlem, Haarlem, info: (+31) 023-5329506.

1 juni t/m 2 juli
Expositie 'Industriële monumenten getekend' met werken van Joost Swarte, Theo van den Boogaard, Peter Pontiac, Ever Meulen, François Schuiten en Henk Kuijpers, Provinciehuis, Dreef 3, Haarlem, info: (+31) 023-5319139 (Rob van der Heijden).

1 juni t/m 30 september
Expositie 'Kastelen in strips', Kasteel van Spontin, 8 Chée de Dinant, Spontin, België, info: (+32) 02-5144438.

4 juni t/m 6 oktober
Expositie 'Lucky Luke is 50 jaar', Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, info: (+32) 02-2191980.

6 t/m 9 juni
Comic-Salon Erlangen, Erlangen, Duitsland.

6 t/m 9 juni
Festival BD de Sierre, Sierre, Zwitserland.

15 t/m 30 juni
Expositie Raoul Cauvin, Cultureel Centrum 'De Kruisboog', Minderbroederstraat, Tienen, België, info: (+32) 016-779653.

15 juni t/m 15 september
Expositie 'La bande des six nez' met schatten uit privéverzamelingen, Postmuseum, Grote Zavel, Brussel, info: (+32) 02-5137258.

23 juni t/m 15 september
35e Cartoon-festival, Laguna Beach, Humor Hall, Duinbergen, Knokke-Heist, België, info: (+32) 050-630380.

29 juni t/m 11 augustus
Expositie '100 jaar gemotoriseerde sport, 75 jaar circuit', Museum van het Circuit van Spa-Francorchamps, Ancienne Abbaye, Stavelot, België, info: (+32) 080-862706.

30 juni
Regionale stripbeurs, Sjelter, Heemraadlaan 67, Leiderdorp, info: (+31) 070-3973668.

20 juli t/m 11 augustus
11e Fristi Stripfestival Koksijde met ruilbeurzen op het Kerkplein op 28 juli en 11 augustus, Koksijde, België, info: (+32) 058-518810.

16 september t/m 15 december
Expositie rond het 50-jarig bestaan van uitgeverij Lombard, Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, info: (+32) 02-2191980.

20 en 21 september
'De stripauteursrechten', een internationaal colloquium, Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, info: (+32) 02-2191980.

8 oktober t/m 5 januari 1997
Expositie 'De geboorte van Blake en Mortimer, 50 jaar geleden', Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, info: (+32) 02-2191980.

12 en 13 oktober
De Stripdagen, Het Turfschip, Chassèveld, Breda, info: (+31) 076-5415990.

19 oktober
'De oorsprong van het stripverhaal: voorlopers en ontdekkers', een internationaal colloquium, Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, info: (+32) 02-2191980.

9 en 10 november
Verzamelaars Jaarbeurs, Jaarbeurs, Utrecht, info: (+31) 030-2955560.

WONDERLAND
STRIPS EN SCIENCE FICTION
GESPECIALISEERD IN COMICS
SOEMBAWASTRAAT 54A 1095 XC AMSTERDAM
020-694 35 62

stripboekverkopers aan de Hamburgerbrug
stripwinkel
BLUNDER
Oudegracht 203 • 3511 NH Utrecht
Tel. & Fax: 030 / 2 311 461

FOTO ROB BECKER / BEELDVERHAAL

CHARLES BURNS

Op het eerste gezicht zijn de creaties van Charles Burns **klassieke horrorverhalen met alle denkbare clichés: waanzinnige geleerden, keiharde detectives en nieuwsgierige tieners. Maar zo klassiek zijn de verhalen niet, want in zijn in koele, heldere stijl getekende verhalen vertelt deze tekenaar vooral over angst voor eenzaamheid, trauma's uit kinderjaren en vrees voor seksuele gevoelens. De gruwel komt bij Burns dus niet van monsters, maar uit het binnenste van de personages zelf. En dat is juist het beangstigende van zijn strips. Burns verwerkt in zijn verhalen elementen uit de populaire cultuur die indruk op hem maakten toen hij een kind was: kauwgomplaatjes, pulpblaadjes en monsterfilms. Deze vermengt hij met persoonlijke indrukken. Zijn verhalen verschenen niet alleen in het respectabele blad** *Raw*, **maar ook in tijdschriften als** *Prime cuts*, *Death rattle* **en** *Heavy Metal*. **De afgelopen vijftien jaar tijd zijn er slechts een paar boeken met zijn werk gepubliceerd:** *Skindeep*, *Curse of the Moleman*, *Blood Club* **en** *Hardboiled Defective Stories*.

door **HANS POLS**

In december 1995 was Burns een aantal dagen in Nederland voor de opening van zijn expositie **Burns in hell** *in galerie Galerie Lambiek. Na deze samen te hebben bekeken namen we achter in de winkel plaats, waar galerie-eigenaar* **Kees Kousemaker** *ons van een drankje voorzag. Burns bleek niet zo vreemd als je misschien zou denken wanneer je zijn werk leest of kijkt naar een van zijn zelfportretten. Eigenlijk is hij een normaal uitziende man van rond de veertig, die rustig praat, veel lacht en van het leven geniet. Hij woont in Philadelphia met zijn vrouw en twee dochters.*

Burns werd veertig jaar geleden geboren in Washington. Zijn ouders verhuisden regelmatig. Toen Burns ongeveer tien jaar oud was vestigden zij zich uiteindelijk in Seattle. Het gezin leefde in een buitenwijk met een bosrijke omgeving. Dit decor speelt een belangrijke rol in veel van zijn strips. Als kind las Burns veel strips en hij keek naar horrorfilms op de televisie, net als zijn creatie Big Baby. Op de middelbare school verloor hij zijn interesse voor strips, maar dit veranderde toen hij de eerste undergroundcomics zag. Hij begon met tekenen toen hij op de Highschool zat.

Charles Burns: Veel Highschools en Colleges in de Verenigde Staten hebben eigen tijdschriften. De Highschool waar ik naar toe ging had een weekblad, waarvoor ik soms een stripje maakte. De universiteit waar ik heenging had ook een weekblad.

Volgde u kunstonderwijs?

Er was een opleiding toegepaste kunst binnen het College en daar heb ik mij beziggehouden met fotografie en schilderen. Ik was wel altijd bezig met stripachtige dingen, ik leerde mezelf om te gaan met een pen of een penseel, maar dit deed ik niet op school. Daar leerde ik modeltekenen, zinkplaten prepareren om

L E S C E N T I E I S E E N H E L

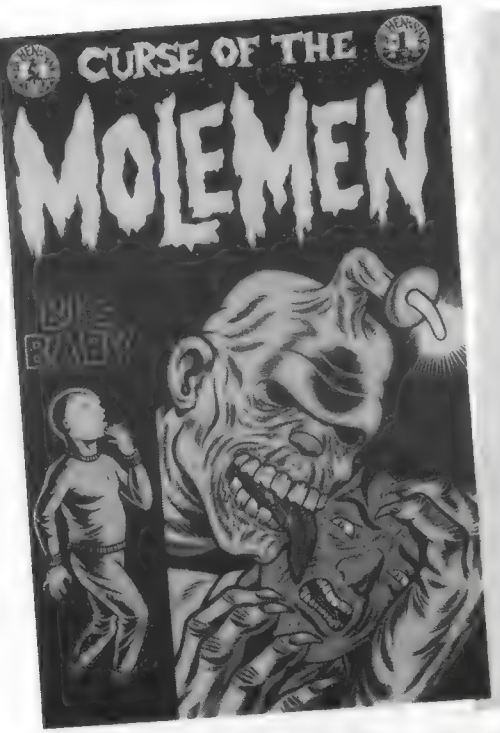

Curse of the Moleman
Raw 1986, Kitchen Sink 1991

Charles Burns eerste boek werd oorspronkelijk uitgegeven als een Raw Oneshot, *een mooi klein boekje in zwart/wit met een harde kaft. Deze eerste uitgave is heel zeldzaam geworden, maar gelukkig bracht Kitchen Sink in 1991 een herdruk in kleur uit, waarvan ook een Nederlandse vertaling verscheen bij Loempia.*
De vloek van de Molleman *is het eerste van een serie verhalen met in de hoofdrol Big Baby. Big Baby's echte naam is Tony Delmonto. Hij is een jongen van een jaar of acht, die dol is op horrorstrips en films en in zijn omgeving allerlei enge dingen ziet gebeuren. Heeft hij veel fantasie of is wat hij ziet echt? Met die vraag speelt Burns in de Big Baby-verhalen. In een recent interview noemde Burns Big Baby een kind dat moet leren omgaan met de wereld van de volwassenen. Dat is het hoofdthema in deze verhalen.*
Als Big Baby ziet dat een man een kuil graaft in de tuin van zijn buren, vraagt hij waar dat voor is. De arbeider vertelt hem dat hij op zoek is naar een schat, die er door monsters is begraven. Die nacht ziet Big Baby een monster met een lijk over zijn schouders in de kuil kruipen. De volgende nacht gaat hij op onderzoek uit en ziet de molmensen en hun gevangenen. Het ergste dat hem overkomt, is dat hij niet meer uit de kuil kan komen.
Tegenover de gruwelen uit films en boeken stelt Burns telkens de gruwelen van het dagelijks leven. In dit geval is het de buurman van Tony, die zijn vrouw mishandelt. Als zij Tony aantreft in de kuil komt het verhaal tot een schokkend einde.

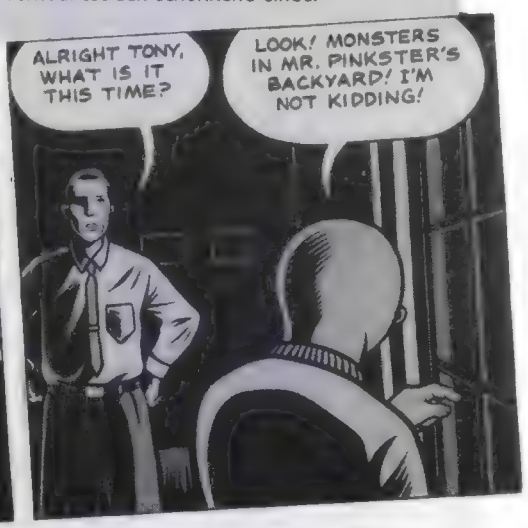

etsen te maken en meer van dat soort dingen. Ik heb dus geen opleiding gehad voor wat ik tegenwoordig doe. Ik ben niet naar een kunstacademie geweest of zo.

U heeft dus zelf alles moeten ontdekken?
Ja, thuis werkte ik aan mijn eigen werk en af en toe nam ik iets mee naar school en liet het aan een leraar zien. Zij hadden geen commentaar. Het was iets dat ze niet begrepen of waar ze niet op konden reageren.

Ze moedigden u niet aan om door te gaan?
Ze reageerden ongeveer zo: 'Ach, zo te zien weet je waar je mee bezig bent, ga zo door'. Er was geen interactie!

Wist u toen al dat u van tekenen uw beroep wilde maken?
Ik denk dat het zo was dat de enige vaardigheden die ik bij mezelf kon ontdekken, iets met kunst te maken hadden. Ik had het zeer vage idee dat ik iets met kunst wilde gaan doen. Ik ben pas later gaan schrijven, maar ik maakte altijd al verhalende en stripachtige tekeningen. Ook als ik een enkele tekening maakte had die iets vertellends.
Na verloop van tijd ontdekte ik dat het me echt interesseerde om te leren schrijven en zinvolle verhalen op te zetten. In het begin was ik erg visueel georiënteerd en daarna heb ik geleerd om verhalen te maken.

U bent dus niet begonnen met het maken van strips omdat u verhalen wilde vertellen?
Als ik met andere kunstenaars praat, lijkt het alsof er twee soorten stripmakers zijn. De ene groep is meer gericht op het vertellen van verhalen, en de andere is meer geïnteresseerd in beelden. Ik was denk ik in het begin meer bezig met de visuele aspecten; het schrijven van verhalen is iets dat ik geleidelijk aan ontwikkelde. Ik had iets te vertellen, maar het heeft me tijd gekost om mezelf verteltechnieken eigen te maken. En nog steeds ben ik het niet echt meester.

Uw eerste professionele publikatie was in Raw**. Veel kunstenaars die voor** Raw **werkten waren erg visueel georiënteerd.**
In eerste instantie wel. Zo is *Raw* begonnen en ik denk dat de redactie de bedoeling had om een zeer visueel en abstract georiënteerd tijdschrift op groot formaat te maken. Ik leverde mijn tekeningen zelfs op een nog groter formaat aan. Maar later verschenen er nummers van *Raw* bij uitgeverij Penguin op paperbackformaat, waarin prachtige bijdragen stonden die veel meer vertellend waren.

Europa

Nadat hij afstudeerde besloot Burns dat hij niet wilde werken voor galerieën en musea. Hij wilde zijn werk gedrukt zien. Daarom verhuisde hij naar Philadelphia, vanwaar hij

Boven, El Borbah uit *Hardboiled Defective Stories*. *Uiterst rechts*, cd-cover voor Iggy Pop.

snel naar New York kon reizen om zijn werk te laten zien aan tijdschriftredacties en art directors.

Burns: Ik probeerde een manier te vinden om een bestaan op te bouwen. Ik ging op zoek naar werk als illustrator in New York en liet mijn portfolio zien bij verschillende tijdschriftredacties. Ik had nooit succes, maar ik was vastbesloten om werk te vinden. In die tijd kwam het eerste nummer van *Raw* uit. Daarin werd gevraagd om bijdragen op te sturen. Ik stuurde iets op en vanaf dat moment werd ik langzaamaan bekender.

Probeerde u ook werk te vinden bij stripuitgevers?

Nee. Absoluut niet. Het heeft mij nooit geïnteresseerd om comics te maken voor het grote publiek. Er waren nauwelijks uitgevers te vinden voor mijn soort werk. Er bestond geen underground meer en eigenlijk had je alleen nog *Heavy Metal*, waar ik ook een tijdje *El Borbah* voor heb getekend. Er was geen markt voor wat ik maakte.

Bent u daarom naar Europa gegaan?

Nee. Dat was een paar jaar later. Via mijn contacten met Italiaanse tekenaars kreeg ik de kans om mij in Rome te vestigen. Mijn werk werd toen al in Italië en Spanje gepubliceerd. Het was een fijne plek om een paar jaar te wonen.

Vrij kort nadat de eerste verhalen van Burns verschenen in Raw *en* Heavy Metal *werden ze herdrukt in Europese tijdschriften. In New York ontmoette Burns* **Jose-Maria Berenguer**, *die in Spanje begonnen was met de uitgave van* El Vibora. *Vrijwel al het werk van Burns verscheen in dit Spaanse tijd schrift. In Rome raakte Burns betrokken bij de* Gruppo Valvoline. *Dit was een groep jonge Italiaanse stripmakers die gezamenlijk hun werk verkochten. Onder hen waren* **Lorenzo Mattotti**, **Massimo Mattioli**, **Igort** *en* **Giorgio Carpinteri**. *Het waren veelzijdige kunstenaars, die zich niet beperkten tot het maken van strips en zich ook bezighielden met illustraties, design en andere kunstuitingen. Ze waren zeer geïnteresseerd in zaken als literatuur, beeldende kunst, film en muziek.*

Burns: Ik heb veel strips gemaakt toen ik in Rome was. Ik maakte ook illustraties en ik werkte samen met de Italiaanse kunstenaars, die ik had leren kennen. We werkten niet direct samen, maar we werkten voor dezelfde tijdschriften. Ik heb bij voorbeeld net als Lorenzo Mattotti mode-illustraties gemaakt voor *Vanity*.

Plastic soldaatjes en monsters

In Rome tekende Burns het eerste verhaal van wellicht zijn bekendste creatie: Big Baby. Het was een verhaal van twee pagina's over plastic soldaatjes en monsters, dat werd gepubliceerd in Raw 5. *Vervolgens maakte hij het boekje* Curse of the moleman, *weer met Big Baby.*

Hardboiled Defective Stories

Pantheon 1988

In Hardboiled Defective Stories *staan vijf verhalen met in de hoofdrol El Borbah, een speurneus die ergens in de toekomst leeft. Het personage El Borbah is gebaseerd op de Mexicaanse superworstelaars, die het in oude B-films opnamen tegen monsters. Natuurlijk zijn de verhalen ook geïnspireerd op pulpbladen als* True Confessions *en* Real Detective.

El Borbah is alleen geïnteresseerd in het geld dat hij voor zijn opdrachten krijgt en gebruikt zijn vuisten vaker dan zijn hersens. In vijf vreemde verhalen krijgt hij te maken met een jongen die een robot wil zijn, bizarre drugssekten, hamburgerjunks en misvormde klonen. Alle personages waar El Borbah mee te maken krijgt zijn op de een of andere manier emotioneel beschadigd.

Titelpagina-illustratie voor *Hardboiled Defective Stories*.

Toen hij terugkeerde in de Verenigde Staten werd Burns benaderd met de vraag om voor een aantal weekbladen een strip te maken. Big Baby verscheen een paar jaar lang in een zestiental kranten. Het eerste verhaal was Teen plague. *Daarna kwamen* Dog days, *het controversiële* Burn again, A marriage made in hell *en* Blood Club.

Burns: De eerste editie van *Curse of the moleman* werd in zwart/wit gepubliceerd als een *Raw Oneshot*. Het is één van de projecten waar ik in Rome aan werkte. Een tijdje geleden verscheen bij Kitchen Sink een kleurenversie van het verhaal. Ik vond het leuk om de herdruk er anders uit te laten zien.

Heeft u het verhaal zelf ingekleurd?
Ik ben niet snel genoeg om zelf mijn inkleuringen te doen. Zo'n 80 procent van *Curse of the moleman* heb ik zelf ingekleurd, de laatste pagina's werden door iemand anders gedaan aan de hand van mijn aanwijzingen.
Blood Club heb ik niet zelf ingekleurd. Ik had mijn lesje toen wel geleerd. Daarom liet ik het door iemand anders doen.

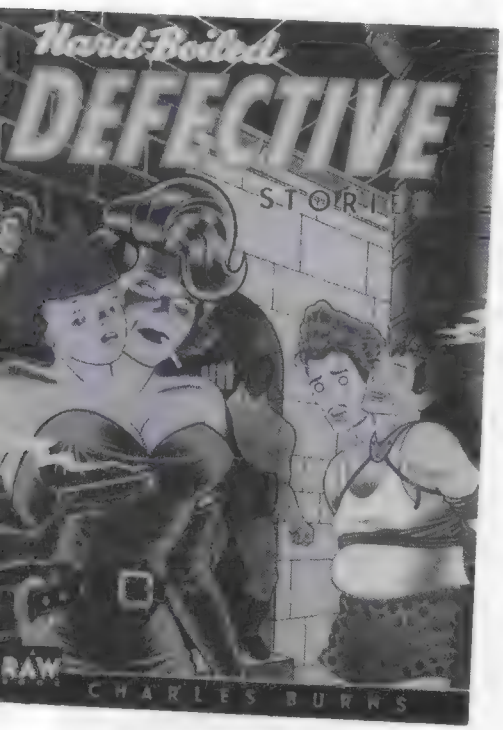

Werkt u langzaam?
Helaas wel. Ik ben niet lui, ik werk elke dag en heel systematisch, maar de manier waarop ik werk kost veel tijd.

Schrijft u een scenario en maakt u schetsen voordat u aan een verhaal begint?
Ik schrijf voortdurend, en ik werk aan de hand van een synopsis. Ik schrijf niet ieder scenario van begin tot einde uit, maar ik maak een opzet voordat ik de dialogen ga schrijven. Ik schrijf meestal vier, vijf pagina's per keer en daarbij maak ik kleine ruwe schetsjes, maar alles kan nog veranderen als ik aan het werk ben.

Dus het oorspronkelijke verhaal verandert terwijl u er aan werkt?
Een beetje. Ik heb, als ik aan de slag ga, een duidelijk idee van wat het begin en het einde van een verhaal zijn, maar terwijl ik werk krijg ik soms ideeën die ik kan gebruiken. Deze manier van werken is veel interessanter dan het precies volgen van een scenario. Ik houd ervan om open te staan voor invallen die tijdens het werken aan een verhaal ontstaan. Het verhaal kan hierdoor veel rijker worden.

U heeft maar weinig lange verhalen gemaakt.
Ik heb een paar langere verhalen gemaakt. Er is een verhaal van *El Borbah* en *Burn again*. Het verhaal waar ik op het moment aan werk, *Black Hole*, is het langste verhaal dat ik tot nu toe heb gemaakt. Ik heb ongeveer zestig pagina's af en het worden er zeker een paar honderd. Ik ontdek dat er – als ik personages ontwikkel – steeds meer ideeën bij me opkomen. De personages zijn veel interessanter dan ik in eerste instantie dacht.

Black Hole

Weet u waar Black Hole **naartoe leidt?**
Ja, dat weet ik precies, maar ik krijg voortdurend ideeën die het verhaal interessanter maken. Ik ging er van uit dat er twee hoofdpersonen in dit verhaal waren – die zijn er ook nog steeds – maar ik heb gemerkt dat sommige andere personages veel belangrijker en boeiender zijn dan ik in eerste instantie dacht.

U vertelt Black Hole **vanuit verschillende standpunten.**
Zoals ik al zei zijn er twee hoofdpersonen. Hun verhaal vertel ik in de eerste persoon, de teksten komen vanuit hun zelf. Delen van het verhaal met andere personages worden niet in de eerste persoon verteld. Ik probeer binnen het geheel van één verhaal verschillende manieren van vertellen uit.

In het eerste nummer van Black Hole **deed u een oproep aan de lezers om tekeningen, foto's en dergelijke op te sturen.**
(lacht) Dat was een vergissing! Sommige dingen die ik kreeg toegestuurd waren interessant, maar de lezers begrepen niet wat ik wilde. De meeste Amerikaanse comics hebben een brievenrubriek in ieder nummer. *Black Hole* verschijnt veel

onregelmatiger dan andere comics, maar toch wilde ik ook zo'n rubriek hebben. Ik had hier geen ervaring mee, ik wilde het net iets anders aanpakken en hoopte op die manier wat inbreng van de lezers te krijgen. Dat was een vergissing. Ik kreeg vaak hele slechte stripverhalen toegestuurd met briefjes in de trant van: 'Hé! Dit is mijn strip. Wanneer wordt hij gepubliceerd en wanneer gaat u mij ervoor betalen?' Ze dachten dat ik bijdragen voor het blad wilde hebben, maar ik had zelf gehoopt dat de lezers zich door mijn verhaal lieten inspireren en mij anekdotes en persoonlijke bekentenissen zouden vertellen. Dat had ik leuk gevonden.

Beschouwt u zichzelf, nu u met een comic begonnen bent als een echte comic-maker?
Ik heb geen idee wat dat inhoudt. Het is nieuw voor mij om regelmatig een comic te maken. Al doende leer ik het medium kennen. Ik vind het een interessant medium. Het is leuk om er mee aan het werk te gaan. Gelukkig kan ik dat doen bij een uitgever die mij veel vrijheid geeft.

Het gaat een paar jaar duren voordat Black Hole **is afgerond.**
(lacht) Meer dan een paar jaar, vrees ik voor je. Maar ik wil niet dat het iets slaps wordt, er moet niet te veel vet aan zitten. Begrijp je wat ik bedoel?

Nee.
Ik bedoel dat het een helder verhaal moet worden. Soms zie je dat mensen succesvolle personages bedenken en dat succes vervolgens helemaal uitmelken. Dat is niet mijn bedoeling. Ik wil een duidelijk verhaal vertellen, zonder vet, zonder omwegen.

En u wilt de serie helemaal alleen zonder inkters of redacteuren maken.
Voor mij is het maken van een stripverhaal geen commerciële bezigheid. Met mijn houding kan dat ook niet. Ik zou graag van het tekenen van strips leven, maar dat kan niet. Ik verdien mijn brood vooral met het maken van tijdschriftillustraties. Daarvan kan ik mijn rekeningen betalen en mijn gezin onderhouden. Ik werk langzaam en door de aard van mijn strips (er komt geen superheld in voor, geen populair personage dat bij het Amerikaanse publiek geliefd kan worden) zullen mijn strips commercieel niet aanslaan.

Hiernaast, Pagina met *Black Hole, deel 1*.

Rechtsmidden en -onder, Stroken uit Skin Deep.

Porno

Er is wel een lezerspubliek.
Natuurlijk, maar dat is momenteel niet zo groot dat ik van het maken van strips kan leven. Met een illustratie-opdracht die ik in minder dan een week af heb verdien ik meer dan met een stripverhaal, waaraan ik drie, vier maanden werk.

Alhoewel u in dezelfde stijl werkt.
Het zijn verschillende dingen. Als ik strips maak, ben ik als enige verantwoordelijk. Ik krijg wel eens suggesties van vrienden, maar verder komt er geen redactie aan te pas.
Als iemand mij opbelt voor illustratiewerk, is de opdracht heel duidelijk omschreven. In mijn strips kan ik doen

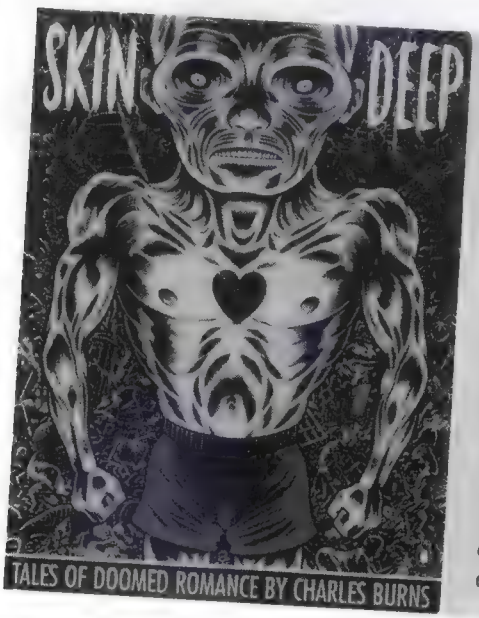

Skindeep
Penguin 1992

Een bundel van drie verhalen, die oorspronkelijk in weekbladen verschenen.
Het eerste verhaal Dog days *is een uitgebreide versie van een verhaal uit* Raw 3. *Het is het trieste, ironische verhaal van een jongen die bij een illegale transplantatie het hart van een hond krijgt en vanaf dat moment vreemd gedrag gaat vertonen. Hij is nog steeds een man, maar gedraagt zich als een hond. Het verhaal van Dogboy wordt door Big Baby aan een vriend verteld.*
Burn again is een omstreden verhaal over een man die een sekte begint, nadat er bij een brand een litteken in de vorm van Jezus' hoofd op zijn borst is ontstaan. Hij ontvangt een boodschap van God dat hij een tempel moet bouwen. De aarde zal vergaan en alleen hij en zijn volgelingen in de tempel zullen gespaard blijven. De vraag is nu of Blister werkelijk contact met God heeft of dat het de duivel is die hem opdrachten geeft?
A marriage made in hell stond in een iets andere versie eerder in Raw 6. *Het is het verhaal van een vrouw, die na haar huwelijk merkt dat haar echtgenoot zich erg vreemd gaat gedragen. Ze komt er tenslotte achter welke vreselijke dingen hij heeft meegemaakt in de oorlog.*
Al deze verhalen zijn mooie voorbeelden van het vermogen van Burns om de gruwelen van het dagelijks leven weer te geven.

Black Hole 1 en 2
Kitchen Sink 1995

Black Hole is een lang verhaal dat in comicvorm wordt gepubliceerd. Het romantische horrorverhaal zal uiteindelijk enkele honderden pagina's beslaan. Tot nu toe werden twee comicbooks gepubliceerd, waarin min of meer op zichzelf staande hoofdstukken van het totale verhaal worden verteld. Thema's uit eerdere verhalen komen terug in Black Hole. *De hoofdpersonen Keith Person en Chris Rhodes zijn tieners, die de monsterlijke gevolgen ondergaan van de besmetting met een Aids-achtige ziekte, die alleen tieners treft.*
Veel meer dan in eerdere verhalen richt Burns zich in Black Hole *op de psychologie en de ontwikkeling van de personages.*
Burns Probeert één aflevering per jaar van Black Hole *te maken. Zijn uitgever Kitchen Sink is van plan om ook een paar bundels met oudere verhalen van Burns uit te brengen.*

wat ik zelf wil. Ik hoef me niet af te vragen of het aanslaat, of er een publiek voor is. Ik hoop dat er inderdaad een publiek is voor mijn strips, zodat ik door kan gaan met strips publiceren, maar ik maak me er niet zo'n zorgen over. Ik hoef niet populair te worden.

YOUR FATHER REALLY IS A GENIUS! HE THOUGHT UP EVERYTHING! COME ON...FIRST WE'RE GOING TO GO VISIT HEAVEN!
I WAS IN A DAZE...I LET LANA LEAD ME THROUGH...
...AND OVER HERE IS WHERE THE ROBOT ANGELS PLAY THEIR HARPS... AREN'T THEY CUTE?
THE FURTHER WE WENT, THE STRANGER IT GOT...
BLISS, I WANT YOU TO MEET GOD! HE'S NOT ALL WIRED UP YET, BUT HE ACTUALLY TALKS!

Hoeveel vrijheid heeft u bij illustratie-opdrachten? Is het wel bevredigend werk?
Dat hangt er vanaf. Hoe beter het betaald wordt, hoe minder vrijheid je krijgt. Soms is het werk heel vermoeiend, maar meestal is het wel leuk. Veel goede art directors die mij bellen kennen mijn werk en begrijpen waar ik mee bezig ben. Zo iemand geeft mij de vrijheid.

Kennen uw opdrachtgevers uw strips ook?
Sommigen, maar er zijn er veel die mijn illustratiewerk kennen en er geen idee van hebben dat ik ook strips teken. Mijn eerste opdrachten kreeg ik naar aanleiding van mijn strips, maar tegenwoordig weet minstens de helft van mijn opdrachtgevers niet dat ik strips teken, ook al zijn mijn illustraties erg stripachtig.

Er zijn maar weinig boeken van u gepubliceerd.
Ik heb niet zo'n groot oeuvre.

Kitchen Sink wil doorgaan met ...
Ik heb verschillende uitgevers geprobeerd. Laat mij eerst iets vertellen over de stripwereld in de Verenigde Staten. Er zijn stripwinkels, waar allerlei comics verkocht worden, maar zij bereiken maar een klein publiek. Ik wilde op een bepaald moment dat mijn strips door een grote uitgever als Penguin of Pantheon zouden worden gepubliceerd. Zij konden ervoor zorgen dat mijn strips in gewone boekwinkels kwamen te liggen, zodat volwassen zich er niet voor hoefden te schamen om een exemplaar te kopen.
Het publiek dat in de Amerikaanse stripwinkels komt is een beetje armzalig. Comics kopen is daar net zoiets als porno kopen. Een normale volwassene gaat geen stripwinkel binnen. Dit soort winkels ligt vol met superheldenstrips. Alles is bedoeld voor jongens van ongeveer acht tot zeventien jaar en af en toe koopt iemand van een jaar of dertig, veertig – die dat eigenlijk niet meer zou moeten doen – er een stapel Spidermans.
Hoe dan ook, ik wilde een uitgever vinden die er voor zou zorgen dat mijn boeken in gewone boekhandels kwamen te liggen. Het bevalt me op het moment goed om voor Kitchen Sink te werken. Ze doen goed hun best en verkopen veel van mijn strips.

Tieners

Veel personages in uw verhalen zijn tieners. Kunt u uitleggen waarom?
Ik weet niet of ik het uit kan leggen. Ik

bedenk de personages vanuit mijn verleden. De adolescentie is een wispelturige, traumatische periode in je leven. Je komt in een soort hel terecht, waar je kind noch volwassene bent en waarin je twee richtingen uit geduwd wordt.
Ik heb verhalen in mijn hoofd, die erg gericht zijn op die traumatische periode in je leven en het boeit me om allerlei ideeën over seks, romantiek en horror uit te werken. De personages zijn een hulpmiddel om mijn ideeën in een verhaal te vertalen.

Black Hole *is onder andere een verhaal over een mysterieuze ziekte, die alleen jongens en meisjes in de tienerleeftijd aantast. Het is niet voor het eerst dat Burns een dergelijk thema gebruikt. Door de jaren heen keerde het thema terug in* Contagious *(4 pages,* Taboo 1, *1988),* Ill Bred *(18 pages,* Death Rattle, *vol.2 no.1, 1985),* Mysteries of the flesh *(*Prime cuts 4, *1987) en het sterkst in* Teen Plague *(19 pages,* Raw vol.2 no.1, *1989)*

Burns: Ik ben al een paar keer begonnen aan een verhaal met het thema van de tienerplaag, maar het definitieve verhaal moet ik nog maken. Ik hoop dat *Black Hole* het wordt, en dat ik het daarna van me af kan zetten.
Teen plague had dezelfde onderwerpen. Ik houd van het verhaal, maar toch ... ik wil het verhaal vertellen vanuit een meer volwassen standpunt. Nee, niet meer volwassen, dat bedoel ik niet, maar wel vanuit een ander standpunt, definitiever. Mijn nieuwe verhaal wordt veel meer gedragen door de karakters dan *Teen plague*. Ik ben nu meer betrokken bij de personages dan in eerdere verhalen, waarbij mijn interesse meer uitging naar het plot. *Black Hole* heeft een heel helder plot en het interesseert me nu veel meer om mijn personages te gebruiken om het verhaal te vertellen.

Sommige mensen vergelijken de tienerplaag met Aids, maar ik geloof niet dat dat de bedoeling van het verhaal is.
Het is niet mijn bedoeling om te preken, maar de link met Aids is er wel.

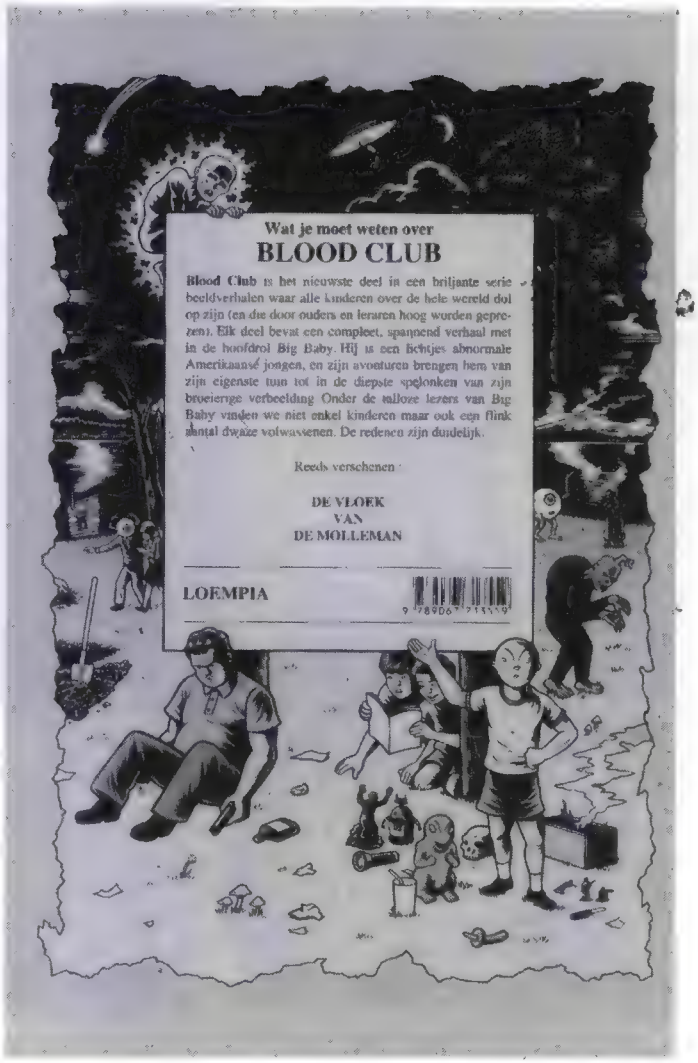
Wat je moet weten over
BLOOD CLUB
Blood Club is het nieuwste deel in een briljante serie beeldverhalen waar alle kinderen over de hele wereld dol op zijn (en die door ouders en leraren hoog worden geprezen). Elk deel bevat een compleet, spannend verhaal met in de hoofdrol Big Baby. Hij is een Belgisch abnormale Amerikaanse jongen, en zijn avonturen brengen hem van zijn eigenste tuin tot in de diepste spelonken van zijn broeierige verbeelding. Onder de talloze lezers van Big Baby vinden we niet enkel kinderen maar ook een flink aantal dwaze volwassenen. De redenen zijn duidelijk.
Reeds verschenen:
DE VLOEK VAN DE MOLLEMAN
LOEMPIA

***Hiernaast,* Achterkant van *Blood Club*, Charles Burns werd geïnspireerd door Hergé's *Kuifje*-achterkanten (zie ook: artikel Gerrit de Jager).**

***Linksonder,* Big Baby ontmoet de geest van Ricky Bellows in *Blood Club*.**

***Rechtsmidden,* Zelfportret van Charles Burns.**

Natuurlijk, het is iets waar ik over nadenk, maar *Black Hole* gaat over veel meer dan alleen over Aids. Je moet je er zeker van bewust zijn dat er zoiets als Aids bestaat. Aids is een ziekte die zichzelf op een gruwelijke manier lichamelijk manifesteert. Maar nogmaals: *Black Hole* gaat over veel meer dan dat.

Het is een verhaal over dingen die gebeuren met je lichaam en over vreemde gevoelens, die je ineens krijgt als je een bepaalde leeftijd hebt bereikt.
Het gaat meer over psychologische, dan over lichamelijke veranderingen, maar ze manifesteren zich wel fysiek. De horror komt uit de personages zelf.

Speelt uw eigen jeugd een rol in uw verhalen?
Ongetwijfeld. Niet in strikt autobiografische zin, maar sommige personages zijn samengesteld uit ervaringen van vrienden of mensen die ik heb gekend. Het verhaal dat ik net af heb, speelt zich grotendeels af aan een meer waar scholieren na de lessen naar toegaan. Ik weet niet of je het herkent, maar vroeger vonden wij het te gek om naar de bossen of naar een meer te rijden waar niemand ons kon zien en dan bier te drinken en drugs te gebruiken. Dat was typisch iets wat we deden toen ik een tiener was, en nu heb ik het gebruikt in een verhaal.

Blood Club
Kitchen Sink 1992

Het tweede boekje dat Kitchen Sink publiceerde met Big Baby in de hoofdrol. In dit verhaal wordt Tony Delmonto door zijn ouders naar een vakantiekamp gestuurd. Hier hoort hij van de kampleider bij het kampvuur het verhaal van Ricky Bellows, een ongehoorzame jongen die een paar jaar eerder tijdens een zomerkamp stierf. Er wordt verteld dat Ricky's geest nog ieder jaar terugkeert naar het kamp. Big Baby ontmoet de geest, een naakte, blauwe jongen, en hoort van hem waarom hij moest sterven.

De achtergronden zijn dus autobiografisch.
Ja, mijn verhalen waren anders geweest als ik was opgegroeid in de stad, maar ik groeide op in Seattle, Washington. Er was altijd een bos in de buurt of een meer. Ik heb geprobeerd om in *Black Hole* de sfeer van die tijd te verwerken. Het verhaal speelt zich ergens tussen 1969 en 1974 af.

Stijl

Ik vind dat uw werk door de jaren heen donkerder geworden is, zwarter. U gebruikt meer zwarte vlakken en dikkere lijnen dan bij voorbeeld voor El Borbah.
Dat klopt. In *Hardboiled Defective Stories* kun je die ontwikkeling goed zien als je het eerste verhaal met het laatste vergelijkt. In het laatste verhaal zit meer zwart, meer textuur. Ik heb gezocht naar de stijl die mij bevalt, de fysieke kwaliteit van de lijnen en personages die uit het duister tevoorschijn komen.

Heeft u altijd met penseel gewerkt?
Ja.

Echt? Ik had het idee dat u in het begin ook wel een pen gebruikte.
Je hebt gelijk. Ik gebruikte een veel dunnere penseel, en ik heb soms wat penlijnen gebruikt. Ik hanteer nu veel dikkere penselen en een donkerder soort inkt.

Bedenkt u hoe u een pagina er als geheel uit wilt laten zien?
Ja, het is één van de prettige dingen bij de strip waar ik momenteel aan werk. Ik kan zelf bedenken hoe twee tegenover elkaar liggende pagina's er uit zien en hoe het verhaal zich ontwikkelt. Ik zie het verhaal als een geheel. Alle stukjes passen in elkaar en twee tegen over elkaar liggende pagina's weerspiegelen elkaar. Vroeger werkte ik traditioneler.

Dat komt het ritme van het verhaal ten goede.
Zeker, deze manier van werken is veel expressiever en het staat mij toe om met de pagina's te spelen en op die manier het verhaal te ontwikkelen.

Bits&Pieces

Einde

Binnenkort is het afgelopen met Stripschrift. Gooit de redactie het hoofd in de schoot. En geef ik noodgedwongen de pen aan Maarten. Onder het genot van een stevige borrel gaat ieder op zoek naar ander werk. Alles voorbij. Ik ben er inmiddels mentaal aan gewend. Maar Arco en de zijnen vallen in een diep gat.
Wat is er aan de hand, hoor ik u al brommen. U heeft zojuist uw abonnement betaald. En dan dit.
Hoewel ik aarzel, zal ik u het maar bekennen. Dit voorjaar is er eindelijk een dodelijke concurrent op de markt gekomen: 'De Stripkrant'. Zal wekelijks gaan verschijnen. Op tabloid-formaat. Een uitgave van Vedapress te Lelystad. Met een volkomen nieuwe, in stripland onbekende redactie. Kost slechts 125 gulden voor vijftig nummers. Twee en een halve piek per week. En da's echt voor niks. Absoluut actueel. Zelfs het nul-nummer dat ik in mijn handen kreeg, sloeg in als een bom.
'Marvel Comics zit voor het laatste jaar bij Junior Press!'. De nieuwe uitgever in Nederland zal volgens de Stripkrant Panini zijn. U weet wel, die voetbalplakplaatjesverkoper. En bij Junior Press zijn ze nu reuzeblij met dit nul-nummer. Scheelt een hoop communicatie-centjes om het straks uit te leggen.
Telefoon.
Aan de lijn een opgewonden Stripschrift-redacteur.
'Hé Bits, je gaat toch niks over die Voodaa-press uit Lely-dinges schrijven?', klinkt het ielig.
'Hoezo niet?', roep ik bescheiden terug.
'Joh, die krant is de Privé van stripland!'
'Oh ja?'
'Ja! Heb je al eens een recensie gelezen in dat nul-nummer? Over Storm bij voorbeeld?'.
'Je bedoelt Storm van crediteuren/debiteuren?'
'Nee Bits. Aan jou heb ik ook niks. Nee, Storm van Don Lawrence. Ze schrijven over 'een leuk nieuw boek waarin die meid nog steeds bloot rondloopt. Benieuwd wanneer ze eens wat meer gaat doen dan alleen rondlopen'. Da's toch geen recensie, da's stagiaire-gebroddel. Zeg nou zelf, Bits'.
'Ja, maar dat gaat er toch in als koek, bij de grote meute', probeer ik, 'hoewel iedereen ook denkt dat het Dons laatste album is. Er zijn nota bene al grootheden aan het proeftekenen om hem op te volgen'.
'Hoe weet jij dat, Bits?'
'Nou, ik heb dat nul-nummer ook gelezen in de trein'.
'In de trein? Ging dat? Je moet hem helemaal op zijn kant houden. Dat wil toch niemand'.
'Ik vouw hem gewoon dubbel op de nietjes', bal ik terug.
'Maar dan kan je niet eens omslaan, Bitsie. Bovendien stikt die krant van de taalfouten. Dit is quick and dirty. En een advertentie kost 800 ballen. Per week!'
'That's life', zei ik nietszeggend.
Verstoord ging de hoorn op de haak bij de redactie.
Oh, oh. Wat zijn ze opeens nerveus bij Schrift. En dat is nergens voor nodig. Ik geef dit roddelblad ongeveer tien weken overlevingskansen. Daarna is het weg.
Maar, hoe komen we dàn aan ons echte nieuws, zult u zeggen. Gewoon tv-kijken, radio luisteren, ZozoLalaatje opvissen, Stripschrift kopen en natuurlijk krantjes lezen. Zo las ik laatst Het Parool.
'Ik ben kaasboer!' schreeuwt de man woedend, in mijn winkel moet het naar KAAS ruiken, niet naar viooltjes! Nou kan ik me weer gaan wassen!'
In het weekblad Sjosji is Sjors druk doende het parfum Adonis aan de man te brengen. Staat even later exact hetzelfde verhaal in Donald Duck. Alleen heet het parfum daar 'Exotische Nachten'. Verbijstering alom. 'Hoe kan dat nou?' gillen de redacteuren Roep en Snoodijk van de respectieve blaadjes. In elk geval geven ze beiden scenarist Evert Geradts de schuld. Roep houdt het op een 'verwarrend moment' bij Evert. En Snoodijk verwijt Geradts een 'slordige boekhouding'. Maar gelukkig heeft Evertje beterschap beloofd. Zand erover.
Nou, da's dan toch geen nieuws, bromt u mij toe.
Oh nee? Wat hebben we vandaag in Stripschrift tussen de regels door geleerd? Juist, dat Sjosji en Donald Duck kennelijk voor exact dezelfde leeftijdsgroep worden geproduceerd! En voor mij is dat nieuws.
En, wie is er toch zo aan het oefenen op Storm?

Ben Bits

HUIB VAN OPSTALS

ESSAY RG

Zelden werd het geduld van de Stripschrift-lezer zo op de proef gesteld als met de verschijning van een beschouwing van het alom als standaardwerk geprezen Essay RG. Terwijl uitgever Delange al een bundeltje had uitgegeven met de eerste reacties uit medialand, moest het stuk dat u nu leest nog geschreven worden. Met de oorzaak van deze vertraging zullen wij u niet lastig vallen, maar neem van ons aan dat de redactie niet blij was met de gang van zaken. Gelukkig volgt nu alsnog een beschouwing. Immers, om zo'n boek als Essay RG kun je gewoon niet heen.

Met de regelmaat van de klok verschijnen er boeken en boekjes over leven en werk van stripauteurs. Meestal is het oppervlakkig leesvoer dat enkel bestaat uit een aaneenschakeling van ophemelingen, aardige anekdotes en fraaie plaatjes. Goed, ze zijn aardig om te lezen als men even aangenaam onderhouden wil worden, maar ze zijn 'informatief' in de slechtste betekenis van het woord. Slechts zelden nemen ze stelling, zijn ze kritisch, komen ze tot een aardige analyse of verschaffen ze echt inzicht in de behandelde auteur of zijn werk. Zo niet het boek van **Huib van Opstal**.

Grondig

Het boek benadert Kuifje-schepper **Georges Remi** analytisch, kritisch en bijzonder nauwgezet en dat heeft tal van boeiende gegevens opgeleverd die de categorie 'aardige wetenswaardigheden voor fans' ver overstijgt. Dit geldt bij voorbeeld voor het prachtige beeld dat Van Opstal neerzet van het Belgisch-fascistische milieu waar Remi in zat. Van Opstal is hierbij uitvoeriger en nauwkeuriger dan iedere willekeurige auteur voor hem. Ook geeft van Opstal een prachtige indruk van de cultuur die Remi heeft gevormd. Hij beschrijft films en boeken die Remi in zijn jeugd moet hebben gezien en vindt de invloeden daarvan terug in latere *Kuifje*-avonturen. Dat zijn enorme verdiensten, zowel voor de Tintinologie als voor het serieuze strip-onderzoek.

Dat bovengenoemde invloeden zeer rechtstreeks kunnen zijn, blijkt bij voorbeeld op de pagina's 146 en 147 waar Van Opstal – overigens niet als eerste Kuifjevorser – de wapenhandelaar Mazaroff uit *Het gebroken oor* herleidt naar een krantefoto uit 1932 waar deze wapenhandelaar op staat onder de naam Zaharoff.

Verder heeft *Essay RG* een uitgebreid notenapparaat met bronvermeldingen en toelichtingen. Daardoor is het voor iedere lezer makkelijk om de gegeven informatie op correctheid te controleren of voor een eigen studie de bronnen zelf te raadplegen. Ter vergelijking: het speculatieve en omstreden *Hergé-Kuifje. Een dubbelbiografie* van **Harry Thompson** had slechts 56 noten, *Essay RG* heeft er 804.

Het duidelijkste bewijs van de gedegenheid van Van Opstals onderzoek is de vondst van de strip *La Noël du petit enfant sage*, ouder dan Kuifjes Sovjet-avontuur, maar mèt de afbeeldingen van een jongen met witte foxterriër. Kuifje blijkt dus ouder dan werd aangenomen. Dergelijke vondsten, benaderingswijzen en beschrijvingen maken *Essay RG* tot een buitengewoon belangwekkend boek.

Essay

Van Opstal geeft tal van feiten en beeldmateriaal dat in velerlei opzichten boeiend en verhelderend is, maar helaas slaat hij in enkele gevallen door in een opsomming van onzinnige feitjes die niet bijdragen tot een beter begrip van de tekenaar, maar eerder afleiden. Tot vervelens toe beschrijft hij in enkele passages bij voorbeeld de kleertjes van de jonge Remi, het uiterlijk van het ouderlijk huis of de veranderingen van het huisnummer van zijn residentie. Waar in een essay doorgaans in één lijn naar een conclusie wordt toegewerkt, bewandelt Van Opstal dus de meest eigenaardige zijwegen.

En daarmee komt een onderwerp aan bod waar lang over getwist kan worden: wat is een essay? Velen leven in de veronderstelling dat een essay bestaat uit een inleiding, (waarin de aanleiding en rechtvaardiging voor het essay wordt gegeven, de probleemstelling wordt neergezet en de opbouw van

door
HARRY WIBIER

het betoog beknopt wordt weergegeven), een betoog en een conclusie (waarin het antwoord op de probleemstelling). Zij zullen al snel tot de conclusie komen dat *Essay RG* geen essay is. Het boek heeft geen probleemstelling en geen keurig opgebouwd betoog. Wel heeft het een conclusie, maar die lijkt eerder uit de voorgaande paragrafen

La Noël du petit enfant sage

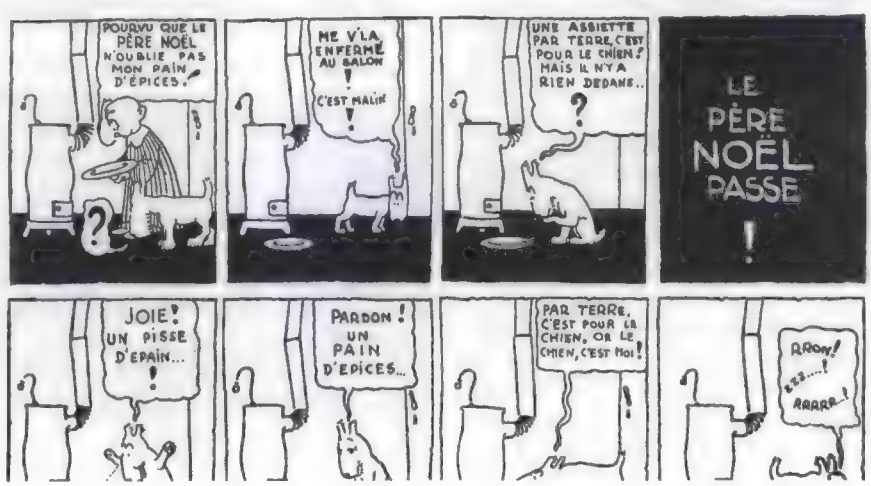
POURVU QUE LE PÈRE NOËL N'OUBLIE PAS MON PAIN D'ÉPICES.
ME V'LA ENFERMÉ AU SALON ! C'EST MALIN !
UNE ASSIETTE PAR TERRE, C'EST POUR LE CHIEN ! MAIS IL N'Y A RIEN DEDANS..
LE PÈRE NOËL PASSE !
JOIE ! UN PISSE D'EPAIN...
PARDON ! UN PAIN D'EPICES...
PAR TERRE, C'EST POUR LE CHIEN, OR LE CHIEN, C'EST MOI !
RROW ! ZZZ... ! ARRRR... !

***Links*, Filmposter van *Daughter of the Dragon* uit 1932. *De Blauwe Lotus* moest toen nog verschijnen.**

***Linksonder*, Hergé's eerste ballonstrip. Voor het eerst afgebeeld in *Le Sifflet* op 30 december 1928.**

***Rechtsonder*, De internationale wapenhandelaar Basil Zaharoff die in *Het gebroken oor* als Basil Mazaroff optreedt in de versie die verschijnt in *Le Petit Vingtième* uit 1936. In het album verandert zijn naam in Basil Bazaroff.**

te zijn gedestilleerd, dan dat er in de paragrafen nauwkeurig naar is toegewerkt. In *HP/De Tijd* van 27 januari 1994 betoogt Van Opstal echter dat zijn boek bestaat uit meerdere essays en dat een essay elke vorm van tekst is die poogt een onderwerp beknopt, competent en interessant weer te geven en dat een verhalende of argumenterende vorm daarbij niet noodzakelijk is. Daar heeft hij goede redenen voor, maar desalniettemin zal deze interpretatie van de term 'essay' toch bij enkele lezers een gevoel van teleurstelling veroorzaken. Zij zullen vinden dat het boek eigenlijk enkel beschrijft, feiten geeft en hier en daar een mening of een tussenconclusie, maar nimmer een zorgvuldig van te voren bepaalde lijn volgt. Dit weerhoudt Van Opstal er overigens niet van om tot uitgesproken conclusies te komen die naar aanleiding van zijn bevindingen zeer plausibel zijn. Punt is alleen dat hij die conclusies ook in de helft van het aantal pagina's had kunnen trekken. Of dit bezwaarlijk is kan iedereen voor zichzelf uitmaken.

Aan deze kanttekening is nog toe te voegen dat Van Opstal weliswaar veelvuldig noten gebruikt, maar ze in het tweede deel van het boek toch op essentiële plekken weglaat. Bij voorbeeld als het gaat om de beschrijving van het Rooms-katholieke geloof in het leven van de jonge Remi. In 1912 – schrijft Van Opstal – kan hij bidden, een kruisteken maken en moet hij iedere zondag met vader naar de kerk. Een noot zou hier zeer op zijn plaats zijn om aan te geven waar Van Opstal deze informatie vandaan heeft. Deze noot staat er echter niet. Of een ander voorbeeld: Van Opstal geeft een uitgebreide beschrijving van de eerste dagen van Remi bij de padvinderij tot en met de vaardigheden die hij leert. Hoe van Opstal dit weet maakt hij ons niet duidelijk.

Vorm

Het boek ziet er prachtig uit. Het heeft een harde stoffen buitenkant en bevat prachtige foto's. Van iedere bladzijde straalt de gedrevenheid en het duidelijke denkwerk dat erachter zit af. Helemaal prachtig is dat de noten altijd keurig op de pagina staan waar ze geplaatst zijn, waardoor oneindig geblader bij dit boek de lezer bespaard blijft. Het leesgemak is hier aanzienlijk mee bevorderd.

Helaas maakt de fraaie vormgeving het de lezer ook vaak moeilijk. Bijzonder eigenaardig is wel dat er geen kapitalen in de tekst staan. Dat maakt het erg moeilijk om niet na het einde van een zin in één adem gewoon door te lezen. Regelmatig teruglezen blijkt dus vaak noodzakelijk voor een goed begrip van de tekst. Helemaal vreemd is deze schrijfwijze als er melding wordt gemaakt van *leopold iii*. Zoiets leest niet lekker. Hetzelfde geldt voor de ultra-moderne spelling die wordt gehanteerd bij woorden als *sukses*, *eksemplaar* en *konkurrerend*.

Conclusie

Essay RG is een bijzonder boek met verhelderende en belangwekkende nieuwe informatie. Bij de structuur van het boek en de interpretatiemethode van de gegevens kunnen vraagtekens worden gezet. Zo ook bij de relevantie van enkele delen van zijn paragrafen. De kracht van het boek zit dus niet in de vorm van het betoog. Ook is het door de eigenzinnige vormgeving niet direct een boek dat zich lekker makkelijk laat weglezen. Dit zijn echter details.

Essay RG is een standaardwerk. Ieder boek dat nu over het onderwerp wordt geschreven zonder dat er naar dit boek wordt gerefereerd, is geschreven vanuit een gebrek aan feitenkennis. *Essay RG* is een boek dat inzicht verschaft en zonder meer nog vele Tintinologen zal inspireren en helpen als een gids door het wazige verleden dat Remi heeft achter gelaten. Van Opstal heeft niet een tipje, maar een flink deel van de sluier opgelicht. En omdat hij er voor heeft gekozen niet alleen dat bewijsmateriaal te gebruiken dat voor zijn conclusie nodig is, zullen een heleboel Tintinologen (inclusief Van Opstal zelf) in de toekomst nog naar het boek kunnen grijpen om tot hele interessante conclusies te komen. Is dat geen prettig vooruitzicht?

Essay RG. Het fenomeen Hergé

Van Opstal
Delange 1994
ISBN 90-802209-1-4
Prijs f110 / Bfr.2200
(256 pagina's, kleur, h.k.)

***

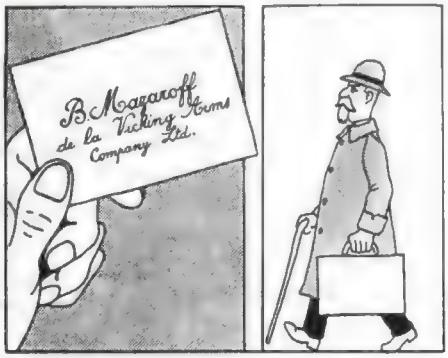

Finkel 1: Het kind van de zee

Convard & Gine
Geknipt Papier 1995
ISBN 90-73619-36-X (h.k.)
ISBN 90-73619-37-8
Prijs *f* 28,95 / Bfr.495 (h.k.)
f 13,25 / Bfr.225
(48 pagina's, kleur, h.k. & s.k.)

Iedere fantasy-auteur die nu nog durft aan te komen met een slap aftreksel van **Tolkien**, dat drijft op elfen, dwergen en Orks, verdient het terechtgesteld te worden. Dat schijnen de meeste mensen nu toch begrepen te hebben. Vandaar dat men in de *Fantasy*-reeks van *Geknipt Papier* dit soort werk niet snel zal tegenkomen. In plaats daarvan worden eigen werelden gecreëerd. Soms overtuigend en soms niet.
Eén van de laatste werken uit die reeks is de serie *Finkel*. Het verhaal is gesitueerd in een maritieme wereld, bestaand uit de drie grote rijken, het rijk van de vochtige gronden en de eilandengroepen van de Nek' Amas, een woest barbarenvolk. Een belangrijke macht in die wereld is de compagnie van de Feder (genoemd naar de oprichter, Osmin Feder), een soort van humanistische organisatie die gespecialiseerd is in handel drijven. Zeeman Finkel, ontslagen bij de Feder wegens illegale zaakjes, wordt weer opgeroepen door diezelfde compagnie en vertrekt met zijn aangenomen dochter Esta, Sige-monnik Berith (bedreven in het gedachtenvangen en meester van de zeven wetenschappen) en Feder-agente Eloine naar de Meander-archipel. In deze wereld heerst onder kinderen de Koraalziekte, een kwaal die de schepseltjes laat muteren in visachtige wezens. Er is één kind gesignaleerd dat de laatste fase van de mutatie voltooid heeft. Het groepje onder leiding van Finkel is uitgevaren om dit kind te halen voor nader onderzoek. Ze worden daar echter flink bij gehinderd door de piraten van de Nek' Amas die een informant bij de Feder hebben zitten. Diegene die het kind verovert, krijgt namelijk de macht om de hele wereld te overheersen.
Het tekenwerk van **Gine** is stukken vooruit gegaan sinds *Kapitein Sabel* en *Sneeuw*. Hij laat zich soms wel erg door Moebius beïnvloeden. De inkleuring van **Rita** is hier en daar sober, maar smaakvol. Complimenten voor **Didier Convard** voor het mooie, originele verhaal. Eindelijk iemand die op weg is nieuw leven te blazen in het traditionele fantasy-genre. Het is alleen jammer dat hij zich iets te veel laat inspireren door aardse culturen. De uniformen van de Feder lijken op die van Franse soldaten uit de tijd van Napoleon, De Sige-monniken lijken op Boeddhisten en de Nek' Amas lijken op Polynesiërs. Verder komen de dialogen vooral in het begin van het verhaal zo nu en dan kunstmatig en onnatuurlijk over. Dat is te wijten aan het feit dat de auteur veel informatie kwijt moet. Dit zijn echter een paar kleine kanttekeningen die niet erg veel afbreuk aan het leesplezier doen.

MK

***

"Dick Bos"
Strip speciaalwinkel & Antiquariaat

In- en verkoop van nieuwe, gebruikte en antiquarische stripverhalen

Junolaan 2
3054 PW Rotterdam-Hillegersberg
Telefoonnr.: 010-4613147

Gen-13 1

Campbell & Garner & Lee & Choi
Juniorpress 1996
ISBN geen
Prijs *f* 6,95 / Bfr.145
(48 pagina's, kleur, s.k.)

Met de oprichting van de onafhankelijke uitgeverij Image in 1992 leek de comic in de Verenigde Staten nieuwe impulsen te krijgen. Onder het mom van creatieve vrijheid vertrokken grote tekenaars bij monstermaatschappijen als Marvel en DC. Image bood ze de mogelijkheid om nieuwe wegen in te slaan, onder meer op het gebied van inkleuring. Middels een geavanceerd computerkleursysteem kregen de Image-strips een modern en spectaculair imago, dat prima kon opboksen tegen de slechte kleuren op het gerecyclede krantepapier van de doorsnee-comics. Zo ook de relatief nieuwe reeks *Gen-13*, die in Amerika inmiddels op een enorme populariteit kan rekenen. In spetterende kleuren kijken vijf zelfverzekerde pubers de lezer vanaf de kaft indringend aan. De prachtige omslag kan de matige inhoud echter niet verhullen.
Gen-13 is de eerste Image-reeks die bij het Nederlandse Juniorpress verschijnt. Het brein achter de serie is **Jim Lee**, één van de grondleggers van Image en scenarist van het bekende *WildCATs*. Samen met **Brandon Choi** schreef hij een ietwat vergezocht scenario over vijf jonge mensen die onderworpen worden aan een zwaar militair onderzoek in Death Valley. Hoofdrolspeelster Kaitlin Fairchild wordt samen met haar leeftijdsgenoten Roxy, Grunge, Sarah en Bobby getest op de aanwezigheid van het Gen-13. Ze zijn allen kinderen van mensen die over het Gen-12 beschikten. Door de jongeren te drogeren met medicijnen probeert de overheid hen gen-actief te maken. Het experiment wekt bij de adolescenten superkrachten op. Kaitlin en haar vrienden hebben echter niet vrijwillig voor deelname aan dit Genesis-project gekozen en proberen de dans te ontspringen.
De schrijvers hebben dit eerste deel voornamelijk aangegrepen om de personages te presenteren en om hun genverhaal enigszins geloofwaardig te maken. Om het vergezochte scenario nog wat cachet te geven, zwammen de *bad guys* (Oei! de overheid!) er lekker technisch op los. Een discussie tussen Nana en Jack, die verantwoordelijk zijn voor operatie Genesis:
Jack: 'Hoe werkt jullie selectieprocedure?'
Nana: 'We houden een nationaal gen-factoronderzoek aan de hand van de parameters van fase 1. Deze keer is echter de aandacht gericht op het Gen-12. Als de testpopulatie is vastgesteld, starten we het selectieproces met onze activator.'
Jack: 'Wat? Daar hebben we het al over gehad, Nana! Gen-factor-activatie was al gevaarlijk genoeg, maar als je Gen-12 gebruikt, is het zelfmoord!'
Fijn om de lezer van een voor de rest flinterdun superheldenverhaaltje op te zadelen met dergelijk pseudo-interessant taalgebruik. De vertaling speelt daar overigens ook een rol bij, vol kromme zinnen en anglicismen. Storend zijn enkele letterlijke omzettingen:

'You'd better be right' vertaal je dus niet als 'Je kunt beter gelijk hebben'.
De kritiek op *Gen-13* is echter niet terug te voeren op de vertaling. De stripmakers hebben teveel pretenties gehad bij het opzetten van deze nieuwe reeks. Lee en Choi kozen voor teveel personages (wat de strip onoverzichtelijk maakt) en vonden het wel hip om hun strip vol te stouwen met verworvenheden van de technologische revolutie (veel computers en genetisch onderzoek). Onder het motto 'Kijk eens wat ik kan' voegen de hoofdfiguren er nog een flinke dosis superheldencultus aan toe. En hoe maak je er dan een complete mega-seller van? Door de gedrogeerde Kaitlin precies op de middenpagina's haar superkracht te laten ontdekken: haar welgevormde lichaam zwelt op en de nachtjapon die ze draagt scheurt aan stukken. Voor het gemak heeft tekenaar **Jeffrey Scott Campbell** de dubbele pagina een kwartslag gekanteld en wordt de lezer getrakteerd op een onvervalste pin-up. Zonder twijfel een effectieve verkoopstimulans.
Gezien het tekenwerk van Campbell is het overzeese succes van *Gen-13* best te begrijpen. De jonge Amerikaan doet verwoede pogingen een brug te slaan tussen het (kas)succesvolle gepriegel van **Todd McFarlane** en de karikaturale overdrijvingen uit de manga-sector. Net als inkter **Alex Garner** werd Campbell ontdekt tijdens een talentenjacht van Jim Lee's Homage Studio's en binnen de kortste keren was het duo bezig met *Gen-13*. Het is knap dat de twee talenten al onmiddellijk in staat zijn om een professioneel eindprodukt af te leveren. Niettemin dienen ze in de toekomst hun kwaliteiten beter te doseren, want in combinatie met het ongeloofwaardige verhaal maakt hun overdreven tekenstijl *Gen-13* tot een farce. De vrijgevochten Image-artiesten moeten toch in staat zijn om spectaculair vermaak te produceren dat beter beklijft.

JM

*

Het huis waar de bomen dromen

Comès
Casterman 1995
ISBN 90-303-8471-9
Prijs *f* 24,25 / Bfr.450
(88 pagina's, zwart/wit, s.k.)

Bomen leveren ons zuurstof en vruchten, en zonder papier zou uw gewaardeerde *Stripschrift*, in steen gebeiteld, zwaar in uw schoot rusten. Maar wist u dat bomen nog meer kunnen? Daar komt Cybele, de hoofdpersoon uit *Het huis waar de bomen dromen*, al snel achter.
Cybele is een jong meisje dat haar ouders heeft verloren bij een auto-ongeluk. Na deze tragische gebeurtenis trekt ze bij haar oma in. Oma, een zonderlinge vrouw, woont in een geheimzinnig bos in het huis waar de bomen dromen.
De gebeurtenissen die volgen worden ondersteund door fragmenten van gedichten en literaire teksten. Deze bepalen samen met de eenvoudige tekenstijl van **Didier Comès** de sfeer van het verhaal. Ondanks de in krachtig zwart en wit uitgevoerde tekeningen, blijft het geheel een beetje zweverig. Het afbeelden van de personages is niet altijd even sterk, maar de gelijkenis van oma's rimpels met de nerven van een boom is sterk gevonden.
Het verhaal wil een waarschuwing zijn aan de mens om zich te bezinnen over zijn omgang met de natuur. Daar is niks mis mee, maar de uitwerking van het gegeven werkt in de hand dat je hiervoor ook kennis kunt nemen van *Panda*, het blad van het Wereld Natuur Fonds, of een soortgelijk iets.
Als extraatje vindt de lezer aan het eind van het boek nog een stuk tekst, waarin **Gabriel Yacoub** verhaalt over de Groene Man, archetype van de harmonie tussen mens en natuur. Al met al lijkt *Het huis waar de bomen dromen* me een boekwerk, dat zeker niet mag ontbreken in de boekenkast van prinses Irene.

KB

**

Bruno Brazil 11: Het einde ....?

Vance & Greg
Lombard 1995
ISBN 90-5581-039-8
Prijs *f* 9,95 / Bfr.180
(48 pagina's, kleur, s.k.)

Als jochie leende ik veel strips van de broer van de vriendin van mijn broer. Hij had een uitgebreide collectie klassiekers: *Kuifje*, *Asterix*, *Lucky Luke*, *Luitenant Blueberry*, *Roodbaard*, *Cocco Bill*, *Bernard Prince*, *Iznogoedh* enzovoort. Ook *Bruno Brazil* hoorde hierbij. Spannende verhalen waren dat, rond deze geheim agent en zijn Commando Kaaiman. De schok was dan ook groot toen in *Quitte of dubbel voor Alak 6* zo'n beetje het gehele commandoteam over de kling werd gejaagd, uitgezonderd Bruno Brazil en Gaucho Morales. Ik weet nog goed dat ik me niet goed raad wist met deze dramatische afsluiting. Striphelden konden immers toch niet doodgaan?! En Commando Kaaiman al helemaal niet, was mijn gedachte. Ik was een poos aan grote verwarring ten prooi.
Ik word weer aan dit ongemakkelijke gevoel herinnerd nu Lombard bezig is met de heruitgave van de *Bruno Brazil*-reeks. Tekenaar **William Vance** heeft nieuwe albumcovers gemaakt en de verhalen opnieuw ingekleurd. Inmiddels zijn de eerste twee delen van de tiendelige reeks heruitgegeven. En er is een nieuw, elfde deel verschenen. Dit album - *Het einde ....?* - bevat een aantal korte verhalen, die eerder in de *Kuifje Super*-bundels stonden, en de eerste zes pagina's van het onvoltooide verhaal *De rode ketting*. In dit verhaal vormen Brazil en Morales, samen met nieuwkomer Cheree Lamour, een nieuw team. Dit verhaal, dat een nieuwe start voor Brazil zou betekenen, is dus nooit afgemaakt en wat mij betreft gebeurt dit ook nooit. De Brazil-reeks is nu een mooi afgesloten geheel; een nieuwe opzet rond een nieuw commandoteam heeft weinig toegevoegde waarde meer.
Het einde ....? is vooral de moeite waard voor de verstokte Bruno Brazil-liefhebber. Hij of zij kan zijn collectie compleet maken met deze bundel korte verhalen. De uitgave nodigt vooral uit tot het herlezen van de voorgaande tien delen. Of, zoals Lombard het vast wil, het vestigt de aandacht op de heruitgave van de reeks en trekt lezers over de streep om al die in een nieuw jasje gestoken albums toch ook maar aan te schaffen. Want waarom anders geeft een uitgever deel 11 na deel 2 uit, als deel 3 t/m 10 nog moeten verschijnen?

RS

**

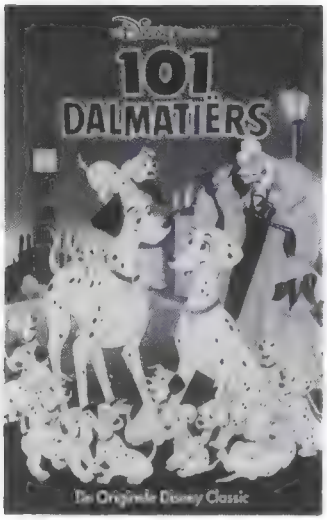

101 Dalmatiërs

Buena Vista 1996
Bestelnummer 3126316
Prijs ƒ44,95 / Bfr.899
(±76 minuten, Alle leeftijden)

Te vaak laat een avondvullende Disney-tekenfilm een gevoel van teleurstelling achter. Met hoge verwachting ga je de bioscoop binnen of voor televisie en video zitten, maar na afloop blijkt de verwachte betovering achterwege. 'Het zag er mooi uit, maar het verhaal was zo dun', zegt een medekijker dan. Of: 'De huilmomenten lagen er deze keer wel erg dik bovenop'. Al deze teleurstelling heeft zijn oorzaak in een film als *101 Dalmatiërs*. Deze rolprent heeft namelijk alle ingrediënten die vaak niet in alle compleetheid aanwezig zijn in de andere voortbrengselen van Disney: een origineel, onvoorspelbaar en spannend opgezet verhaal, sympathieke helden, intens gemene schurken, sprankelend tekenwerk, leuke liedjes die bescheiden gedoseerd zijn, romantiek, vertedering, vaart, humor en avontuur. Geen enkel moment gaan de makers te ver met hun tranentrekkerij en de film kent geen enkel punt waar de vormgeving zo overdadig is dat het verhalend element wordt ondergesneeuwd of zelfs maar even vergeten wordt. Kortom, *101 Dalmatiërs* is een film die met recht aanspraak kan maken op de te vaak gebruikte kreet 'De Originele Disney Classic'.

HW

***

Reboot 1: De scheur & Race tegen de klok

Polygram 1995
Bestelnummer 6346263
Prijs ƒ19,95 / Bfr.399
(±46 minuten, Alle leeftijden)

Steeds meer tekenfilms worden met behulp van computeranimatie vervaardigd. Een logische ontwikkeling hierop is dat er films verschijnen die geheel bestaan uit computeranimatie. Een voorbeeld hiervan is *Toy Story*, de eerste lange film die geheel uit digitale beelden bestaat. Daarvoor was er *Reboot*, een serie die op dezelfde manier tot stand is gekomen. Deze serie is nu te krijgen op koopvideo. *Reboot* speelt zich af in de computerwereld Mainframe. De hoofdpersoon is Bob, een bewaker wiens taak het is fouten als scheuren en virussen op te sporen en onschadelijk te maken. Hij wordt hierin terzijde gestaan door een vrouwelijke byte, Dot genaamd, en haar broertje Enzo.

In het eerste verhaal, *De scheur*, poogt een zeer gevaarlijk virus, Megabyte genaamd,

De sterren staan voor de volgende waarde-oordelen:

****** grote klasse!**
***** goed**
**** redelijk**
*** slecht**
o abominabel

Brieven

Hallo,
Veel fouten in nummer 286.
Allereerst is het niet waar wat Mr. Jesse van Muylwijck zegt: de krantenstrip Peanuts wordt nog steeds getekend door Charles Schulz en wordt niet getekend en geschreven door assistenten. Schulz is zo'n beetje de enige tekenaar die na al die jaren nog steeds alles zelf doet, zelfs zonder assistent. Hij heeft laten bepalen dat na zijn dood de strip niet door een ander voortgezet mag worden, wat in het huidige klimaat in Amerika heel verfrissend is. Hij is echter ook al over de zeventig en heeft steeds meer moeite om de strip te tekenen. Om geen assistent te hoeven nemen, heeft hij zijn stijl aangepast aan de bibberige inktlijn die het gevolg is van zijn licht schuddende hand ... en hij gaat onvermoeibaar door. Dat de strip ook inhoudelijk veranderd is, lijkt me niet vreemd. Peanuts is in de meer dan veertig jaar dat de strip bestaat altijd al een strip geweest waar om de zoveel jaar veel aan veranderde. Het vogeltje Woodstock is een uitvinding van de vroege jaren zeventig, er is een tijdje een kat van de buren geweest, Patty is een recente toevoeging en laatst is er nog weer een meisje, waarvan ik de naam niet ken, aan de cast toegevoegd. Al met al jammer dat de redactie een krantenstriptekenaar heeft laten interviewen door twee drs'en die kennelijk niet gehinderd waren door kennis op dat gebied.
De tweede fout is een kleintje. De vier filmpjes van Winnie de Poeh zijn vanaf 1966 getekend, niet alle vier in 1966. Wie precies wil weten wanneer pakt maar één van de vele naslagwerken op dit gebied uit de kast.
Maar dit alles is natuurlijk alleen maar een stijlmiddel om de volgende opmerking te kunnen maken: de grootste fout van Stripschrift nummer 286 lijkt mij dat Sarajevo-Tango een satire wordt genoemd. Ja 'tuurlijk. En een botte bijl is ook heel handig om mee te opereren.
Sommige mensen geloven dat hun gelijk groter wordt als ze harder gaan schreeuwen. Hermann lijkt me zo iemand. Een lefgozer, zoals recensent Jeroen Mirck zegt, maar ik heb niet zoveel met lefgozers. Wat krijgen we voorgeschoteld in Sarajevo-Tango? Een avonturenverhaaltje waarin de Serviërs als absolute schurken neer worden gezet. Geen uitwerking van de motieven van de slechterikken, zoals we in het betere stripverhaal mogen verwachten. Net als in z'n westerns, z'n historische westerns en z'n science-fictionwesterns deelt Hermann de wereld in in Kwaad en Nauwelijks Minder Kwaad, Maar Als Je Bedenkt Hoe Erg De Schurken Zijn, Dan Valt Het Nog Wel Mee. Een verteltechnische constructie die op z'n plaats is bij westerns, maar zodra het over de werkelijkheid gaat kun je je afvragen wat je ermee bereikt. Om zijn beeld over de oneindige slechtheid van de Serviërs kracht bij te zetten, doorsnijdt hij het verhaal met 'satirische' intermezzo's over het falen van de VN. Dat kun je scherp noemen, voor mij is het zo subtiel als de politieke cartoons die je altijd in Turkse kranten ziet. Hij legt geen kwalen bloot, toont geen zwakke plekken, maar schreeuwt alleen maar heel hard dat het fout zit en dat we in hadden moeten grijpen tegen die vuile Serviërs.
Begrijp me goed, ik ben het met het merendeel van Hermanns observaties eens. De nationale gemeenschap had iets moeten doen en onder de leiding van Boutros Gali is de VN een slecht bestuurde, ineffectieve, veel geld verslindende organisatie geworden. Uit de berichtvoering zoals die ons bereikte heb ik ook het idee gekregen dat de Serviërs van geen kanten deugen en dat ze maar eens stevig aangepakt moeten worden. Maar op deze manier brullen dat het allemaal de schuld van de Serviërs is, dat is inspelen op de laagste emoties van de mens en als die oorlog hier uitgevochten zou worden en Sarajevo-Tango kwam dan uit, dan was het gewoon ophitserij. Allemaal gebaseerd op de overtuiging dat de Serviërs de grote schurken zijn in deze western.
Een goed kunstwerk zet aan tot denken. Een pamflet hitst op tot vechten. Kies zelf maar in welke categorie Sarajevo-Tango hoort. Ik geloof dat in het voormalig Joegoslavië de vrede mogelijk moet worden gemaakt en niet dat de schurken moeten worden verslagen.

Ger Apeldoorn, Diemen

Bob om te kopen om een scheur voor hem te stabiliseren in een zogeheten portaal. Hierdoor zou Megabyte via het netwerk een supercomputer kunnen besmetten. In het tweede verhaal, *Race tegen de klok*, probeert Enzo, het kleine broertje, een bezorgingsdienst op te zetten. Zijn eerste klant is Megabyte, die hem een cadeau naar zijn rivale, Hexadecimal, wil laten sturen. Het presentje blijkt een delete-commando met tijdklok te zijn.

Reboots sterkste punt is het visuele aspect. Hoewel technisch inferieur aan *Toy Story* (de figuren acteren erg houterig en hun gezichtsuitdrukkingen zijn onpeilbaar) is het, vanwege het hoge en fraai uitgebeelde actie-gehalte, boeiend om naar te kijken. Zeker kinderen zullen aan deze filmpjes veel plezier beleven. Een aanzienlijk minder sterk punt van de serie is de uitwerking van de verhalen die vaker moeten worden bekeken om begrepen te worden. Hoofdoorzaak van dit euvel is een overmatig gebruik van vakjargon. Volwassenen zullen zich op hun beurt wellicht weer ergeren door het gehanteerde Amerikaanse surf-taaltje ('Whoa, major bummer, dude!'). Maar niettemin zijn dit leuke filmpjes om naar te kijken. Om naar te kijken, dus.

MK

**

EN VERDER...

- ***Charly 5: Nachtmerries*** *(Magda/Lapière, Dupuis). Die Charly toch. Hij heeft geen gemakkelijk leven. Nu wordt hij weer achtervolgd door visioenen van mensen die op het punt staan vermoord te gaan worden. Magda's pure realistische stijl is goed op zijn plaats, hetzij wat schoontjes. De cliffhanger dwingt je om uit te zien naar het volgende deel. *** (MK)*
- ***Eikels 5: Fuif*** *(De Kort, Big Balloon). De grappen van De Kort zijn grof, spitsvondig en verrassend. Daar is niets mis mee, maar ze staan in een boek met een buitengewoon saaie kaft van bijzonder dun papier. En het binnenwerk is voor de helft in zwart/wit afgedrukt. Desondanks durft de uitgever f 14,95 / Bfr.260 voor dit boek te vragen. Dat riekt naar volksverlakkerij ... *** (HW)*
- ***Hans 8: Het gezicht van het monster*** *(Kas/Rosinski/Duchâteau, Lombard). In dit album staat het prachtige en fantasievolle tekenwerk in schril contrast met het ietwat gezochte verhaal. ** (HW)*
- ***De lichten van de Amalou 4: Goeals*** *(Gibelin/Wendling, Blitz). Overdreven gefreak in het verzinnen van fantasy-wezens en -werelden. Behalve een handjevol mooie plaatjes levert dat enkel een onbegrijpelijk en zeer ongeloofwaardig verhaal op. Dit album lezen is hard werken. * (HW)*
- ***Sarah Spits 11: Het monster*** *(Wasterlain, Dupuis). Gedegen scenario met verschillende verhaallijnen, een heus thema en plenty spanning. Sociaal realisme, avontuur en horror zijn moeiteloos in dit album met elkaar verweven. Klasse! *** (HW)*
- ***Suske en Wiske 247: Het kostbare kader*** *(Geerts, Standaard). De onbegrijpelijke titel doet vermoeden dat de traditionele alliteratiedrift bij de bedenker van de titels kan leiden tot zeer eigenaardig woordgebruik: gaandeweg het verhaal blijkt met het woord 'kader' een fietsframe te worden bedoeld. Verreweg het aardigst in dit avontuur zijn de verrassend komische grollen rond de wielrenners in de Ronde van Frankrijk, waarin voor één keer ook Suske en Lambik meerijden. ** (HW)*
- ***Uit liefde voor de kunst 3: De koninklijke comedie*** *(Le Tendre/Rey/Pierre/Danard, Dargaud). Hartstocht, afgunst, hebzucht en bedrog spelen een belangrijke rol in dit knap geconstrueerde verhaal. Het duurt alleen erg lang voordat het een beetje spannend wordt. *** (HW)*
- ***Vasco 14: Toverkunsten*** *(Chaillet, Lombard). Lezenswaardig verhaal, maar helaas met een overdaad aan historische achtergronden in tekst en beeld. Daarnaast is de hoeveelheid gezichtsuitdrukkingen van de karakters beperkt; al met al dus bijzonder geschikt voor geschiedkundigen van het droogkloterige soort. ** (HW)*

NIEUW! VOOR VERZAMELAARS

zaterdag 13
en zondag 14 april
van 10.00 - 17.00 uur.
Info: 030-295 55 60

VERZAMELAARS KOMEN NAAR UTRECHT...

... want op zaterdag 13 en zondag 14 april treft u ruim 2.000 exposanten tijdens de Internationale Verzameldagen! Dé gelegenheid om uw verzameling compleet te maken. De Jaarbeurs heeft het veelzijdige aanbod duidelijk voor u ingedeeld: zo vindt u eenvoudig uw weg tijdens uw avontuurlijke zoektocht naar bijzondere verzamelobjecten. En... gebruik de reductiebon! Een boeiend dagje uit voor het hele gezin.

REDUCTIEBON
voor maximaal 2 personen

6

JAARBEURS UTRECHT/HOLLAND

Bij inlevering van deze reductiebon betaalt u per persoon f 10,- entree i.p.v. f 12,50. Voor beide dagen geldt het gereduceerde tarief van f 20,- per persoon. Toegangsprijs voor 60-plussers f 10,-. Kinderen van 4 tot 12 jaar f 7,50. Kinderen tot 4 jaar gratis (mits onder begeleiding).

Expo's in Haarlem

Op 1 en 2 juni vindt de derde editie van de Haarlemse Stripdagen plaats. Tal van exposities zullen het festival omlijsten. Hier volgen enkele highlights. De belangrijkste tentoonstelling is misschien wel *Heer Bommel en Tom Poes* die ingaat op de illustratieve aspecten van Toonders oeuvre. De expo is van 25 mei tot en met 28 juli te zien in Teylers Museum.

Joost Swarte, **Theo van den Boogaard**, **Peter Pontiac**, **Ever Meulen**, **François Schuiten** en **Henk Kuijpers** hebben ieder een tweetal industriële monumenten in Noord-Holland op papier vereeuwigd. Van 1 juni t/m 2 juli zal het resultaat te zien zijn in het Provinciehuis te Haarlem.

Verder zijn er onder meer tentoonstellingen te zien over de Braziliaanse tekenaar **Pericles**, het Canadese blad *Drawn & Quarterly*, het Roterdamse *Zone 5300* en is er een expo gewijd aan **Joost Veerkamp**. Verder is er de internationale groepstentoonstelling *Wild Vlees* in de Vleeshal.

Onder voorbehoud zijn ook exposities aangekondigd van **Joost Swarte**, **Hanco Kolk**, **Jacques Tardi**, **Jos Collignon**, **Typex**, **Flip Fermin** en **Kamagurka**.

TB

STRIPWINKEL
TISTJEN DOP

Patersstraat 96
2300 Turnhout (B)
Tel. 014-428829

Calvin & Hobbes gestopt

In Nederland heten de kleine zesjarige deugniet en zijn tijger Casper en Hobbes, maar in de Verenigde Staten zijn ze beter bekend onder de namen Calvin en Hobbes. Onlangs is de produktie van hun strip voor de 2.400 kranten waarin hij regelmatig verscheen gestopt. 'Na tien jaar', liet het United Press Syndicate weten, 'legt maker **Bill Watterson** zijn penseel eind 1995 neer. De laatste strook zal verschijnen op 31 december 1995.'

Watterson zelf schreef dat de beslissing om te stoppen moeilijk was en zeker niet impulsief. Zijn interesses zijn veranderd en zijn mogelijkheden binnen het werk met dagelijkse deadlines en kleine kaders zijn uitgeput. In de toekomst wil Watterson in een bedachtzamer tempo werken en minder artistieke compromissen hoeven te maken. Zijn relatie met United Press Syndicate zal hij voortzetten.

Zeer waarschijnlijk zal Watterson lange tijd niets doen en pas daarna weer aan het werk gaan. Wat dat zal opleveren - misschien wel nog mooiere **Casper & Hobbessen** – blijft vooralsnog onduidelijk.

HW

Eppo/SjoSji-index

Eindeloos geblader en gezoek in de oude jaargangen van *Eppo*, *Eppo Wordt Vervolgd* en *SjoSji* hoort definitief thuis in het verleden. Dit dankzij het monnikenwerk van **André Wijntjes** en **Peter Kuipers**. Zij zochten uit welke strip in welk nummer stond en gingen daarbij zo grondig te werk dat zij niet alleen alle korte en lange stripverhalen in kaart brachten, maar ook voorplaten, posters, middenplaten, illustraties, rubrieken, interviews en artikelen in rubrieken onderbrachten met de vermelding wat

wanneer waar heeft gestaan. Zelfs de advertentiestrips zijn gecatalogiseerd. Vanaf nu is dus in een handomdraai de FC Knudde-strip van Don Lawrence terug te vinden (Eppo jaargang 1980 nummer 40).

SjoSji-redacteur **Dirk Snoodijk** voorzag het geheel van een voorwoord en **Mars** tekende een bloederige omslagillustratie. De index loopt van 1975 – – het jaar dat de eerste *Eppo* verscheen – tot medio 1995, telt 48 pagina's en kost *f*14,95 / Bfr.299. Het ISBN is 90-75504-05-5.

Info: Stichting Sherpa, President Kennedylaan 26'', 1079 ND Amsterdam.

HW

NFM vertoont 'Iwerks in zijn uppie'

Het Nederlands Filmmuseum (NFM) heeft recentelijk een aantal animatiefilms van **Ub Iwerks** geconserveerd en zal deze films in de maanden april en mei vertonen. Het gaat niet om **Disney**-werk, maar om films die Iwerks in zijn eigen studio maakte.

Maar weinig mensen weten dat Mickey Mouse gecreëerd is door de animatiefilmer Ubbe Ert Iwerks (1901-'71), een Amerikaan van Nederlandse (Friese) afkomst. Hij werkte – met onderbrekingen – vanaf 1919 tot in de jaren zestig samen met Walt Disney. Maar Iwerks heeft, net

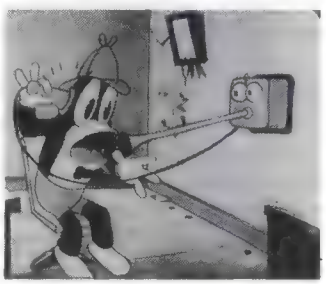

als vele anderen, altijd in de schaduw gestaan van Disney. Waar Disney op de voorgrond trad daar werkte de technisch begaafde Iwerks achter de schermen aan de vervolmaking van de tekenfilms. Behalve voor Mickey Mouse was Iwerks bij voorbeeld ook verantwoordelijk voor de wereldberoemd geworden short *The Skeleton Dance* uit 1929 (de eerste titel van de Silly Symphony-serie). Daarnaast leverde hij belangrijke bijdragen aan de ontwikkeling van de geluidsanimatie.

Ub Iwerks' experimenteerdrift kwam het best tot zijn recht in de periode 1930-'36. Toen had hij een eigen studio, Celebrity Pictures, waar hij naar hartelust experimenteerde met de zogeheten multiplane camera, waarmee driedimensionaliteit en inzoomen mogelijk werd, en met het gebruik van vreemde tinten door kleurentekeningen in zwart/wit op te nemen.

Rond de series die hij in die tijd maakte, heeft het NFM een programma samengesteld onder de titel *Iwerks in zijn uppie – cartoons 1930-1936*. Het betreft de cartoonseries *Flip the Frog* (1930-'33), *Willie Whopper* (1933-'34, met daarin een voorloopster van Betty Boop) en *Comicolor Cartoons* (1933-'36). Van iedere serie worden vier films getoond. Ter gelegenheid van dit programma verschijnt onder de titel *The Walk of Fame* een animatie-aflevering van de NFM-themareeks, geschreven door **Edward**

DE MEESTER
EH, WAT BEDOEL JE PRECIES SCHAT, MET DE OPMERKING, "OKE, ALS IK DIT JAAR NIET IN HAARLEM KOM TE HANGEN DAN HANG IK THUIS WEL.

Borsboom en **Sonja Snoek**. Het boekwerkje kost *f*5 / Bfr.100.

Iwerks in zijn Uppie – cartoons 1930-1936 is te zien van 4 tot en met 17 april in het Nederlands Filmmuseum, Vondelpark 3, Amsterdam. Aanvang: 20.30 uur. Ook is er van 1 tot en met 4 mei een kinderprogramma, aanvang: 15 uur. Reservering is mogelijk vanaf week 14 via telefoonnummer (+31) 020-5891400.

RS

Jade

In Nederland kunnen liefhebbers van B-films, interviews, pulp, rock'n roll en strips over deze onderwerpen lezen in *Zone 5300*. In Frankrijk is er voor dit publiek het blad *Jade*. Het formaat van dit tijdschrift is net iets kleiner dan A4 en de dikte varieert, maar ligt altijd zo rond de 70 pagina's. Deze omvang heeft het blad vanaf de restyling en de nieuwe nummertelling die werden doorgevoerd in september 1995. Sindsdien zijn er drie nummers verschenen. Er hebben strips in *Jade* gestaan van onder andere **Guillaume Bouzard**, **Jean Christophe Menu**, **Edmond Baudoin** en **Pierre Duba**. Interviews waren er met stripmakers als **Conrad**, **Jean Christophe Chauzy** en **Vuillemin**.

Iedere pagina van dit tijdschrift heeft een verfrissende nieuwerwetse uitstraling. Zowel de geplaatste strips als de behandelde muzikanten staan voor onconventionele kunst. Een ieder die een exemplaar van *Jade* leest kan dus verzekerd zijn van een paar zeer aangename verrassingen. En dat voor een blad dat maar FF 25 kost.

Info: 6 Pieds sous terre éditions, BP 1251, 34011 Montpellier Cedex 01, Frankrijk.

HW

Stripjaarboek

Begin mei zal uitgeverij Sherpa *Stripjaar 1995* uitbrengen. Daarin zal onder andere de nieuwe Servicegids 1996 zijn opgenomen. Deze lijst bevat de namen en adressen van bijna iedereen die werkzaam is in de stripwereld. Daarbij gaat het niet alleen om auteurs, uitgevers, tijdschriften, journalisten en winkels, maar ook om collectioneurs en galeries.

Wie in voorgaande jaren nog niet in deze gids stond vermeld – en dus niet automatisch een controleformulier van Sherpa krijgt toegestuurd – kan zich tot 31 maart aanmelden door een brief met alle relevante gegevens te sturen naar: Sherpa Servicegids 1996, President Kennedylaan 26'', 1079 ND Amsterdam. Daarbij dient ook vermeld te worden in welke rubriek deze gegevens behoren te komen. De vermelding in de servicegids is gratis.

HW

Leidse Peipie

Op zondag 10 maart van dit jaar vond de elfde Leidse Stripdag plaats. Nu wil de traditie dat ieder jaar een andere tekenaar het etiket verzorgt van het *Leidse Peipie*, het flesje festival-bier. Dit jaar was **Henk Kuijpers** aan de beurt.

MK

Besloten land geopend

Leuven is een stripwinkel rijker. Eigenaar **Bart Pinceel**, die we al jaren kennen van zijn radioprogramma *Het besloten land* (Leuven/Nijmegen) opende op 9 maart een stripwinkel met dezelfde naam.

De winkel heeft alle Nederlandstalige albums op voorraad, evenals comics, manga, Amerikaanse underground en Franse independents.

Adres: Parijsstraat 16, 3000 Leuven, België, telefoon (+32) 016-225840.

AvO

Ome Henk

Menig liefhebber van **Eric Schreurs** is de afgelopen tijd op het verkeerde been gezet door het fenomeen *Ome Henk*. De cd's die van deze zingende grappenmaker op de markt worden gebracht zijn opgesierd met illustraties die sprekend lijken op het werk van deze Leidse tekenaar. Om de verwarring nog groter te maken is er nu *Het Grote Ome Henk Spel*. Zij die dit spel gaan spelen, zullen merken dat ook dat een complete Schreurs-beleving is. Zo kan een speler plotseling een beurt overslaan omdat zijn buurman een verkeerde kaart pakt. Of nog erger: hij of zij kan de opdracht krijgen om op het toilet te gaan zitten tot iemand een zes gooit. De persoon die als eerste al zijn speelgeld kwijt raakt is de winnaar van dit maffe spel dat zich vooral goed leent voor avonden waarop niet al te matig alcohol wordt geconsumeerd.

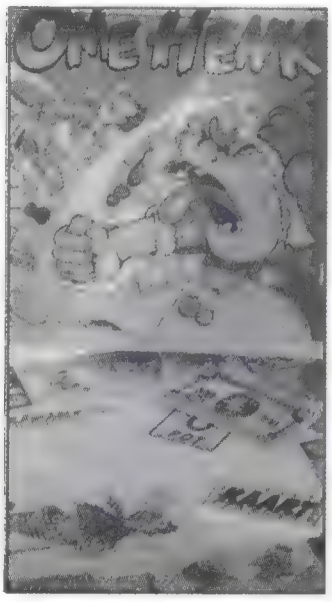

HW

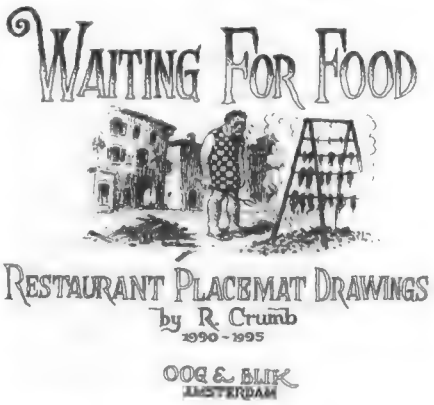

Crumb en voedsel

Robert Crumb spreekt al lang niet meer tot ons via het medium strip alleen. Zijn wereld vol oude muziek, depressies en verwrongen fantasieën valt ook te beleven via tekenfilm, documentaires, platenhoezen en ... papieren placemats. Dit laatste was tot voor kort alleen nog maar bekend bij drie restauranthouders in het Franse Sauve. Zij koesterden de placemats die Crumb in hun restaurants had volgetekend toen hij daar op zijn bestellingen aan het wachten was. Toen Crumb hen vroeg of hij deze kon lenen voor het samenstellen van een boek zeiden zij alledrie 'ja'. Het resultaat is *Waiting for food*, een verzameling van losse sfeertekeningen, getekende hersenspinsels en portret-

ten. Het door Crumb en **Joost Swarte** ontworpen boek is simultaan uitgegeven door Kitchen Sink in Northampton en Oog & Blik in Amsterdam. Het ISBN is 90-73221-42-0.

HW

Hello You

Uitgeverij Malmberg brengt diverse jeugdbladen uit. Een aantal daarvan kent iedereen wel: *Pippo*, *Bobo*, *Okki* en *Taptoe*. De minst bekende is *Hello You*, een Engelstalig tijdschrift voor kinderen van 10 tot en met 14 jaar. Het verschijnt negen keer per jaar en er staan, zoals we van Malmberg gewend zijn, weer leuke strips en illustraties in.

Volgens **Patricia de Leeuw**, hoofdredacteur van *Hello You*, is het blad een special-interestglossy voor de wat oudere kinderen. 'Hello You ondersteunt het Engelse taalonderwijs op de huidige basisschool. De inhoud bestaat uit een gevarieerde mix van luchtige informatie en amusement. Het blad kent stukjes Nederlands, maar de meeste pagina's zijn in het Engels. Ook de strips zijn Engelstalig. Wij willen graag afwisseling in het stripaanbod en zorgen ervoor dat in elke jaargang weer een paar nieuwe strips staan. In de vorige jaargang stonden er in *Hello You* onder meer strips van **Typex**, **Raymond Koot**, **Cees Rutgers** en **Georgien Overwater**, **Paul Bodoni** en **Peter de Wit** (met de humoristische voetbalstrip *Red Devils*). Deze jaargang telt onder andere strips van **Peter de Wit** (*The Cowboys*, vroeger bekend als *Stampede*, en een redactiestripje à la *Chef!* van *SjoSji*), **Wim Stevenhagen** (*Mister Jansen knows best*), **Mischa Oudwater** en **Leo de Veld** (*Purno & Purno*, bekend van de VPRO-tv) en de in Nederland woonachtige Engelse illustrator **Julian Rubber** (*Chippy*).'

Een schoolabonnement *Hello You* (op huisadres) kost voor een jaargang ƒ42,75 (±Bfr.855). Via de post is het ƒ47 (±Bfr.940).

RS

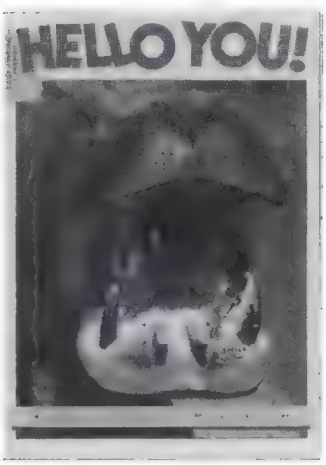

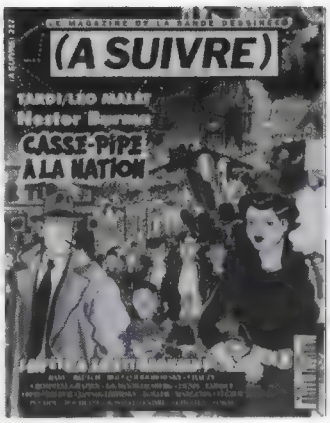

(A suivre)

Een belangrijk fenomeen in de stripwereld is het toonaangevende stripblad *(A suivre)* van Casterman. Het werk van grote auteurs wordt er in voorgepubliceerd. Reden voor *Stripschrift* om aandacht aan het blad te gaan schenken.

(A suivre) 216 werpt zich op de manga. Casterman en de grote Japanse uitgeverij Kôdansha kondigen aan te gaan samenwerken. De eerste vruchten heeft dit verbond al afgeworpen. Als gratis bijlage is het boekje *Gon* van de Japanse tekenaar **Tanaka** opgenomen. Een aantal van de auteurs die bij deze kruisbestuiving betrokken zijn (**Tanaka**, **Taniguchi**, **Moebius**, **Baru** en **Varenne**) worden kort geïnterviewd.

Verder staan **Boucq** en **Jodorowsky** in het blad met een nieuw deel van hun serie *Maankop*. Van **Baru** (met *L'autoroute de soleil* winnaar van het beste Franstalige album in Angoulême) staat een kort verhaal in dit nummer. *Kobe de koe* van **De Moor** en **Desberg** verschijnt ook ten tonele, samen met *De Kat* van **Philippe Geluck**.

Nummer 217 opent met een nieuw verhaal van **Tardi** en **Léo Malet**, getiteld, *Casse-pipe à la nation*. Dit alleen al maakt de aanschaf van *(A suivre)* dubbel en dwars de moeite waard.

Dubois en **Riondet** starten met een nieuw verhaal, *Shagaïes*, in nummer 218.

TB

Drie ton voor Batmobile

De Batmobile, het razendsnelle voertuig uit de film Batman van 1989, is voor ruim 300.000 gulden verkocht aan een anonieme fan.

De koper gaf op 27 februari 's avonds telefonisch zijn bod door tijdens een veiling van Hollywood-souvenirs in Los Angeles. Een woordvoerster van het veilinghuis zei dat de nieuwe eigenaar zijn identiteit geheim wil houden. De vorige bezitter, eveneens anoniem, bood zijn voertuig aan omdat hij de Batgrot gaat ombouwen om plaats te maken voor zijn pasgeboren baby. De elektrische auto heeft een hydraulisch systeem dat het chassis op een neer beweegt.

Bron: ANP

Nieuwe catalogus

Alweer enige tijd geleden verscheen de 3e editie van de *Cumulatieve Nederlandse classics en classics-curiosa prijskatalogus*. Samenstellers van dit geheel zijn **Klaas de Krijger** en **Adrie Nooij**. De Krijger is overigens geen onbekende op het gebied van catalogie. Hij werkte eerder al aan diverse **Dulieu**-catalogie, een catalogus van **Annie M.G. Schmidt**s *Ja zuster, nee zuster* en onlangs verscheen er een 2e editie van de **Multon**-collectografie.

In de classics prijskatalogus wordt een uitvoerig overzicht gegeven van alle classic-uitgaven en de daarbij behorende merchandising, zoals speldjes, posters en winkelrekken. In totaal worden er zo'n 5000 titels vermeld. Op zich staan deze boeken ook in de 8e editie van **Matla**'s *Stripkatalogus* en de classics prijskatalogus lijkt dan ook overbodig, maar dat is zeker niet het geval. Het is een gerichte catalogus voor een veelverzameld genre. De boeken staan in de catalogus keurig bij elkaar gerangschikt op genre en er is een uitgebreide index opgenomen. Ook worden alle herdrukken beschreven en wordt er aangegeven hoe men deze van de eerste drukken kan onderscheiden.

Al met al een handig boekwerk en ook voor de prijs (ƒ25 / Bfr.500) hoeft men het niet te laten liggen.

Meer info: Postbus 406, 1970 AK IJmuiden, telefoon (+31) 0255-532617.

RvdN

Jacht op Kuifje-plagiaat

In *Stripschrift 285* stonden twee rectificaties. Het ging hier om twee bedrijven die valse *Kuifje*-merchandising in hun winkels verkochten. Door toedoen van de *Fondation Hergé* werd gerechtelijk beslist tot het plaatsen van deze berichten in Stripschrift. De *Fondation Hergé* is op jacht, want vorig jaar werd **Joost Veerkamp** ook al door de stichting van plagiaat beschuldigd. Hun woordvoerder **Frédèric Rifon** geeft commentaar: 'Er zijn erg veel vervalsingen op de Europese markt, zeker in Holland. Vooral op het gebied van textiel. Overal zijn valse T-shirts met opgedrukte covers van Kuifje-albums te koop. Het is echt een probleem. Maar gelukkig zijn er veel mensen die ons waarschuwen wanneer ze zulke produkten tegenkomen.'

Bij ontdekking van vervalsingen en vermeend plagiaat onderneemt de stichting onmiddellijk actie. Er kunnen dan twee verschillende maatregelen worden genomen. Als het maar om een betrekkelijke kleine hoeveelheid vervalsingen gaat, kunnen er onderling regelingen worden getroffen. Degenen die aansprakelijk worden gesteld, worden dan gevraagd hun valse produkten uit de handel te nemen en rectificaties te plaatsen. Lukt dat niet dan worden er gerechtelijke stappen ondernomen. Mocht de kwantiteit van de handel hoog liggen, dan zijn die stappen in ieder geval van toepassing. 'We hebben een speciale, justitionele afdeling die zich op deze zaken concentreert,' zegt Frédèric Rifon. 'Dat is heel gecompliceerd, want naast het talrijke plagiaat zijn er ook derde partijen die rechten van *Kuifje*-werk bezitten. Niemand heeft ze allemaal, behalve dan het recht van uitgave dat bij *Casterman* ligt. Maar de reden dat we ons met deze zaken zeer fanatiek bezighouden is om vervalsingen en plagiaat zo effectief mogelijk te bestrijden.'

MK

Het vierde neefje

Het Deense blad *Anders And & Co.* had het in oktober voor elkaar: plotseling dook naast Kwik, Kwek en Kwak een vierde neefje (Kwok? Kwuk?) van Donald Duck op.

Waar dit nieuwe broertje zo snel vandaan komt weet ook redacteur **Jesper Christiansen** niet precies. Hij schuift de schuld op de slechte feitenkennis

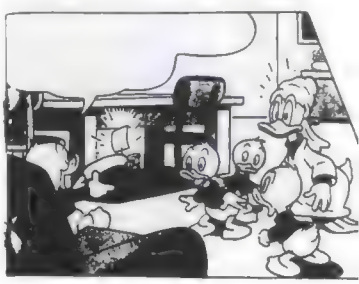

van een Zuidamerikaanse tekenaar, maar gaat voorbij aan het feit dat in 1984 ook al eens een vierde neefje voor het voetlicht trad. Met een beetje pech zal de geschiedenis van Duckstad opnieuw geschreven moeten worden.

AvO

Yrrah overleden

Op zaterdag 2 maart is in zijn woonplaats Amsterdam de bekende cartoonist **Harry Lammertink** overleden. Lammertink, die zijn werk immer signeerde met het pseudoniem **Yrrah** – zijn omgedraaide voornaam – werd 63 jaar.

Hij debuteerde in *Het Parool* in 1955 en tot zo'n jaar of drie geleden ver-

scheen er wekelijks een cartoon van hem in *Vrij Nederland*. Buitenlandse bladen als *Playboy*, *Lui*, *Punch*, *Esquire* en *Die Zeit* publiceerden eveneens regelmatig werk van hem.

Vaak waren de cartoons van Yrrah – die voornamelijk oorlog, onrecht, wanhoop en huwelijksleed tot onderwerp hadden – aanleiding voor klachten. Minister van justitie **Van Agt** diende bij voorbeeld in de zeventiger jaren een strafklacht in naar aanleiding van een tekening van een zwangere non met op de achtergrond Jezus. De cartoon wekte de suggestie dat Jezus de vrouw zwanger had gemaakt. De klacht heeft – vreemd genoeg – nooit tot een rechtszaak geleid.

Bron: ANP

Stripkrant

Op 14 maart is het eerste officiële nummer van *De Stripkrant* verschenen, een wekelijks nieuwsblad voor de striplieffebber. De redactie van de krant, een uitgave van Vedapress Uitgeverij uit Lelystad, besteedt aandacht aan de nieuwste comics en strips, brengt reportages, interviews en achtergrondartikelen en publiceert stripverhalen van Nederlandse striptekenaars. De scoop is overigens niet alleen gericht op strips, maar ook op

cartoons, films en video's. *De Stripkrant* telt 16 pagina's en wordt via abonnementen en losse verkoop verspreid. Een jaarabonnement (50 nummers) kost *f*125 (±Bfr.2500), een halfjaarabonnement (25 nummers) kost *f*64 (±Bfr.1280). De losse verkoopprijs is *f*2,50 (±Bfr.50). De losse verkoop geschiedt via stripwinkels en comiczaken, boekhandel en kiosken. De oplage van de krant is 10.000 exemplaren.

Ter kennismaking is een nulnummer uitgebracht. Daaruit blijkt dat de nadruk ligt op nieuws uit de comicwereld en berichten van uitgeverijen over albums die uitkomen. De toonzetting van de krant is populair-journalistiek. En zoals het een nieuwskrant betaamt, wordt er gewerkt met echte schreeuwerige koppen. Het opzetten van een wekelijks nieuwsblad over strips is een lovenswaardig initiatief en kan een aanvulling zijn op stripinformatiebladen als *Stripschrift* en *ZozoLala*. Of het nieuwsblad daadwerkelijk bestaansrecht heeft, zal afhangen van de kwaliteit van het nieuws en de mate van belangstelling van striplieffebbers. Vooral deze laatste factor is essentieel. De doelgroep is immers niet al te groot. Het is dan ook voor de redactie verstandig de nadruk te leggen op comics, manga's, video's, games enzovoort, terreinen die niet structureel door de Stripschrift en ZozoLala worden behandeld. Hier ligt wellicht een braakliggend lezersterrein. We zullen zien ...

Info: (+31) 0320-245334.

RS

Gummbah en literatuur

Dat het goed gaat met **Gummbah**, dat weten we. Hij staat in *Humo*, *Zone 5300* en *de Volkskrant*. Maar een mens wil méér. Zo kan het gebeuren dat de Tilburgse tekenaar, voluit **Gertjan van Leeuwen**, tegenwoordig ook literatuur illustreert. Zijn lokale stamkroeg *Cyclus* bracht ter gelegenheid van de jaarwisseling een literair boekwerkje uit, geschreven door **Martin Beversluis**. Deze jonge schrijver schijnt ook regelmatig aan (beide kanten van) de Cyclus-bar te zitten. Een cultureel kroegje, al met al.

Samen maakten Gummbah en Beversluis het boekje *Kleine kroniek van Stilte*. Het verhaal handelt over twee jongeren die met eigen vervoer – een krakkemikkige Nissan – hulpgoederen gaan afleveren bij een weeshuis in Tuzla. Beversluis zet een somber beeld neer van de situatie in Bosnië-Hercegovina. Het verhaal eindigt heel actueel met het vredesverdrag van Dayton. Gummbah illustreert het geheel met vier cryptische, enigszins abstracte tekeningen. Ze hadden niet

misstaan in het anti-oorlogsboek *Signed By War* van de Groningse Serviër **Moki**.

Voor Gummbah is dit overigens niet de eerste activiteit op het literaire vlak. Ook publiceerde hij een kort stuk proza in het Tilburgse literaire tijdschrift *Meelij & AFSCHUW*. Het draagt de titel *Brand* en behandelt een huiselijke binnenbrand op de van Gummbah bekende absurde wijze.

JM

Douwe Dabbert vertaald

Het zat al in de planning maar nu is het definitief: vanaf begin februari kan de Amerikaanse stripconsument de Nederlandse knapzakdrager Douwe Dabbert leren kennen. Of liever gezegd: *Danny Doodle*, want zo heet de creatie van **Piet Wijn** en **Thom Roep** in het Engels. De Amerikaanse uitgever Fantasy Flight Productions begint met het album *De verwende prinses*.

Vertaler is de in Nederland woonachtige **Dwight Decker**. Hij vond het een leuke uitdaging om te stoeien met de diverse hilarische namen in de oer-Hollandse stripreeks. 'De naam van Douwe werd me opgelegd door de uitgever, maar bij de vertaling van de overige namen kon ik mijn eigen fantasie gebruiken', aldus Decker. We verklappen vast één vondst: Ludo Lafhart werd Petronius Poltroon. Voor de anglicisten onder ons, zullen we maar zeggen.

Wie ook eens een woordje wil wisselen met Dwight Decker èn beschikking heeft over e-mail, kan hem (tezamen met talloze andere stripfanaten) vinden op de volgende mailinglijst: *strip-list@cwi.nl*. De techniek staat voor niets! Er zijn overigens nog veel meer mailinglijsten op stripgebied, dus inspecteer het Net nauwkeurig. *Comic Brother Is Watching You.*

JM

Nieuwe Nederlandse dagstrip in Telegraaf

Vanaf 24 april verschijnt een nieuwe dagstrip van Nederlandse makelij in *De Telegraaf*. **Minck Oosterveer** en **Willem Ritstier** leveren dan zes keer per week een strookje aan van hun strip *Zodiak*. De strip gaat over het stel Tom en Caren die ergens in Nederland stranden tijdens een autorit. Zij zoeken vervolgens een plek op waar ze kunnen schuilen voor het onweer en belanden op het landgoed Zodiak. Tom en Caren vallen daar in een schuur in een slaap. Wanneer Tom de volgende ochtend wakker wordt, merkt hij dat Caren is verdwenen. Hij gaat naar haar op zoek en komt erachter dat het landgoed in feite een continent is dat uit twaalf landen bestaat; elk land is een domein van de dierenriem (zodiak) waar de sfeer wordt bepaald door de kenmerken van het desbetreffende sterrenbeeld. Het eerste land dat Tom aandoet, is Libra (weegschaal), en *Libra*

is ook de titel van de eerste aflevering van Zodiak.

'Onze strip komt in de plaats van de *James Bond*-strip van **Horak**,' vertelt **Willem Ritstier**. 'Wij kregen een tip van iemand die vertelde dat *De Telegraaf* geïnteresseerd was in een nieuwe dagstrip waarbij de tekst onder de plaatjes moest komen. Minck en ik hebben toen twee versies gemaakt van Zodiak: één met de tekst onder de tekeningen en één met balloons. Wij zijn daarna naar de redactie van De Telegraaf gestapt en die zagen onze ideeën wel zitten. Binnen een dag was het beklonken. Gelukkig koos de redactie uiteindelijk voor de balloonversie, want dat ligt mij beter.'

RS

Vlaamse tekenaars

Uitgever **Patrick Mortier** vond het stil op het gebied van de informatieverstrekking over Vlaamse stripauteurs. Daarom heeft hij een reeks gestart van kleine handzame boekjes waarin per deel één stripmaker aan het grote publiek wordt voorgesteld. De serienaam is *De grote Vlaamse tekenaars*. Vier delen zijn inmiddels al verschenen – in zowel een harde- als een slappe-kafteditie – en de behandelde auteurs zijn **Merho**, **Hec Leemans**, **Rik Clément** en **Dirk Stallaert**.

Samen met Sofie Messeman maakte Mortier de licht verteerbare boekjes die zich in een half uur per deel laten uitlezen. 'Het was absoluut niet mijn doel om er wetenschappelijke werken van te maken,' legt Mortier uit op de achterkant van het eerste deel, 'maar een goed beeld te geven van wat tekenaars tot op heden zoal maakten, aangevuld met wat leuke randinfo.' Daarin is hij goed geslaagd. Met name de illustraties in de boekjes zijn soms zeer de moeite waard.

De serie *De grote Vlaamse tekenaars* wordt uitgebracht door Comic! Events.

HW

Small Press

Er is de laatste jaren nogal wat veranderd op het gebied van druk- en computer-techniek. Dit heeft er toe bijgedragen dat het stukken makkelijker en goedkoper is geworden om strips te drukken. Een explosie van stripbladen die in eigen beheer worden uitgegeven – vanwege hun beperkte oplage ook wel small press genoemd – is het gevolg.

Ongebonden aan commerciële belangen is de artistieke vrijheid het grootst. Dit blijkt zowel uit de vormgeving als in de onderwerpkeuze van de small-presspublikaties, die niet zelden vernieuwende en verrassende strips bevatten. Zo dachten de mensen van de *Bronzen Adhemar Stichting* er kennelijk ook over, want zij brachten het boek *Formaline* uit: 280 pagina's strips uit de internationale wereld van de small press. Hun bedoeling met dit boek is deze publikaties te promoten en voor een breder publiek toegankelijk te maken.

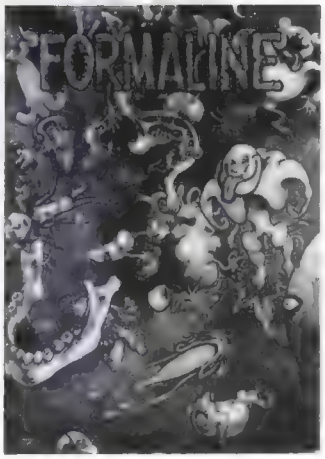

Het is inderdaad handzaam nou eindelijk eens een keer een lekker stevig kloek boek te hebben met een bonte verzameling aan strips die je normaal gesproken niet zo snel onder ogen krijgt. Helemaal makkelijk is een dergelijk boek voor mensen die doorgaans niet in small press 'zitten'. Zij kunnen middels dit boek een aardig beeld krijgen van die 'andere' stripwereld. Voor de striplezer die meer dan dat verlangt zal *Formaline* echter weinig te bieden hebben: er is geen redactionele visie, de strips lijken lukraak te zijn gekozen en zijn onvertaald in het boek afgedrukt. De Nederlandse strips van onder andere **Maaike Hartjes**, **Berend Jan Vonk** en **Gummbah** leveren wat dat betreft weinig problemen op, maar de Zuid-Afrikaanse of Kroatische bijdragen zijn voor de doorsnee lezer onbegrijpelijk.

Formaline is uitgevoerd in zwart/wit met een kleurencover. Het boek is ook verkrijgbaar op CD-ROM waarop als extraatje allerlei informatie over de verschillende stripauteurs staat. De prijs van zowel het boek als de CD-Rom is *f*27,50 / Bfr.495.

Info: Patersstraat 96, 2300 Turnhout, België.

HW

KinderNet krijgt stripblad

Elke morgen vanaf zeven uur is KinderNet op televisie. Zo,n 5,6 miljoen huishoudens (97% van het totaal aantal kabelhuishoudens) kunnen de uitzendingen ontvangen. Tijd voor een clubblad, zou je denken. En inderdaad, Semic Juniorpress brengt vanaf april het *KinderNet Clubblad* uit. Het blad verschijnt tien keer per jaar in een oplage van 20.000 exemplaren en is in de winkel te koop voor *f*3,95 / Bfr.80 (jaarabonnement: *f*30 / Bfr.600).

De hoofdfiguur van het KinderNet Clubblad is Kinno, de goedaardige hond die de tv-programma's presenteert. Zijn avonturen worden in stripvorm gepresenteerd; tekenaar is **Peter de Smet**. Ook staan er strips van *Boes* en *Dommel* in, series die op KinderNet als tekenfilms te zien zijn. **Marjolein Winkel**, onder andere bekend van allerlei stripscenario's

voor *Tina*, schrijft voor elk nummer een kort verhaal rond een groepje kinderen en hun geheime club. Verder besteedt het blad aandacht aan de eigen tv-programma's en ontbreken de pagina's met knutsels, puzzels, moppen, brieven, boekennieuws enzovoort niet. Ook wordt in het KinderNet Clubblad informatie opgenomen over films, video's en cd's.

RS

Segrelles signeert

Van 28 tot en met 30 maart brengt de Spaanse tekenaar **Vicente Segrelles** een bezoek aan Nederland. Aanleiding is het verschijnen van *Het jaar 1000*, het achtste album van *De huurling*. Uitgeverij Arboris heeft – in samenwerking met de stripwinkels Atomik, Yendor en De Jacobijn – drie signeersessies georganiseerd, te weten: op 28 maart bij stripwinkel Atomik, Wyckerbrugstraat 59 in Maastricht, op 29 maart bij stripwinkel Yendor, Korte Hoogstraat 16 in Rotterdam en op 30 maart bij stripwinkel De Jacobijn, Jacobijnestraat 8-10 in Haarlem.

Het jaar 1000 verschijnt in slappe kaft (*f*9,95 / Bfr.199) en harde kaft (*f*19,95 / Bfr.399) en er wordt een luxe editie uitgebracht op het formaat van de originele tekeningen (*f*128 / Bfr.2560). Daarnaast heeft Arboris

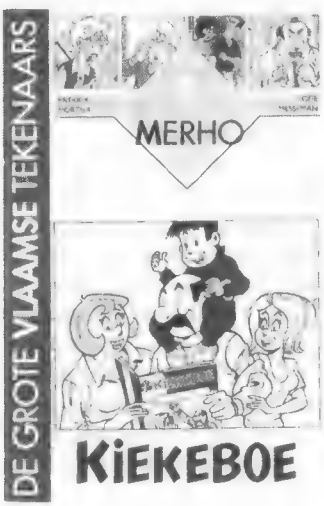

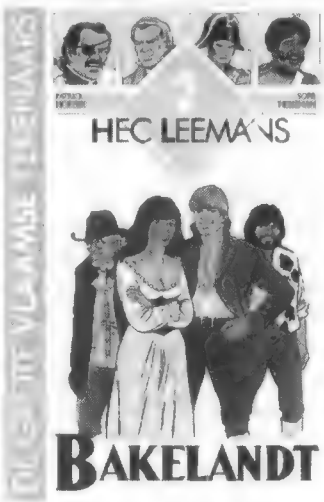

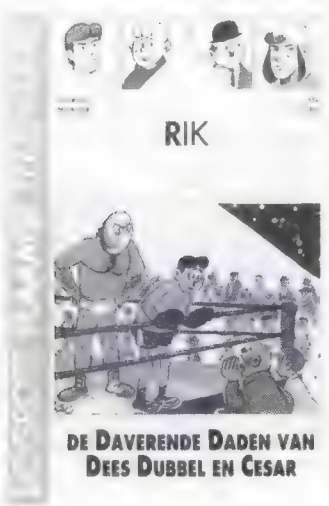

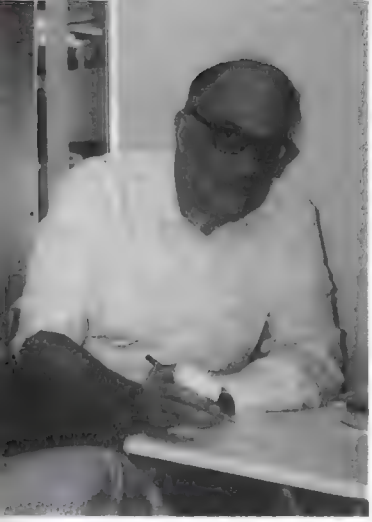

speciale signeersessie-albums gemaakt die tijdens het bezoek van Segrelles in de desbetreffende stripwinkels verkrijgbaar zijn. Het gaat om slappe-kaftalbums met een Huurling-tekening op het schutblad inclusief naamsvermelding van de winkel waarin de signeersessie plaatsvindt, plus een los ingestoken Huurling-tekening. En er is een luxe-variant: een harde-kaftalbum met een kunstlinnen omslag, een stofomslag, een schutblad dat aan de ene kant bedrukt is met een fullcolour-tekening van Segrelles en aan andere kant een Huurling-tekening met een naamsvermelding van de winkel waar Segrelles signeert, plus de los ingestoken Huurling-tekening. De kunstlinnen omslag is ook nog in drie verschillende kleuren uitgevoerd: iedere winkel heeft zijn eigen kleurenversie.

Voor wie *De huurling* nog niet kent: Segrelles startte deze strip in 1980 in het tijdschrift *Cimoc*. Het is een heroic-fantasy-stripserie die het vooral van het grafische kleurenwerk moet hebben. Voor het nieuwe album heeft Segrelles zich laten inspireren door het vroegere bijgeloof dat het jaar 1000 het einde van de wereld zou inluiden. Voor de wereld van de huurling lijkt het erop dat dit bijgeloof toch op feiten berust. De geleerden van de krater hebben namelijk vastgesteld dat één van de zusterplaneten in het zonnestelsel door een komeet van baan is veranderd en over drie jaar, in het jaar 1000, frontaal de wereld van de huurling zal treffen. Daar moet dus wat aan worden gedaan, in de loop van het verhaal.

RS

Beurzen

De lange koude winter is voorbij, dus het weer wordt stukken aangenamer voor beursbezoek en andere uitstapjes. Bij deze een rijtje met stripevenementen die in de nabije toekomst plaatsvinden en de dingen die er te beleven zijn.

Allereerst is op 8 april de achtste Delftse stripdag. Deze wordt georganiseerd door zalencentrum Delftstede en stripboekhandel Bul Super. Er is een expositie met werk van de deelnemers van een tekenwedstrijd, 250 meter tafels voor de ruilbeurs en een grote veiling met strips en aanverwante zaken. Daarnaast zijn er twee feestelijke uitreikingen. In de eerste plaats van de hoofdprijs van de al eerder genoemde tekenwedstrijd. De andere uitreiking is die van de Gouden Balloon voor iemand die zich verdienstelijk heeft gemaakt voor het beeldverhaal in Nederland. Aanwezige striptekenaars in Delft zijn **Marnix Rueb**, **Mr. Jesse van Muylwijck** en **Robert van der Kroft**. De Delftse stripbeurs begint om 10 uur en is te vinden in zalencentrum Delftstede, Phoenixstraat 66 in Delft. De toegangsprijs is *f*5 (Bfr.100) voor volwassenen en *f*2,50 (Bfr.50) voor kinderen. Info: (+31) 015-2135571/ 2126097.

Op 18 mei is Dén Bosch aan de beurt. Daar vindt dan in de Brabanthallen van 10 tot 17 uur de vierde grote stripbeurs plaats. Er zijn meer dan vijftig stands en er is een aantal signerende tekenaars. Ook is er een stripveiling met meer dan 60 kavels. Bijzonderheden op de grote stripbeurs van 's-Hertogenbosch zijn een kleine tentoonstelling van het werk van **Steven de Rie** en een speciale presentatie van Uitgeverij RDH. Dit alles is toegankelijk voor het schappelijke bedrag van *f*2,50 (Bfr.50). Kinderen mogen onder begeleiding gratis naar binnen. Bovendien kunnen zij een cadeautje verwachten van de organisatie. Info: (+31) 040-2521009.

Eén dag na de beurs in Den Bosch is er van alles te beleven in Eindhoven. Voor de dertiende keer is dat de stripbeurs die vorig jaar al 430 meter aan tafels telde. Dit jaar wordt die lengte waarschijnlijk opgevoerd. De organisatie verwacht een heleboel inschrijvingen voor die standruimte en moet daarom noodgedwongen de regel vol-is-vol doorvoeren. Wilt u ruimte, bel dan snel met L.M.A. Donders, (+31) 04130-82706 (tijdens kantooruren). Het publiek is welkom vanaf 10 uur op 19 mei op de Kunstijsbaan in Eindhoven. Veel plezier!

HW

Friese Bommel en Rob

Opnieuw is er een Friestalige Bommel verschenen. Het gaat dit keer om *It kukel* (Het kukel) en het is het vierde deel uit de geplande reeks van tien Friestalige Bommel-verhalen. Eerder verschenen al *De oare wrâld*, *It kwea each* en *De Boppebazen*. Het verhaal is vertaald door **Harke Bremer** en **Jarich Hoekstra**.

It kukel verscheen vorig jaar als dagstrip in de Leeuwarder Courant. Het boek ligt in een beperkte oplage van 900 stuks in de boekhandels in Friesland. De prijs is *f*24,95 / Bfr.599. Tevens is er een luxe editie uitgebracht in een oplage van 100 exemplaren voor de prijs van *f*125 / Bfr.2500.

Uitgeverij Le Chat Mort brengt ook nog voor de zomer het eerste boek uit een serie van tien over *De avonturen van Kapitein Rob* in het Fries uit. Deze reeks sluit aan bij de dagstrips die in *Het Friesch Dagblad* staan, en de Kapitein Rob-heruitgaven van uitgeverij De Vrijheid. *De aventoeren fan kaptein Rob* worden eveneens vertaald door Bremer en Hoekstra.

RS

100 jaar strips

In 1895 tekende **Richard F. Outcault** in de *New York World* van krantenmagnaat **Joseph Pulitzer** een reeks illustraties met de titel At *the circus in Hogan's Alley*. Eén van de hoofdfiguren was een merkwaardig geel mannetje dat later bekend zou worden als *The yellow kid*. Velen zien in deze verschijning de allereerste moderne strip. Het Belgisch Centrum van het Beeldverhaal ook, want zij viert middels een grote tentoonstelling het eerste eeuwfeest van het hedendaagse stripverhaal.

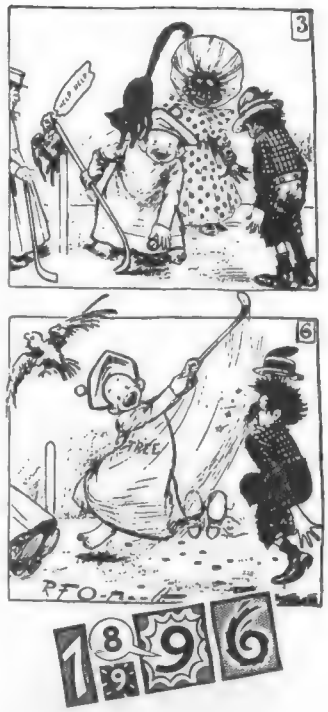

Voor de organisatie van deze tentoonstelling deed het BCB een beroep op tekenaar/scenarist **Brian Walker**, zoon van de beroemde **Mort Walker**. Hij is docent stripkunst en één van de mede-oprichters van *The Museum of Cartoon Art* in Rye Brook (New York). Walker wist voor het BCB zijn hand te leggen op oude documenten, originele pagina's, schetsen en speelgoed. Dit maakt de tentoonstelling tot een unieke kans om origineel werk te zien van onder andere *Little Nemo*, *Dick Tracy*, *Popeye*, *Peanuts* en *Calvin and Hobbes*.

De expositie *100 Years of American Comics* is tot 7 april van 10 tot 18 uur te bezichtigen in het Belgisch Centrum van het Beeldverhaal aan de Zandstraat 20 te Brussel. Dit kan op iedere dag, behalve op maandag, want dan is het BCB gesloten. Info: (+32) 02-2191980.

HW

Pas op voor Max!

In *Hitkrant* staat de nieuwe strip *Max!*, van **Michel Nadorp** (tekeningen) en *Frans Hasselaar* (tekst). Beiden werken ook voor *Donald Duck*, Nadorp als tekenaar en Hasselaar als chef tekenafdeling.

Max! is een gagstrip over het onbeschofte opdondertje Max en zijn enige gabber Alfons. Max is irritant, grof en driftig; Alfons is wat laconieker. Nadorp en Hasselaar zijn met het concept van deze strip spontaan langs een aantal bladen gegaan. *Hitkrant* zag plaatsing ervan wel zitten, waarna het concept verder werd uitgewerkt. Inmiddels zijn acht strookjes klaar. De strip wordt overigens voorlopig gesponsord door de Stichting Februari '41. Daar is een reden voor, maar daar

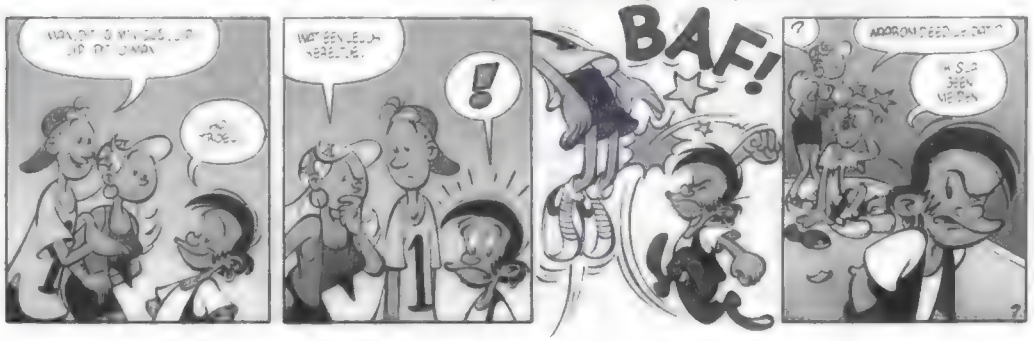

moeten de Hitkrant-lezers zelf zien achter te komen, zo stelt de redactie van Hitkrant.

RS

Chris Ware

De Amerikaanse tekenaar/artiest **Chris Ware** was op 12 januari op bezoek in Nederland. Hij opende daar zijn tentoonstelling bij stripwinkel *Lambiek* in Amsterdam. Zijn werk wordt gekenmerkt door een overheersende antieke stijl. Elementen uit oude *Mickey Mouse*- en *Felix the Cat*-filmpjes, jaren '30-comics, **Jules Verne**- en **Hergé**-verhalen, illustraties en houtsneden uit de vorige eeuw, gesierd door kitscherige ornamenten en ouderwetse vormgeving vieren hoogtij. Chris Ware's bekendste scheppingen zijn de *Tin Man* en *Jimmy Corrigan, the smartest kid on earth*. Ook heeft hij nutteloze, maar amusante apparaten vervaardigd die wat weg hebben van toverlantaarns en duveltjes uit doosjes. De tentoonstelling loopt inmiddels niet meer, maar belangstellenden kunnen altijd even contact op nemen met stripwinkel Lambiek, (+31) 020-6267543. Daar zijn zijn albums ook via import te krijgen.

MK

Latijnse Bommel

De Bezige Bij zag het niet zitten, een Latijnse uitgave van een *Bommel*-verhaal. Dan doen wij het wel, was de reactie van **Hans Matla** van uitgeverij Panda. En met succes. Van *De Thoma Fele nec non et de larva Bommelsteiniana* is al ruim driekwart van de oplage van 1000 exemplaren verkocht. Het gaat om een Latijnse bewerking van het Bommel-verhaal *Tom Poes en het spook van Bommelstein*. De vertaler is **K.H.E. Schutter**, classicus en oud-rector van het Stedelijk Gymnasium in Nijmegen. Hij heeft gezorgd voor veel inventieve vertalingen van namen, uitdrukkingen en dergelijke, waarvan classici kunnen smullen. Daarnaast heeft Schutter nog een fraaie vondst bedacht voor de presentatie van markies De Canteclaer en zijn neef De Futile. Waar beide edellieden in de Nederlandse Bommel-verhalen zich nog wel eens in het chique Frans plachten uit te drukken, spreken De

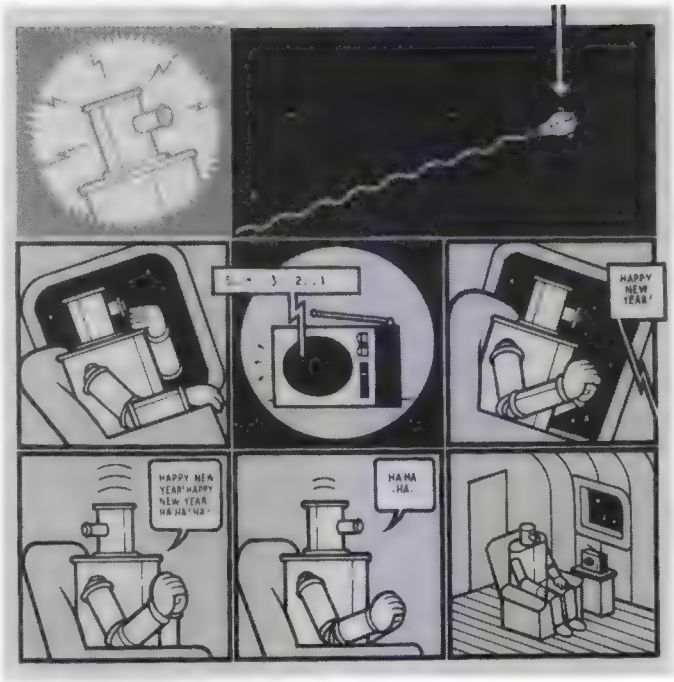

Cantoclarius en De Futilius hier een mondje Grieks, een taal die de Romeinse elite beheerste.

Larva Bommelsteiniana is een mooi vormgegeven boekwerkje van LXXX pagina's, inclusief vocabularium (ISBN 90-6438-118-6). Het is te verkrijgen door *f* 52,50 (±Bfr. 1050) over te maken op postbankrekening 4309900, of bankrekening 225807092, ten name van Panda, Den Haag.

RS/De Volkskrant

Strips ontwikkelen

Platinum Entertainment is de onderneming van **Ervin Rustemagic** die zich richt op de ontwikkeling van nieuwe en bestaande strips naar live-actionfilms en televisieseries. In Californië werkt het bedrijf zo al onder andere aan *Jeremiah* van **Hermann**, *Abraham Stone* van **Joe Kubert** en *Storm* van **Martin Lodewijk** en **Don Lawrence**. Nu wil Platinum Entertainment naast deze reeds genoemde, nog meer strips geschikt maken voor tv, merchandising, multimedia en film. Daarom nodigt Rustemagic alle stripmakers, uitgevers en rechthebbenden uit om hun (on)gepubliceerde werk in te sturen. Daarnaast wil hij graag een korte beschrijving van het ingestuurde verhaal op maximaal één A4-tje. Het adres is: SAF B.V./Platinum, Krommedijk 4, 7004 HH Doetinchem. Telefoon: (+31) 0314-335789.

HW

Tekenaars in Raster

Nummer 72 van *Raster*, het literaire tijdschrift van De Bezige Bij, is vrijwel geheel gewijd aan het thema Tekenen. De bijdragen gaan voornamelijk over schilder-tekenaars en illustratoren van abstract werk, zoals **Jan Andriesse**, **Gianfranco Baruchello**, **Willem den Ouden**, **Jan van Toorn** en **Franciszka Themeison**. De *Stripschrift*-lezer is waarschijnlijk het meest geïnteresseerd in de artikelen over **George Grosz** en **Benoît**. Grosz is vooral bekend om zijn politiek geladen tekeningen over de Weimartijd. **Cyrille Offermans** legt in zijn beschouwing over Grosz verbanden tussen het leven en het werk van deze geagiteerde kunstenaar. Carel Peeters probeert in zijn artikel over Benoît de vervreemdende, subtiele humor van deze Belgische tekenaar te doorgronden. Raster 72 kost *f*25 / Bfr.495 (ISBN 90-234-1391-1).

RS

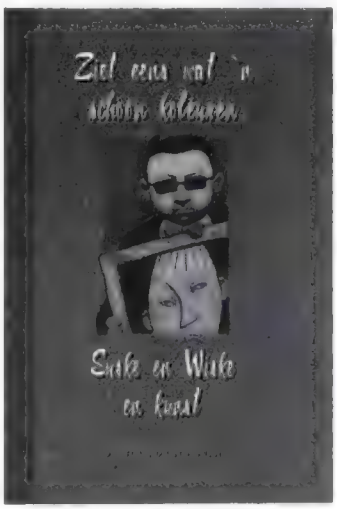

Catalogus Suske en Wiske

In De Warande in Turnhout liep in december van het afgelopen jaar de alleraardigste tentoonstelling *Ziet eens wat 'n schoon koleuren. Suske en Wiske en kunst*. Diverse kunstenaars exposeerden hier werk waarin invloeden van of verwijzingen naar Suske en Wiske en andere creaties van Vandersteen te ontdekken vielen. In de gelijknamige catalogus (*f*39,50 / Bfr.695) – een ongebruikelijke kunstzinnige uitgave van Standaard – staat een aantal korte achtergrondartikelen. Zo behandelt **Peter van Hooydonck** de favoriete schilders van **Vandersteen** en **Geerts**, al komt laatstgenoemde er wel erg bekaaid af met welgeteld één alinea. Verder speurt

EPPO
SUPERSTRIP
SPECIAALZAAK

Kleine Berg 33
5611 JS Eindhoven
040 - 2441882

Stripwinkel Sjors (Scheffersplein 1, 3311 EJ Dordrecht, 078 6142012)
Sjors + (Comic Gadgets, Gimmicks and Gags, Voorstraat 313, Dordrecht, 078 6310800)

Ronald Grossey naar Suske en Wiske-elementen in het werk van Nederlandstalige schrijvers en belicht **Benno Barnard** de taalrijkdom in het oeuvre van Vandersteen. De belangrijkste bijdrage is van **Johan Pas** over de invloeden van Suske en Wiske in de hedendaagse Belgische kunst, omdat het aansluit bij de tentoonstelling.

RS

Lespakket animatie voor basisonderwijs

Cartoon Network is het onderdeel van Turner Broadcasting dat veertien uur per dag cartoonprogramma's uitzendt via de kabel en de satelliet. Om kinderen wegwijs te maken in de totstandkomingsproces van een animatiefilm en om de band met deze doelgroep te versterken heeft Cartoon Network samen met **Hanna Barbera** een lespakket over animatie opgezet. Dit pakket, *Animated Projects for the Classroom* geheten, is vanaf vorig jaar op scholen in Engeland in gebruik. Dit jaar is er ook een Nederlandse versie verschenen die gratis naar 1500 basisscholen is gestuurd. Aan de hand van Yogi Bear, Scooby Doo, The Flintstones en andere figuren uit de Hanna-Barbera-studio's leren kinderen van 7 tot en met 11 jaar wat tekenfilm is.

Het Animatie Project bestaat uit 28 werkbladen, aanvullende informatie voor de leerkrachten en een uitnodiging om mee te doen aan een animatiewedstrijd voor scholen. Al spelenderwijs, met veel voorbeelden en oefeningen, krijgen de leerlingen inzicht in de animatiewereld. Zij leren wat animatie is, welke cartoonfiguren er zoal bestaan, welke technieken gebruikt worden, wat voor overeenkomsten tussen het menselijk oog en de camera bestaan en hoe ideeën omgezet kunnen worden in animatie. Ze krijgen bij voorbeeld opdrachten om een script en een storyboard samen te stellen, een model van Yogi Bear te kleien of een tekening met schaduweffecten te maken.

Volgens Cartoon Network is het project ontwikkeld in nauwe samenwerking met onderwijzers en pedagogen en voldoet het pakket volledig aan de eisen van het Nederlandse onderwijsprogramma. Sommige instanties, waaronder De Consumentenbond, beschouwen dit soort gesponsorde lespakketten evenwel als een bedreiging voor het geven van onafhankelijk onderwijs. Cartoon Network ontkent echter dat er commerciële belangen meespelen. Het gaat het televisiestation om de educatieve meerwaarde van het pakket. Scholen krijgen een nieuw instrument aangereikt waarmee vaardigheden bij kinderen op het gebied van tekenen en taal kunnen worden ontwikkeld, vindt Cartoon Network.

RS/Het Parool

Beste lezer,

In mei verschijnt - na jaren van voorbereiding - de **Marten Toonder**-special van *Stripschrift*. Dit nummer telt minimaal 68 pagina's, kost in de winkel *f* 14,95 / Bfr.320, maar is voor onze abonnees gewoon één van de tien nummers van de lopende jaargang. Abonnees hebben nu eenmaal een streepje voor. (In de maand april zal er geen Stripschrift verschijnen. Het eerstvolgende reguliere nummer is dat van de maand juni.)

In de **Marten Toonder**-special zijn onder andere de volgende items opgenomen:

- een tweegesprek tussen **Dick Matena** en **Marten Toonder** over de Toonder Studio's en meer ...
- een niet eerder gepubliceerd interview met **Phiny Dick**
- een vraaggesprek met **Seth Gaaikema** over zijn liefde voor de Bommelstrip
- een niet eerder gepubliceerd artikel van **Jan-Gerhard Toonder** over de samenwerking met zijn broer
- herinneringen van een aantal oud-studiomedewerkers

Het nummer wordt uitgebreid geïllustreerd, ook met nog niet eerder gepubliceerd materiaal.

Voor de èchte verzamelaar verschijnt er een *luxe* editie met *harde kaft* in *beperkte, genummerde* oplage. Deze editie zal niet in de (strip)boekhandel verkrijgbaar zijn, maar is alleen te bestellen door *vóór 24 april 1996 f*49.95 (inclusief verzendkosten) over te maken op girorekening 209948 ten name van Stripschrift, Amsterdam of Bfr.999 over te maken op bankrekening 721-520.62.74-81 ten name van Het Stripschap, Turnhout o.v.v. Luxe Toonder-special.

De aanvragen zullen in volgorde van betaling worden verwerkt, en op=op! Het boek wordt u zo spoedig mogelijk na verschijnen in een hardkartonnen omslag toegezonden.

Grote verwachtingen

'Dus ik mag je verzoek om je scriptie over relatieproblemen deze maal te refereren aan de chaostheorie niet zien als een nieuwe poging om het inleveren uit te stellen.' Dat zegt een universitair docente tegen een zichtbaar overwerkte studente in een cartoon van **Kees Willemen**. Ter gelegenheid van het twaalfeneenhalf jarig bestaan van de studentenvakbond LSVb is door uitgeverij Xeno een boekje met zesendertig zwart/wit-cartoons van Willemen uitgegeven. De titel is *Gróte verwachtingen. Academische perikelen van alledag* (ISBN 90-6208-128-2). In zijn spotprenten

neemt Willemen studiefinanciering, prestatiebeurs, kwaliteit en studeerbaarheid op de korrel. Zeer herkenbaar voor iedereen die studeert of gestudeerd heeft. Willemen kent het universitaire wereldje want hij maakt al sinds eind jaren zestig cartoons voor diverse universiteitsbladen. Daarnaast tekent hij voor *Humanitas* en *Vluchtelingenwerk*. Onder de titel *Voer voor xenofoben* verscheen onlangs eveneens bij Xeno een boekje met cartoons over angst voor vreemdelingen.

Info: Postbus 1514, 9701 BM Groningen.

TB

"Fantasia"

Grote collectie strips

Ruim assortiment antiquariaat

Groot aanbod strippposters en zeefdrukken

Gelderlandplein 203
1082 LW Amsterdam
020-6443261

KBU UITGEVERS BV
is gespecialiseerd in de produktie van illustratieve 'visuals' voor uitgebreide toepassingen. Om aan de groeiende vraag te voldoen is zij op zoek naar

ILLUSTRATOREN

die free-lance opdrachten kunnen uitvoeren welke uiteenlopen van cartoons en losse illustraties tot complete beeldverhalen.

Geïnteresseerden kunnen met meezending van representatief voorbeeldmateriaal schriftelijk reageren.

K B U UITGEVERS BV

Postbus 24, 5060 AA Oisterwijk,
t.a.v. Bernadette van de Klooster

STRIP & TIJDSCHRIFTENHANDEL
NOORD

GESPECIALISEERD
IN US COMICS EN
TWEEDEHANDSSTRIPS
INKOOP EN VERKOOP

ROTTERDAM

Tekenmanifestatie

Tot 14 april worden in diverse musea en galerieën in Rotterdam in het kader van de *Tekenmanifestatie* allerlei tekeningen geëxposeerd. De Kunst Kelder doet daar ook aan mee en wel in samenwerking met het tijdschrift *Zone 5300*. Tot en met 18 april hangen er strips en autonoom werk van **Luuk Bode**, **Matthias Giessen**, **Robert van der Kroft** en **Jeroen de Leijer**. De Kunst Kelder is geopend van woensdag tot en met zondag tussen 12.30 en 18.30 uur.

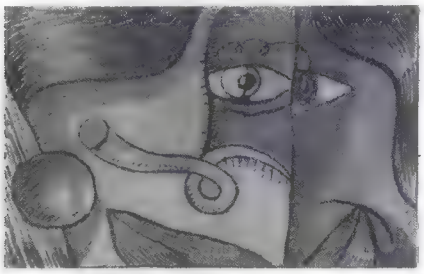

Matthias Giesen

Info: Witte de Withstraat 19a, 3012 BL Rotterdam, (+31) 010-2130665.

HW

Jommeke als pornoster

Hete avonturen en *Erop of eronder*, twee titels van porno-Jommekes, die in een aantal Belgische zogenaamde 'erotheken' over de toog gaan. Het lijdt geen twijfel: cover, pagina-indeling en karakteruitbeelding zijn identiek overgenomen uit **Jef Nys**' succesreeks *Jommeke*. Nys vindt het vreselijk. Hij heeft er niets mee te maken en wil dat de albums zo vlug mogelijk van de markt verdwijnen. Jef Nys vierde onlangs nog zijn jubileum vanwege 40 jaar Jommeke. Er zijn inmiddels 40 miljoen strips van de vlaskop in Vlaanderen en Nederland verkocht. En nu probeert één of andere onverlaat een graantje van die markt mee te pikken. Wat Nys het meest kwetst is het feit dat het hier om kinderporno gaat. Verder bestaat het gevaar dat kinderen deze strips in handen krijgen omdat de figuren zo goed lijken op die uit de originele album. Ze lijken er niet alleen op, ze zijn het gewoon. En het zijn vooral decors uit de oudere verhalen die zijn overgenomen, zoals bij voorbeeld uit *De heksenjacht*. Welk een beeld moet zo'n kind krijgen wanneer het zijn stripidool plots allerlei seks ziet bedrijven met andere nevenfiguurtjes. Nys heeft daarom de jacht ingezet op de auteurs en vraagt een schadevergoeding vanwege schending van het auteursrecht en een

verbod op verdere verspreiding. Samen met uitgeverij Het Volk is de Antwerpse tekenaar eigenaar van de titel voor nog zeventig jaar.

JW

Jerry Siegel overleden

Zondag 28 januari van dit jaar overleed op 82-jarige leeftijd in Los Angeles **Jerry Siegel**, de vader van *Superman*. Uitgaande van de theorie dat schrijvers van een stripheld de vader zijn en tekenaars de moeder. Tekenaar en mede-schepper **Joe Shuster** was een aantal jaar geleden al overleden.

Op de middelbare school ontmoetten Siegel en Shuster elkaar en in 1933 bedachten ze al de held die hen beroemd zou maken, Superman. Zijn eerste avontuur beleefde hij in het derde nummer van een gestencild science-fictionblaadje dat de twee schoolvrienden zelf maakten. In dat eerste geïllustreerde verhaal was Superman nog een schurk en zo kaal als Lex Luthor later zou zijn, een angstdroom van twee Joodse jongens die gehoord hadden van **Hitler** en **Nietzche**. Maar al snel besloten ze dat de Superman hun held moest worden en ze maakten er een krantenstrip van, in de hoop daarmee in dat allerheiligste der strippantheons te komen. Maar niemand wilde er iets van weten. De vier jaar daarna verdienden de twee vrienden hun geld met het maken van minder interessante strips in de net opkomende comic-industrie. Ze werkte vooral veel voor de uitgeverij die later DC zou gaan heten. Toen redacteur **Vin Sullivan** snel iets nodig had om het nieuwe tijdschrift *Action Comics* te vullen, stuurde krantenstripredacteur **Sheldon Mayer** de Superman-proef op, omdat Sullivan Siegel en Shuster kende en ze de krantenstrip snel om zouden kunnen bouwen tot comicformaat. En daar-

Flitsen

De actie Een heer verdient brons **verloopt voorspoedig. Nu al is bekend dat op 24 mei 1997 het nieuwe Bommel-beeld in Den Bommel wordt onthuld. Ter gelegenheid daarvan componeren de drum- en fanfare-orkesten** Harpe Davids **uit Schiedam en** E.M.M. **uit Den Bommel het muziekstuk** De Bommelfanfare. ★ **Het is uit tussen Superman en Lois Lane. In de** Superman-**afleveringen die nu in de V.S. verschijnen heeft Lois er een punt achter gezet. Ze is het zat om altijd op de tweede plaats te komen. Net als bij de dood van Superman heeft de verbreking van de verloving tussen Lois en Clark een geweldige hype in de V.S. veroorzaakt.** ★ **Haalde** Euro Disney **in 94/95 voor het eerst winst, in het eerste kwartaal (oktober-december) van het boekjaar 95/96 is wederom verlies geleden: 18,7 miljoen gulden. Al worden de verliezen wel steeds kleiner in vergelijking met voorgaande jaren.** ★ **Daarentegen heeft moedermaatschappij** *Walt Disney Company* **in het eerste kwartaal van 95/96 zowel een winst- als een omzet-record geboekt. De omzet steeg naar 3,82 miljard dollar, en de winst naar 49 miljoen dollar. Vooral** Pocahontas **en de videoverkoop van** The Lion King **waren kassuccessen.** ★ **De 42nd Street in Manhattan stond tot voor kort bekend als het riool van New York. Een groep investeerders met Disney aan het hoofd wil er echter een swingend uitgaansoord van maken. Zo steekt Disney 34 miljoen gulden in de ombouw van het theater New Amsterdam tot een familietheater voor Disney-produkties.** ★ **Cartoontekenaar** *Chuck Jones* **krijgt op 25 maart een ere-Oscar van de Academy of Motion Picture Arts en Sciences. De 83-jarige Jones is de (mede-) bedenker van figuren als Bugs Bunny, Daffy Duck, Wile E. Coyote, Pepe LePew, Road Runner en Elmer Fudd.** ★ **Uitgeverij Casterman heeft verrassend nieuws: als alles naar wens verloopt gaat zij het tijdschrift** (A suivre) **opnieuw in een Nederlandse vertaling uitbrengen. De redactionele aanpak is wel veranderd: voortaan bevat de vertaalde editie strips uit** (A suivre) **die niet (!) in Nederland in boekvorm zullen verschijnen. Naar verwachting zal het eerste nummer uitkomen tijdens de Haarlemse Stripdagen.** ★ **Ander goed nieuws is dat Casterman zijn koers weer heeft veranderd. Eindelijk worden er weer meer strips op de Nederlandse markt gegooid. Voor dit voorjaar staan onder meer de volgende albums op stapel:** De reis van G. Mastorna (*Manara/Fellini*), De tanden van de haai (*Boucq*), De duistere steden: Het scheve kind (*Schuiten/Peeters*), Bitume: De redder van La Linea (*Constant/Vandam*), De man die niet meer schreef (*Sokal*), Brieven van overzee (*Warnauts/Raives*), Fort Wheeling 1 en 2 (*Pratt*), Nathalie 1 en 2 (*Salma*) **en** Salto's van het grauw (*Prado*). **Ook verschijnen nieuwe delen van** Kobe de Koe (*De Moor/Desberg*), De Kat (*Geluck*), Anita Bomba (*Cromwell/Gratien*), Flopsy (*Taymans/Di Giorgio*), Margo en Oscar Pluis (*De Brab/Zidrou/Falzar*) **en** De avonturen van Charlotte (*Taymans/Miel*). ★ **Het allernieuwste** Lucky Luke-**verhaal wordt plotseling weer voorgepubliceerd in** SjoSji. **De redactie kreeg de garantie dat het album pas zal verschijnen nadat de strip compleet is geplaatst in het tijdschrift. Het scenario komt ditmaal van** *Yann* **en** *Léturgie*. ★ **Junior Press geeft de niet verfilmde avonturen van** Star Trek: The Next Generation **uit. De strip telt 48 pagina's per deeltje en zal tien keer per jaar met afgeronde verhalen gaan verschijnen.** ★ **Onderhandelingen van dezelfde uitgeverij over een Nederlandse publikatie van de strip** Spawn **duren voort.** ★ **Op 14 mei zullen bij de PTT 2** Bommel-**postzegels verschijnen. De zegels zullen alleen verkrijgbaar zijn in blokjes van 2 verschillende zegels (70 en 80 cent). De oplage is vastgesteld op 14 miljoen blokjes.** ★ **Gesignaleerd:** Mesaventures de Tintin, **een helder boekwerkje waarin je attent wordt gemaakt op zo'n 173 valse** Kuifje-**albums, al-dan-niet parodieën vol seks of politiek. De erven** Hergé **kunnen tevreden zijn.** ★ *Dirk Stallaert* **stopt met het tekenen van de strip** Nino. **Veel van zijn tijd gaat zitten in het assisteren van** Marc Sleen **bij het maken van** Nero. **Zowel hijzelf als uitgeverij Lombard vonden de perioden tussen twee** Nino-**albums onaanvaardbaar groot.** *Hec Leemans* **wil door, 'al moet ik alles zelf doen!'.** ★ **Tom & Jerry zullen in Koeweit islamitisch worden. Middels de tekenfilm** De reis van Salam **zal de 'diabolische' Westerse invloed een halt kunnen worden toegeroepen.**

mee was Superman geboren, de eerste echte superheld, die een industrie op de been hielp en vormde als geen ander. De populariteit van de strip leidde tot een eveneens zeer succesvolle radio-serie (verantwoordelijk voor vaste Superman-gegevens als Jimmy Olson, kryptoniet en de kreet: 'It's a bird ... it's a plane ... no, it's Superman!') een krantenstrip, films, televisie en uiteindelijk een wereldwijde bekendheid. Vandaag de dag kan de Übermensch van Siegel en Shuster in één adem genoemd worden met Robin Hood, Sherlock Holmes en andere culturele iconen.

Erg rijk zijn Siegel en Shuster er niet van geworden. Tenminste, niet zo rijk als de eigenaar van de strip: de uitgeverij. Zoals gebruikelijk in die tijd verkochten de twee vrienden de rechten van hun creatie aan de uitgeverij. In ruil daarvoor kregen ze een goed betaalde baan en mochten ze zich uitgebreid bemoeien met de marketing van hun held. Maar toen Siegel in 1947 een proces tegen DC verloor om een groter deel van de winst over te houden, konden ze niet meer terug. Er volgden jaren, waarin Siegel en Shuster van alles probeerde om voor de tweede keer de bliksem in te laten slaan, maar dat gebeurde niet.

Hoewel ze af en toe terugkeerden om aan hun eigen held te werken, groeide bij Jerry Siegel de verbittering. Shuster en hij hadden geen pensioen en alles wat ze eventueel ooit verdiend hadden aan Clark Kent, was nu op. **Rick Veitch**, die onlangs de kortlopende serie *The Maximortal* maakte over de schepping van een Amerikaanse superheld waarvoor de uitbuiting van Siegel en Shuster model stond, laat één van zijn hoofdpersonen op het dak van de wolkenkrabber klimmen, waarin de uitgeverij is gevestigd die hem bestolen heeft. Hij heeft het pak van zijn held aan en dreigt naar beneden te springen als ze hem geen pensioen geven. Dan hebben ze alle publiciteit die ze willen. In een recent interview zegt Veitch dat hij gehoord heeft dat Siegel hiermee dreigde als hij een borrel teveel op had, maar hij heeft het in ieder geval nooit gedaan.

DC besloot de twee scheppers van hun grootste kostwinner aan het eind van hun leven toch een klein pensioen te geven. Dit gebeurde onder druk van veel tekenaars, maar vooral toenmalige gigant **Neal Adams**. Waarschijnlijk hebben de heren toen ook een contract gesloten, dat ze nooit meer iets slechts over DC zouden zeggen, want daarna is er geen onvertogen woord meer gevallen.

Hoe het ook zij, het blijft een feit dat over honderd jaar de namen van Superman en waarschijnlijk ook die van DC nog steeds bekend zullen zijn bij de lezers. Maar aan de namen van Supermans scheppers zullen ze altijd herinnerd moeten worden.

Nog één keer dus: Jerry Siegel en Joe Shuster.

GA

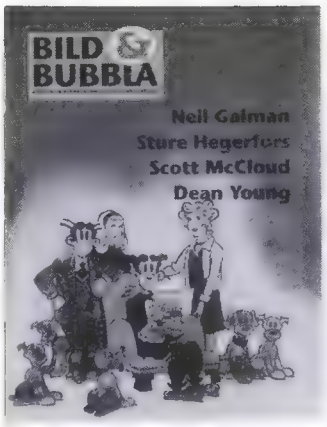

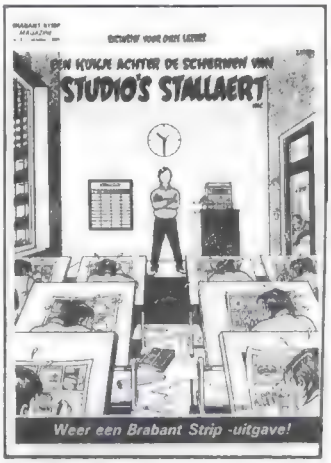

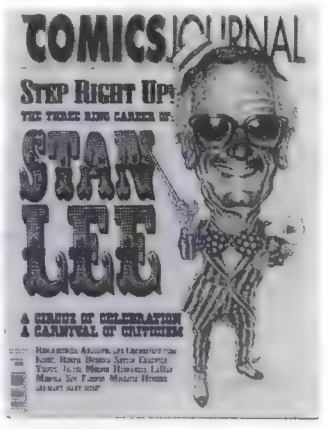

STAPELTJE SECUNDAIR

Bild & Bubbla 126

De Zweedse tekenacademie bestaat dertig jaar. Daarom een vraaggesprek met directeur **Sture Hegerfors**. Verder in dit nummer een interview met de Amerikaan **Dean Young**, scenarist van de strip *Blondie*, een beschouwing over *Understanding Comics* en een interview met **Scott McCloud**. (RS)

Info: Box B135, 10420 Stockholm, Zweden.

Brabant Strip Magazine 30, 31, 32 en 33

Wie lid is van Brabant Strip, een vereniging van stripverzamelaars, krijgt dit blad in de bus. In nummer dertig staat de redactie stil bij de dood van **Hugo Pratt**. Verder besteedt het blad aandacht aan de strips die in het jeugdblad Zonneland hebben gestaan, en aan reclamestrips.

Nummer 31 staat in het teken van **Dirk Stallaert**, de winnaar van de Bronzen Adhemar 1995. Ook is er een uitgebreide aflevering van de rubriek 'rariteiten en reclame' opgenomen. (RS)

Op zowel nummer 32 als nummer 33 prijken tekeningen van **Willy Vandersteen**, maar enkel nummer 33 gaat over *Suske en Wiske*. En hoe! Het is een alleraardigste speurtocht naar elementen van schilderijen van **Pieter Bruegel** in het werk van Vandersteen. Albums als *Het Spaanse spook*, *Het eiland Amoras* en *De dulle griet* blijken in meerdere opzichten op het werk van de oude meester te zijn gebaseerd. Daarbij wordt in dit tijdschrift de 16e eeuwse geschiedenis nog eens beknopt weergegeven waardoor de klassieke albums van Vandersteen in een breed kader komen te staan. Al met al dus een zeer lezenswaardig nummer.

Nummer 32 mag er ook zijn. Hierin draait alles om **Jef Nys**. Hij wordt wat oppervlakkiger benaderd dan Vandersteen, maar desalniettemin levert dat toch nog een paar leuke anekdotes op. Hoogtepunt in dit nummer is de zes pagina's tellende strip *Adam leeft nog* van Jef Nys uit 1948. Het zijn zo'n beetje de vroegste schreden op het strippad van de schepper van *Jommeke*. (HW)

Info: Berreweide 34, 1840 Londerzeel, België.

The Comics Journal 180 en 181

Nummer 180 bevat mega-interviews met twee kanjers: **Art Spiegelman** en **Robert Crumb**. Vooral dat van Spiegelman is enorm lang. Interviewer **Gary Groth** heeft er in totaal twee jaar over gedaan om het uit te werken. Het interview is over twee nummers uitgesmeerd.

Behalve deel 2 van de Spiegelmanstory is er in nummer 181 veel ruimte voor **Stan Lee**. 'Stan the Man' weigerde een journalist van *The Comics Journal* te woord te staan, dus werd het geen interview maar een beschouwing over deze legende. Verder komt **Joost Swarte** aan het woord in een uit

het Nederlands vertaald interview van **Martijn Daalder**. In de ogen van de redactie is dit zes pagina tellend gesprek een kort interview. Dat neemt niet weg dat een meer recente foto van Swarte best had gemogen in plaats van de nu geplaatste kiek uit de oude doos. (RS)
Info: 7563 Lake City Way N.E., Seattle, WA 98115, USA.

Comics & Mehr 18
Dit blad blijft onmisbaar voor een ieder die bij wil blijven als het gaat om Duitse publikaties op het gebied van strips, video en film. Daarnaast brengt het blad enkele aardige nieuwtjes. Bij voorbeeld over het twaalfjarige jongetje dat zijn ouders DM 21.000 afhandig maakte en enkele dagen gigantisch de bloemen ging buiten zetten in Euro Disney ... (HW)
Info: Wormser Strasse 74, 67071 Ludwigshafen, BRD.

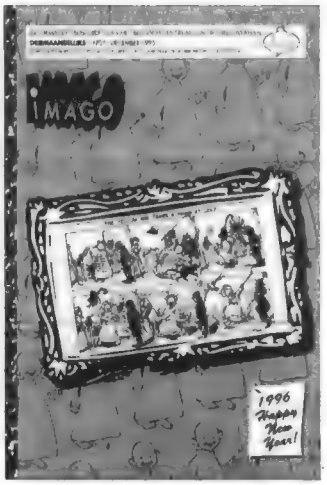

Feconews 18 en 19
Dit tijdschrift is de uitlaatklep van Feco, de door **Peter Nieuwendijk** aangevoerde, internationale cartoonistenvereniging waarvan ongeveer eenendertig landen over de hele wereld lid zijn. Het blad is geheel in zwart/wit gedrukt, telt 28 pagina's, is Engelstalig en bestaat uit achtergrondartikelen, reportages, agenda's en vooral veel cartoons van intercontinentale artiesten. Wel moet vermeld worden dat het is gemaakt voor cartoonisten en andere leden van Feco.

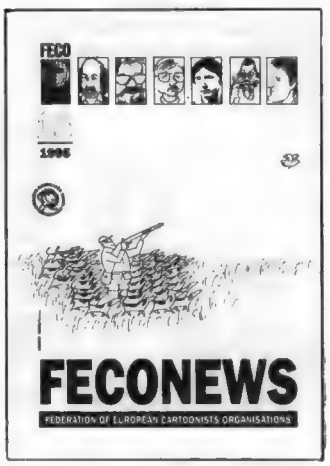

Het is dus niet voor iedereen even toegankelijk of interessant.
In nummer 18 staan onder andere een terugblik op de geschiedenis van de cartoon, een verslag van het eerste, internationale cartoonfestival in Ankara en een verslag van het twaalfde stripfestival in Sierre, Zwitserland. De cartoon op de voorkant komt van **Muhammet Sengöz**, een Turkse cartoonist.
In nummer 19 komen onder andere een biografie van de in 1995 overleden Britse cartoonist **Carl Giles**, een verslag van het vierendertigste cartoonfestival in Knokke-Heist en een zeer interessant artikel over de cartoons van **Claude Monet** (!) aan bod. De cartoon op de cover is verzorgd door **Miroslav Barták**, de voorzitter van de Tsjechische Unie van Cartoonisten. (MK)
Info: Leidsestraat 177, 2182 DL Hillegom.

Imago 24 en 25
Nummer 24 van dit informatieblad van het Belgisch Centrum van het Beeldverhaal geeft een compleet overzicht van alle gebeurtenissen die in het kader van '100 Jaar Stripverhaal' in België plaats zullen vinden. Uit dit handige overzicht blijkt dat de Belgische stripliefhebber zich in 1996 geen dag hoeft te vervelen.
In het daaropvolgende nummer – nummer 25 – staat weinig informatiefs. Wel is er een kalender waarin alle tentoonstellingen voor dit jaar in het BCB zijn verwerkt. (HW)
Info: Zandstraat 20, 1000 Brussel, België.

De Nieuwe Stripgids 3
Dit blad voor de leden van de Bronzen Adhemar Stichting heeft een wisselende formule. Als er voldoende mankracht en financiële middelen voorhanden zijn, komt er een volwaardig nummer uit, met interviews, beschouwingen en strips. Nummer drie is zo'n geval: er staat een interview met **Johan Anthierens** in, de vertaler van *Kobe de Koe*, en er is aandacht voor nieuwe albums, *Batman* en small-presspublikaties, met

4e Grote stripbeurs van 's-Hertogenbosch

Op zaterdag 18 mei a.s. in de Brabanthallen van 10.00 tot 17.00

Toegangsprijs slechts f2,50 p.p.
kinderen tot 12 jaar gratis

Wederom veel stands, strips, rariteiten, veel striptekenaars, levende stripfiguren, tentoonstelling, speciale uitgaven en nog veel meer...

De Brabanthallen zijn zowel met de auto (groot parkeerterrein) als met de trein goed bereikbaar.De hallen liggen op 15 minuten loopafstand van het Centraal Station 's-Hertogenbosch.
Meer info: Peter van der Heijden
040-2521009
Twan Rijpers
040-2466588

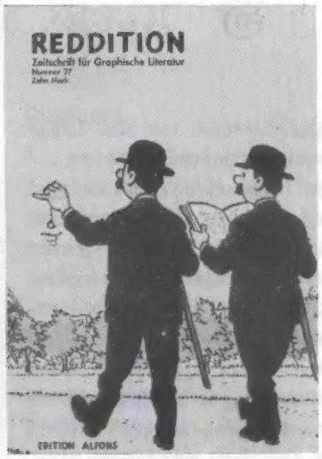

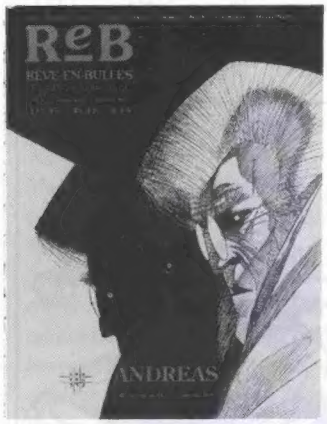

een strip van **Robin Bougie**. Maar als het geld op is, en de mankracht weg – zoals na nummer 3 het geval is – grijpt de redactie terug op eenvoudige middelen. Zo zullen de leden het komende jaar hoogstwaarschijnlijk via ledenbrieven op de hoogte worden gehouden. De naam *De Nieuwe Stripgids* blijft hiervoor gehandhaafd. (RS)
Info: Patersstraat 96, 2300 Turnhout, België.

P.L.G. 31

Tekenaar **Jano** staat centraal in dit nummer. Veel van zijn strips spelen zich af in Afrika. Jammer dat er van deze veelbelovende tekenaar geen strips in Nederland worden uitgegeven. Verder staan er weer veel strips in van ontluikend Franse striptalent en ook de diverse vakgerichte rubrieken zijn weer volop aanwezig. (RS)
Info: BP 94, 92123 Montrouge Cedex, Frankrijk.

Reddition 27

Een prachtige *Kuifje*-cover leidt deze zeer interessante misdaad-special in. De redactie wil meer dan alleen een globaal overzicht geven van allerlei misdaadstrips. Zij poogt in dit nummer te achterhalen wat lezers zo aantrekt in misdaadverhalen en legt daarom dwarsverbanden met andere media. In het aanbod strips dat wordt behandeld, is er veel aandacht voor het werk van **Hergé**, en de strips *Nick Fury, Agent of S.H.I.E.L.D.* (**Jim Steranko**) en *Torpedo* (**Bernet/Abuli**). (RS)
Info: Luruper Weg 23, 20257 Hamburg, BRD.

Rêve-en-Bulles 12

De **Andreas**-fan die nog niet genoeg heeft gehad aan het interview in *Stripschrift 287* en de vorig jaar verschenen *ZozoLala*-special, kan aan dit nummer zijn hart ophalen. Het bevat een heus Andreas-dossier, plus een fraaie Andreas-cover. Verder is er aandacht voor **Foerster**, **Baru**, **Renaud**, **Barly Baruti** (tekenaar uit Zaïre) en **Olivier Neuray**. (RS)
Info: 13 Allée de la Fragne, 1400 Nivelles-B, Frankrijk.

Rraah! 33

Strip van het jaar 1995 was volgens *Rraah! Die Comic-Kunst des Lyonel Feininger*, een tekenaar-cartoonist die in het begin van deze eeuw voor onder meer de *Chicago Tribune* werkte. Het boek is oorspronkelijk door Kitchen Sink uitgegeven, maar werd vorig jaar door uitgeverij Carlsen in het Duits vertaald. Rraah! 33 laat voorts zijn licht schijnen op **Griffo**, het einde van de Duitse *Mad*, DDR-strips en **Timo Würz**, een groot Duits talent van 22 jaar. Ook is er nog een interview met **Dr. Friedbert Stohner**, de nieuwe man aan het roer bij Carlsen. (RS)
Info: Eppendorfer Weg 67, 20259 Hamburg, BRD

Sarjainfo 89

Veel aandacht voor de relatie strips/literatuur middels artikelen over de verstripping van **Paul Austers** *City of Glass* door **Paul Karasik** en **David Mazzucchelli** en de versie van **Robert Crumb** en **Peter Kuper** van korte verhalen van **Franz Kafka**. Daarnaast zijn er interviews met Disney-artiest **Don Rosa** en het jonge Finse talent **Matti Hagelberg**. (HW)
Info: PL 927, 00101 Helsinki, Finland.

Seriejournalen 20 en 21

De redactie staat in nummer 21 uitvoerig stil bij 'Honderd jaar strip'. Voor de periode 1895-1995 wordt in een tijdbalk per jaar aangegeven wat de opvallendste stripgebeurtenis is geweest. Daarnaast staat Frank Madsen stil bij een selectie van belangrijke strips en personen. Opvallende afwezigen: *Heer Bommel en Tom Poes* en *Suske en Wiske*. Verder aandacht voor **Tardi**, DC-tekenaar **Chris Bachalo** en **Jan Kruis** (met *Birte, Bent og Bornene*).
Bij nummer 21 gaat de coverstory over **Cothias** en de vele scenaristen met wie hij samenwerkt. Verder bevat dit nummer onder andere een historische schets van de *Judge Dredd*-strip, een interview met superhelden-veteraan **Gene Colan**, een beschouwing over de cinematografische aspecten van het stripverhaal, een artikel over de manieren waarop Jack the Ripper in strips wordt afgebeeld, en een achtergrondartikel over *Sin City* van **Frank Miller**. (RS)
Info: Nørrebrogade 55a, 2, 2200 Kopenhagen, Denemarken.

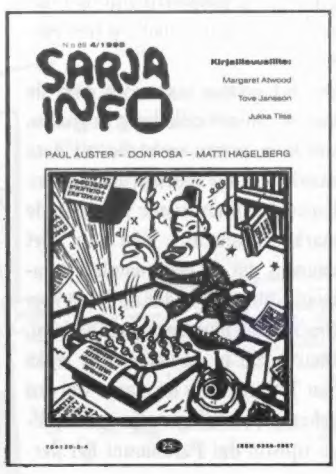

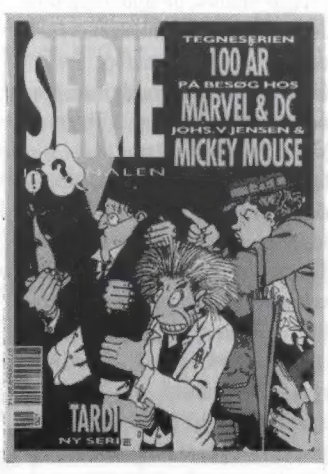

PRIJSVRAAG

Vanwege het bezoek van **Vicente Segrelles** aan ons land verschijnen er speciale signeer-edities van het nieuwste album van *De huurling*. Stripschrift geeft - in samenwerking met uitgeverij Arboris en de stripwinkels Yendor, Atomik Maastricht en De Jacobijn - 4 van deze speciale uitgaven weg aan inzenders van het goede antwoord op de vraag:

Is welk Spaans tijdschrift werd 'De huurling' voor het eerst gepubliceerd?

Bij meerdere goede inzendingen zal worden geloot.
Stuur het antwoord vóór 27 april aan:
Segrelles-prijsvraag
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam
De 4 winnaars maken we bekend in nummer 290 en discussiëren over die uitslag doen we liever niet.

Crossover-gekte

Het is weer zover. Net nu je als jezelf respecterend verzamelaar van comics en aanverwante artikelen een beetje bent bekomen van de groots opgezette maar in de afwerking toch iets tekort schietende crossover tussen de twee grootste uitgeverijen Marvel en DC Comics, en net nu je eindelijk de twaalf zogenaamde Amalgam-titels van het gecombineerde Marvel- en DC-universum in je administratie hebt bijgewerkt, staat er reeds een nieuw schokkend project op stapel. Weer een samenwerking tussen twee grote uitgeverijen die in deze tijd van onzekerheid en instabiliteit op de markt de handen ineen willen slaan om het grote publiek te laten zien dat men bereid is kwaliteit boven kwantiteit te stellen om deze situatie het hoofd te bieden. Kortom, een crossover met de zelfde achterliggende redenen als die golden voor Marvel vs DC.

Deze keer, echter, heeft Marvel het over een geheel andere boeg gegooid. Schrik niet, maar onlangs kwam officieel het hoge woord eruit: Marvel en Image gaan samen een crossover op de markt brengen, die naar hun zeggen de moeder alle crossovers zal worden. Als niet de eerste de beste comiclezer weten we natuurlijk allemaal dat grote woorden niet genoeg zijn en dat de beoordeling pas naar aanleiding van de werkelijke prestaties kan plaatsvinden, maar toch heeft deze crossover pikante details.

Image is immers een kleine vier jaar geleden gevormd door een handjevol tekenaars die het bij Marvel wel gezien hadden en uit onvrede met het systeem de wereld introkken om zonder de druk van aandeelhouders en ander aanverwant volk comics te produceren die zij leuk vonden. Mensen als *Todd McFarlane* en *Rob Liefeld* hebben meerdere malen fel naar hun voormalige werkgever uitgehaald en een tijd lang leek het zelfs zo alsof deze koude oorlog een nieuwe status quo in de comicwereld zou gaan betekenen, die de politieke Koude Oorlog tussen oost en west van enkele decennia geleden zou doen verbleken.

Een eerste teken aan de wand van een eventuele toenadering was de aankondiging dat zowel *Jim Lee* als *Rob Liefeld* een contract bij Marvel hadden getekend, dat hen voor een heel jaar aan de uitgeverij verbond waar ze vroeger groot waren geworden. Velen zetten zo hun vraagtekens bij de motieven van de beide partijen die betrokken waren bij dit schouwspel, maar zoals gezegd lijkt hiermee het hek van de dam. Een heuse Image/Marvel-crossover komt onze kant uit en hoewel de berichtgeving op het moment van schrijven pas op gang is gekomen en er derhalve weinig feiten bekend zijn, lijkt het er voorlopig op dat het vooral gaat om een samenwerking tussen Marvel en Extreme Studios, de studio van Rob Liefeld. Zo is promotiemateriaal gesignaleerd met daarop Spider-Man en Badrock alsmede een promotie-tekening waarop X-Force en Youngblood te zien zijn.

Hoe het ook moge lopen, het is zeker duidelijk dat de tijdelijke terugkeer van Lee en Liefeld naar Marvel een interessante precedent heeft geschapen, die nu reeds navolging vindt in voortgaande samenwerking. Wat volgt? WildCATs tegen The X-Men? The Punisher tegen Deathblow? Spider-Man tegen Spawn? De tijd zal het leren.

De beurt is aan... Marvel en Image.

Commercieel samenzijn

Marvel en DC, Marvel en Image: de combinaties kunnen blijkbaar niet gek genoeg zijn. Dat blijkt maar weer eens te meer nu - net na het nieuws van een op handen zijnde crossover tussen Marvel en Image - bekend werd gemaakt dat Marvel samen met Paramount Pictures (één der belangrijkste filmmaatschappijen) een nieuwe comiclijn gaat opzetten. Onder de titel Marvel Presents Paramount Comics wordt een aantal nieuwe series uitgegeven die gebaseerd zijn op films van Paramount en ook op televisieshows.

Om het meteen maar even over de hoogst commerciële boeg te gooien, wordt de eerste serie die uit deze samenwerking voortspruit Mission: Impossible. Deze comic wordt op de markt gebracht, juist op het moment dat de gelijknamige Paramount-film met onder anderen *Tom Cruise* in de bioscopen gaat draaien. Daarna zal in de zomer een reeks Star Trek-titels op de markt worden gebracht, toevalligerwijs op hetzelfde tijdstip dat Paramount het dertigjarig bestaan van deze immer populaire ruimtereizigers viert.

Om financieel helemaal de uiers leeg te melken zijn er ook reeds nauwe onderhandelingen geweest tussen Paramount en de trading-cardsfabrikant Fleer/Skybox International, die door de nauwe banden met Marvel bij deze lucratieve onderneming is betrokken. Zo zal er een trading-cardspel gebaseerd op Star Trek verschijnen en de gesprekken schijnen zelfs in een zo ver stadium te zijn gevorderd dat er al over de promotiecampagne wordt gesproken.

Ook bij andere uitgeverijen zit men blijkbaar op dit moment verlegen om lucratieve samenwerkingen die bij voorbaat op een dergelijk specifieke doelgroep zijn gericht dat succes welhaast verzekerd moet zijn. Zo kwam Big Entertainment, de uitgeverij achter de gehele Tekno•Comix-lijn, onlangs in het nieuws doordat het een akkoord heeft bereikt met de beroemde boekenschrijver *Tom Clancy*. Samen vormen zij het, wat zij zelf noemen, 'entertainment partnership' genaamd NetCo Partners en het eerste project van de samenwerkende partijen zal de comic-serie Tom Clancy's Net Force worden. Daarnaast worden natuurlijk alle andere beschikbare vormen van media uitgebreid doorgelicht en waar eventueel winstgevend dan ook met volle teugen gebruikt.

De serie Net Force zal overigens op het schrijftechnische vlak een samenwerkingsverband worden tussen Tom Clancy en schrijver *Steve Pieczenik*, de man die eerder met Clancy de handen ineen sloeg voor het boek Op-Center. In deze comic, die is gesitueerd in het jaar 2025, wordt verhaald over de avonturen van Net Force, een divisie van de FBI die criminaliteit in de virtual-realitywereld en computernetwerken onderzoekt. Omdat het hier om een comic gaat en niet om een roman, worden als hoofdrolspelers geen veertigers maar jonge tieners gebruikt, geheel in de lijn met de huidige trend in comics, waar het bijna lijkt als of alleen series met tieners in de hoofdrollen een doorslaand succes kunnen worden.

De streefdatum voor Tom Clancy's Net Force is niet precies bekend, maar het ligt in de planning dat de eerste delen reeds in de zomer in de winkels zullen liggen.

door
OLAV BEEMER

Eindelijk ...

Nog niet eens zo land geleden stond de gehele comicwereld op zijn kop. Oude lezers die eigenlijk geen trek meer hadden in een maandelijkse portie van, in hun ogen, middelmatige kwaliteit en cliché-verhalen, voelden zich opeens weer tot het medium comics aangetrokken. Mensen die nog nooit een comic hadden aangeraakt, begaven zich ineens massaal naar de winkels om te controleren of het nieuwste deel al was verschenen. Kortom, men was het er algemeen over eens: de vierdelige mini-serie Marvels, gemaakt door *Kurt Busiek* en *Alex Ross* en uitgegeven door Marvel Comics, was veruit het beste en interessantste verhaal dat dit decennium verkrijgbaar zou zijn.

Ruim een jaar geleden, echter, hingen geruchten in de lucht dat tekenaar Alex Ross – die alom geliefd werd bij de lezers door zijn oogstrelende schilderwerk dat een bijna film-achtige kwaliteit kent – bij een nieuw project betrokken zou zijn, maar nu voor DC. En dat *Mark Waid* (bekend van DC's Flash en Marvels X-Men) de tekst voor zijn rekening zou nemen. Niet veel later werd inderdaad bevestigd dat onder de titel Kingdom Come in de zomer van 1996 een vierdelige DC mini-serie zou verschijnen die beide bovengenoemde grootheden in de comicwereld aan elkaar zou koppelen om naar eigen zeggen het medium definitief te laten evolueren naar een standaard die past bij de jaren negentig. Ongeveer vergelijkbaar qua proporties als *Frank Miller*s Return of the Dark Knight, dat halverwege de jaren tachtig een enorme impact kende.

Nu is het zover. De aankondigingen zijn gemaakt en het wachten kan beginnen. Deel 1 van Kingdom Come ligt in de maand mei in de winkels en voor de prijs van $4.95 per deel kun je dit 'prestige format'-meesterwerk in je bezit krijgen. De serie wordt uitgegeven met het Elseworlds-logo. Dat betekent dat dit verhaal in principe buiten de DC-continuïteit staat waarop de normale DC-regels van toepassing zijn. Je moet dus niet verbaasd kijken als er een serie schokkende gebeurtenissen van de pagina's afspat.

DC's *Kingdom Come*: het is zover.

Desgevraagd lieten Alex Ross en Mark Waid weten dat de serie hoofdzakelijk draait om Superman, Batman en Wonder Woman, de drie bekendste karakters in het DC-universum. De drie worden in een niet al te verre toekomst geconfronteerd met een crisis van enorme omvang, waarbij het voortbestaan van de wereld op het spel staat. Waid benadrukte daarbij ook nog dat vooral het menselijke element van de personages op de voorgrond zal treden.

Tien jaar geleden veranderde Frank Millers Return of the Dark Knight de comicwereld. Zal Mark Waid en Alex Ross hetzelfde lukken in 1996? De verwachtingen zijn hooggespannen en zoals gezegd, in mei kun je zelf een mening daarover vormen.

Donald Duck

zoekt

STRIPSCHRIJVERS / SCHRIJFSTERS

Heb je een scherpe pen en kun je een klein beetje tekenen? Zit je boordevol spannende, grappige en fantastische ideeën? Ken je de inwoners van Duckstad door en door? Dan wil Donald Duck met jou op avontuur!

Donald Duck vraagt van jou: een scenario waarin de Ducks of andere Disney-figuren een kort avontuur beleven.

Zo moet je scenario eruit zien: De lengte staat vast, die is vier pagina's. De hoofdfiguren kunnen variëren van Donald Duck tot Hiawatha. Professionele tekeningen zijn niet nodig, maar herkenbare schetsen zijn een vereiste. En deel de pagina vast op in plaatjes!

Stuur jouw scenario naar:
Redactie Disney-uitgaven
t.a.v. Frans Hasselaar
Postbus 2900
1000 CX Amsterdam

We garanderen niet dat het scenario wordt gebruikt. Dat hangt af van de kwaliteit! Veel succes!

OUWE PINGUINGRAPPEN - NO 14.

JULLIE OMA EN IK HEBBEN NOG IS EEN CRUISETOCHT GEMAAKT OP EEN IJSBERG..... AH! WAT EEN TIJD!!
MAAR TOEN ZIJN WE OP EEN BOOT GELOPEN
EN ZIJN ER 1523 PINGUÏNS VERDRONKEN....
EN JULLIE OMA WAS EEN VAN HEN....

OUWE PINGUINGRAPPEN - NO 15.

OPA, VERTEL NOG IS VAN DAT OME KEES EN OME ARIE EEN DAGJE NAAR DE HAAIEN GINGEN...
NU MAKEN JULLIE OPA EVEN HEEL, HEEL VERDRIETIG.....

OUWE PINGUINGRAPPEN - NO 16.

JULLIE OPA IS TOEN NOG IS OP DE KOFFIE GEWEEST BIJ EEN HELE BEROEMDE MENEER: ROBINSON CRUSOE....
DAT WAS OP EEN WOENSDAG..
WAS IK TWEE DAGEN LATER
GEGAAN DAN WAS OPA NU
OOK HEEL BEROEMD GEWEEST....

OUWE PINGUINGRAPPEN - NO 17